

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	5
1.1 Πλαίσιο ανάθεσης και εκπόνησης της μελέτης	5
1.2 Ο οικοτουρισμός και η σχετική ορολογία	5
1.2.1 Η έννοια του οικοτουρισμού.....	5
1.2.2 Συναφής γενική ορολογία.....	7
1.3 Στόχος, μεθοδολογία και περιεχόμενα της μελέτης	8
1.3.1 Στόχος.....	8
1.3.2 Μεθοδολογία	9
1.3.3 Ανάλυση κεφαλαίων	9
2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	12
2.1 Ο οικοτουρισμός στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης	12
2.1.1 Ο οικοτουρισμός ως εναλλακτική μορφή τουρισμού.....	12
2.1.2 Ο οικοτουρισμός στην ελληνική αγροτική ύπαιθρο.....	15
2.1.3 Ο ελληνικός αγροτικός τουρισμός.....	16
2.1.4 Συμβολή του οικοτουρισμού στο εθνικό τουριστικό προϊόν	19
2.2 Στοιχεία και προϋποθέσεις εφαρμογής οικοτουριστικών προγραμμάτων	21
2.2.1 Χαρακτηριστικά και συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής	22
2.2.2 Σχεδιασμός ολοκληρωμένων προγραμμάτων επίσκεψης	23
2.2.3 Υποδομές	24
2.2.4 Εξασφάλιση του πλαισίου προστασίας και διαχείρισης	29
2.2.5 Ανθρώπινο δυναμικό.....	31
2.3 Παραδείγματα από την παγκόσμια, ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία	32
2.3.1 Παγκόσμια εμπειρία (Εθνικό Πάρκο Cape Peninsula Νοτίου Αφρικής)	32
2.3.2 Ευρωπαϊκή εμπειρία (Εθνικό Πάρκο Abruzzo της Ιταλίας)	38
2.3.3 Ελληνική εμπειρία (Λίμνη Κερκίνης)	42
2.4 Δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης οικοτουρισμού.....	45
2.4.1 Παγκόσμια ζήτηση και τάσεις αγοράς	45
2.4.2 Το οικοτουριστικό δυναμικό στην Ελλάδα	51
2.4.3 Προσφορά – Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα	52
2.5 Βασικοί άξονες ανάπτυξης του οικοτουρισμού και περιοριστικοί παράγοντες	53
2.5.1 Περιοριστικοί παράγοντες και αντιμετώπισή τους.....	54
2.5.2 Ο οικοτουρισμός ως συστατικό στοιχείο των άλλων μορφών τουρισμού	54

2.5.3	Προώθηση δημόσιων πρωτοβουλιών και πιλοτικές εφαρμογές σε περιοχές	54
2.5.4	Οργάνωση της διαχείρισης των περιοχών – Οργάνωση και λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών	55
2.5.5	Ανθρώπινο Δυναμικό	56
2.5.6	Τοπικές συνεργασίες	56
3.	ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	58
3.1	Διεθνείς Συμβάσεις και Κοινοτικές Οδηγίες	58
3.1.1	Προστασία/ διαχείριση περιβάλλοντος	58
3.1.2	Τουρισμός	59
3.2	Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα	61
3.2.1	Εθνικό θεσμικό πλαίσιο για την προστασία/ διαχείριση του περιβάλλοντος	61
3.2.2	Εθνικό θεσμικό πλαίσιο για τον τουρισμό	66
3.2.3	Συμπεράσματα	68
4.	ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ - ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ	70
4.1	Αρμόδιοι φορείς σχεδιασμού και χρηματοδότησης	70
4.2	Αρμόδιοι φορείς εφαρμογής και υλοποίησης	72
4.2.1	Εθνική Επιτροπή οικοτουρισμού	72
4.2.2	Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών	72
4.2.3	Συμπεράσματα	73
4.3	Χρηματοδοτικά μέσα	74
4.4	Συμπεράσματα	78
5.	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ	79
5.1	Κριτήρια επιλογής περιοχών	80
5.1.1	Περιβαλλοντικά κριτήρια	80
5.1.2	Κοινωνικά κριτήρια	80
5.1.3	Οικονομικά κριτήρια	81
5.2	Κριτήρια οικοτουριστικής αξιοποίησης	81
5.3	Θεσμικά και κανονιστικά κριτήρια	82
5.4	Κριτήρια αξιολόγησης οικοτουριστικών δράσεων	82
5.5	Επιλογή οικοτουριστικών περιοχών – προορισμών	83
5.5.1	Παρουσίαση μεθοδολογίας	83
5.5.2	Εφαρμογή των κριτηρίων – Αποτελέσματα	84
5.5.3	Ειδικότεροι στόχοι για τις οικοτουριστικές περιοχές	86

ΣΧΕΔΙΑ ΔΡΑΣΗΣ

6. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	89
6.1 Επιλογή οργανωτικού σχήματος σε κεντρικό επίπεδο	90
6.2 Επιλογή οργανωτικού σχήματος σε περιφερειακό/ τοπικό επίπεδο	91
7. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	92
7.1 Η κατάρτιση στο πλαίσιο του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα	92
7.2 Κατάρτιση για απόκτηση δεξιοτήτων στον τομέα του οικότουρισμού	94
7.3 Προώθηση ανέργων στην απασχόληση ενισχύοντας νέες θέσεις εργασίας στον τομέα του οικότουρισμού	94
7.4 Συμπεράσματα	95
8. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ - ΠΡΟΒΟΛΗΣ.....	97
8.1 Ενέργειες ενημέρωσης	97
8.2 Προβολή/ Διαφήμιση περιοχών	97
9. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	101
9.1 Περιγραφή φυσικού αντικειμένου	101
9.1.1 Ενημέρωση των τουριστικών δικτύων και τουριστικών επιχειρηματιών ...	101
9.1.2 Υποστήριξη και πιστοποίηση	101
9.1.3 Χρηματοδότηση	102
9.1.4 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	102
9.2 Συμπεράσματα	102
10. ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΦΟΡΕΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ, ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΩΝ	104
10.1 Πιστοποίηση οικότουριστικών περιοχών.....	104
10.2 Σήμα ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού	105
10.2.1 Προδιαγραφές και κριτήρια για τη χορήγηση σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού.....	105
10.2.2 Πρόταση χορήγησης σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού	107
10.3 Διαδικασία εφαρμογής του σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού	109

11. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	111
11.1 Ένταξη της ανάπτυξης του οικότουρισμού στα επιχειρησιακά προγράμματα	111
11.1.1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα	111
11.1.2 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.....	112
11.2 Διαδικασία και χρονοδιάγραμμα υλοποίησης.....	113
11.3 Προϋπολογισμός και χρηματοδότηση	114
12. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	115
12.1 Συμπλήρωση αρμοδιοτήτων Επιτροπής Οικότουρισμού.....	115
12.2 Σύσταση Τεχνικής Γραμματείας Οικότουρισμού	116
12.3 Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού.....	117
12.4 Καθορισμός κεντρικού φορέα πιστοποίησης οικότουριστικών περιοχών.....	118
12.5 Καθορισμός πλαισίου πιστοποίησης υπηρεσιών οικότουρισμού	119
12.6 Πρόταση συμπλήρωσης των κατηγοριών προστασίας του ν. 1650/86	120
13. ΣΥΝΟΨΗ ΣΧΕΔΙΩΝ ΔΡΑΣΗΣ.....	121
14. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	125

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα I: Παρουσίαση και ανάλυση μέτρων των χρηματοδοτικών μέσων που σχετίζονται με τον οικότουρισμό.

Παράρτημα II: Κατάλογος των περιοχών του δικτύου «NATURA 2000» - Αποτελέσματα αξιολόγησης οικότουριστικών περιοχών.

Παράρτημα III: Έργα προστασίας, ανάδειξης και οικότουρισμού που έχουν υλοποιηθεί στις επιλεγμένες οικότουριστικές περιοχές.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1.1 Πλαίσιο ανάθεσης και εκπόνησης της μελέτης

Το παρόν τεύχος αποτελεί την οριστική ενοποιημένη παρουσίαση της Α΄ και Β΄ φάσης της μελέτης: «Εθνικός Σχεδιασμός για τον Οικοτουρισμό (Master Plan)». Στο τεύχος αυτό έχουν περιληφθεί οι τελικές παρατηρήσεις της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού στα χωριστά τεύχη της Α΄ και της Β΄ φάσης που είχαν παραδοθεί προηγουμένως.

Η μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του Υπ. Ανάπτυξης (Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης), Μέτρο 9.1: Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ.

Η μελέτη ανατέθηκε στην ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. με την Τ/1207 σχετική απόφαση της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού και εκπονήθηκε με βάση τα όσα ορίζονται στην από 20-12-2002 σχετική σύμβαση.

Συντονίστρια της μελέτης κατά την Α΄ και Β΄ φάση εκπόνησής της υπήρξε η κ. Δολόγλου Ναταλί, Βιολόγος, MSc ρύπανση περιβάλλοντος.

Υπεύθυνος για τον συντονισμό σύνταξης του παρόντος τελικού τεύχους ήταν ο κ. Βασίλης Ευδιάς, Σύμβουλος Ανάπτυξης, Μηχανικός Οργάνωσης-Διοίκησης και ο Ευάγγελος Παππάς, Βιολόγος..

Στην ομάδα μελέτης συμμετείχαν οι κάτωθι ειδικοί επιστήμονες:

Αλεξανδροπούλου Εύη,	Περιβαλλοντολόγος
Κατσιμπίρη Μαρία,	Γεωλόγος, MSc
Κωνσταντάκη Κων/να,	Περιβαλλοντολόγος
Λουκάτος Ανδρέας,	Χημικός, DEA
Μπιζιάς Κων/νος,	Περιβαλλοντολόγος, MSc Διαχείριση Περιβάλλοντος
Ευδιάς Βασίλης	Σύμβουλος Ανάπτυξης, Μηχανικός Οργάνωσης-Διοίκησης
Παππάς Βαγγέλης,	Βιολόγος, MSc Διαχείριση περιβάλλοντος
Πραγιατή Μαίρη,	Μηχανικός Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, MSc
Ρήγας Γιάννης,	Περιβαλλοντολόγος, MSc Διαχείριση φύσης
Χατζηβαρσάνης Βασίλης,	Δασολόγος

1.2 Ο οικοτουρισμός και η σχετική ορολογία

1.2.1 Η έννοια του οικοτουρισμού

Ο οικοτουρισμός αποτελεί ένα σχετικώς πρόσφατο και διαρκώς εξελισσόμενο φαινόμενο. Είναι λοιπόν φυσικό να υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις, που οφείλονται είτε στις γεωγραφικές και ιστορικές ιδιομορφίες, είτε στη διαφορετική προσέγγιση των εμπλεκόμενων παραγόντων. Αυτό, μεταξύ άλλων, σημαίνει ότι δεν υπάρχει ένας κοινώς αποδεκτός ορισμός του οικοτουρισμού. Προϋπόθεση λοιπόν για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης ήταν η αποσαφήνιση μιας σαφούς έννοιας του οικοτουρισμού, που να είναι σύμφωνη τόσο με τα νεώ-

τερα επιστημονικά και πολιτικά δεδομένα σε διεθνές επίπεδο (αποδεκτοί ορισμοί οικοτουρισμού, σύσκεψη Ρίο 1992) όσο και με την ελληνική πραγματικότητα.

Ο οικοτουρισμός, ως εναλλακτική μορφή τουρισμού, πρωτοεμφανίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του '80, όταν έγινε κοινή αντίληψη από ομάδα οικολόγων στη Βόρειο Αμερική, ότι η εντατικοποίηση του τουρισμού στη φύση μπορεί να επιφέρει καταστροφές στο εύθραυστο φυσικό περιβάλλον και έπρεπε να τηρηθούν μέτρα προστασίας του και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης.

Πιο συγκεκριμένα, ο οικοτουρισμός ως μορφή τουρισμού εμπεριέχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές τουρισμού που έχουν πρόσβαση στη φύση και πρωταρχικό κίνητρο το να θαυμάσουν, να παρατηρήσουν και να εκτιμήσουν οι επισκέπτες τόσο το φυσικό περιβάλλον, όσο και τον παραδοσιακό πολιτισμό που υπάρχει στις προστατευόμενες περιοχές.
2. Περιλαμβάνει κατά ένα μέρος εκπαίδευση και ενημέρωση.
3. Είναι σε γενικές γραμμές οργανωμένος από μικρές τοπικές επιχειρήσεις.
4. Ο οικοτουρισμός ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό και οικονομικό-κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον.
5. Προάγει την προστασία των φυσικών περιοχών:
 - ενισχύοντας την οικονομία των τοπικών αυτοδιοικήσεων, των οργανώσεων και των φορέων διαχείρισης που έχουν υπό την διαχείρισή τους τις προστατευόμενες περιοχές
 - δημιουργώντας θέσεις εργασίας και πηγές εισοδήματος στους τοπικούς πληθυσμούς
 - ευαισθητοποιώντας τους κατοίκους των περιοχών καθώς και τους τουρίστες για την αναγκαιότητα διατήρησης του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου.

Υπάρχει βέβαια και τουρισμός στη φύση που δεν είναι οικοτουρισμός και δεν διαθέτει τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Όπως επίσης μπορεί να υπάρξει οικοτουρισμός που δεν είναι βιώσιμος. Γι' αυτό και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή ο σχεδιασμός και η οργάνωσή του.

Η σύγχρονη έκφραση του οικοτουρισμού που υιοθετήθηκε στο συνέδριο του Ρίο (1992), βασίζεται στην έννοια της αειφόρου ανάπτυξης και συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών.

Κρίνεται επομένως απαραίτητο ο οικοτουρισμός – όπως θα υιοθετηθεί στο πλαίσιο του εθνικού σχεδιασμού – να είναι απολύτως εναρμονισμένος με τις ακόλουθες αρχές αειφόρου ανάπτυξης:

- εφαρμογή της τουριστικής ανάπτυξης μόνο όταν και όπου δεν υποβαθμίζεται η ποιότητα της περιοχής,
- προστασία των πόρων που αποτελούν τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης,
- προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης που βρίσκεται σε συμφωνία με τις ιδιαιτερότητες του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου,
- ανάπτυξη τουριστικών υπηρεσιών που προάγουν την τοπική περιβαλλοντική και πολιτιστική κληρονομιά.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι ο οικοτουρισμός αποτελεί μια σύνθετη έννοια, η οποία περιλαμβάνει τρεις διαφορετικές κατηγορίες ζητημάτων, που έχουν σχέση (α) με τη διαχείριση και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, (β) με την τοπική ανάπτυξη και (γ) με ειδικές μορφές τουρισμού.

Για τον προσδιορισμό της έννοιας του οικοτουρισμού έχουν δοθεί μέχρι σήμερα πολλές ερμηνείες. Σε διεθνές επίπεδο έχουν υπάρξει ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις που δείχνουν την ευρύτητα του αντικειμένου, καθώς και πολλές προσπάθειες έμπρακτης ανάπτυξης πρωτοβουλιών (με θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα). Η εκάστοτε προσέγγιση, με διαφορετικές αναλογίες, προσδιορίζει τη συμβολή του οικοτουρισμού: **(α)** στην προστασία της φύσης, **(β)** στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, **(γ)** στην αιεφόρο ανάπτυξη, **(δ)** στην ευημερία της τοπικής κοινωνίας, **(ε)** στη δυνατότητα να παρέχει απόλαυση και συμμετοχικές δραστηριότητες στους τουρίστες, σε φυσικά τοπία και, **(στ)** στην προώθηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης.

Λαμβάνοντας υπόψη τους πολυάριθμους ορισμούς και τα διάφορα χαρακτηριστικά που τους διέπουν, ο ορισμός του οικοτουρισμού που υιοθετείται στην παρούσα μελέτη είναι ο εξής:

Οικοτουρισμός είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται σε οικολογικά αξιόλογες περιοχές, δεν υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα της περιοχής, προωθεί την προστασία και διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος – σύμφωνα με νομικά ή άλλου τύπου αποτελεσματικά μέτρα –, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί τη συνοχή του κοινωνικού ιστού. (Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού, 2002)

Παρ' όλα αυτά, για ένα φαινόμενο όπως ο οικοτουρισμός, που βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη και αναπροσαρμογή, και που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ιδιομορφίες της περιοχής στην οποία εφαρμόζεται, το ζητούμενο δεν είναι απλώς η υιοθέτηση ενός στατικού και γενικώς εφαρμόσιμου ορισμού, αλλά η ουσιαστική κατανόηση των στοιχείων εκείνων που προσδίδουν στη συγκεκριμένη αυτή μορφή τουρισμού τον χαρακτήρα της και τη δυναμική της, ιδιαίτερα δε στη χώρα μας.

Έτσι, συνοψίζοντας όσα αναλυτικά θα ακολουθούν στη συνέχεια, μπορούμε να πούμε ότι ειδικά για την Ελλάδα, ο Οικοτουρισμός αποτελεί έναν από τους κύριους πυλώνες του Τουρισμού της Υπαίθρου και ότι το «οικοτουριστικό προϊόν» αποτελεί στις περισσότερες περιπτώσεις τμήμα του συνολικότερου τουριστικού προϊόντος του Τουρισμού της Υπαίθρου (αγροτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας) από το οποίο δεν μπορεί και δεν πρέπει να διαχωριστεί. Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις που το «οικοτουριστικό προϊόν» μπορεί να αποτελέσει μέρος του βασικού τουριστικού προϊόντος της χώρας, στο βαθμό που η επικρατούσα μορφή τουρισμού (ήλιος & θάλασσα) διαφοροποιείται και εμπλουτίζεται προς μια κατεύθυνση αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης.

1.2.2 Συναφής γενική ορολογία

Αιεφόρος τουρισμός (Sustainable tourism): Αιεφόρος μπορεί να είναι κάθε μορφής τουρισμού, ανεξάρτητα από τον τομέα ειδικού ενδιαφέροντος στον οποίο εμπίπτει. Είναι όρος που

χρησιμοποιείται ευρύτητα για να περιγράψει την προσπάθεια ελαχιστοποίησης των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον.

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ο όρος «εναλλακτικός» αντιδιαστέλλεται με τον μαζικό τουρισμό. Υπονοεί την ανεξάρτητη μετακίνηση ή τη μετακίνηση με μικρά γκρουπ (αν και τα μεγάλα γκρουπ δεν είναι απαραίτητα εκτός της λογικής των εναλλακτικών μορφών τουρισμού), την απουσία τυποποίησης στην εμπειρία του ταξιδιώτη, τα ειδικά ενδιαφέροντα συμμετοχής κλπ.

Προστατευόμενη περιοχή: είναι μια έκταση χερσαία ή/ και θαλάσσια, ειδικά αφιερωμένη στην προστασία και διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας, των φυσικών και συναφών πολιτιστικών πόρων, που υφίσταται διαχείριση σύμφωνα με νομικά ή άλλου τύπου, αποτελεσματικά μέτρα (IUCN, 1994).

Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη: καλείται η μελέτη που αποσκοπεί στην τεκμηρίωση της σημασίας του υπό προστασία αντικειμένου και της σκοπιμότητας των προτεινόμενων μέτρων προστασίας (Άρθρο 21, Ν. 1650/86, Χαρακτηρισμός περιοχών, στοιχείων ή συνόλων της φύσης και του τοπίου).

Σχέδιο Διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής: στο πλαίσιο των γενικότερων όρων και προϋποθέσεων που τίθενται στο προεδρικό διάταγμα χαρακτηρισμού της περιοχής, προσδιορίζει τις κατευθύνσεις και προτεραιότητες για την εφαρμογή των έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση των προστατευόμενων αντικειμένων.

Κανονισμός Διοίκησης και Λειτουργίας: αποτελεί το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας μιας προστατευόμενης περιοχής, στο οποίο: α) εξειδικεύονται οι γενικοί όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων, που προσδιορίζονται με τα προεδρικά διατάγματα των παραγράφων 1 και 2, του άρθρου 21, του ν. 1650/86, β) καθορίζονται τα αναγκαία μέτρα οργάνωσης και λειτουργίας, δηλαδή οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία της προστατευόμενης περιοχής σε καθημερινή βάση και οι απαραίτητες διαδικασίες για τον προγραμματισμό των δράσεων του αρμόδιου για τη διαχείριση φορέα.

1.3 Στόχος, μεθοδολογία και περιεχόμενα της μελέτης

1.3.1 Στόχος

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διατύπωση ολοκληρωμένης πρότασης για το πλαίσιο ανάπτυξης του οικοτουρισμού στην Ελλάδα, καθώς και ολοκληρωμένων Σχεδίων Δράσης, τα οποία θα συνιστούν τον Εθνικό Σχεδιασμό της χώρας για την ανάπτυξη και οργάνωση του οικοτουρισμού (Master Plan Ελληνικού Οικοτουρισμού).

Τόσο από πλευράς μελετών όσο και από πλευράς πολιτικού σχεδιασμού, υπήρξαν προηγούμενα σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της παρούσας μελέτης, όπως:

- Η μελέτη «Σχεδιασμός Δράσεων Πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του Οικολογικού Τουρισμού» (εκπονήθηκε για τον ΕΟΤ από το WWF τον Δεκέμβριο 2002).

- Η μελέτη «Ανάπτυξη Οικοτουριστικών Διαδρομών και Προορισμών» (εκπονήθηκε για τη Γενική Γραμματεία Τουρισμού από την «Αγροτουριστική Α.Ε.», παραδόθηκε Ιούνιο 2003).

Επίσης, με την ευκαιρία της ανακήρυξης του 2002 ως Παγκοσμίου Έτους Οικότουρισμού, και με την ώθηση που το γεγονός αυτό έδωσε στον οικότουρισμό και στις σχετικές συζητήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, συστάθηκε για πρώτη φορά και στη χώρα μας η Εθνική Επιτροπή Οικότουρισμού η οποία ανέλαβε να σχεδιάσει και να προωθήσει την υλοποίηση έργων σε εθνικό επίπεδο, συστηματοποιώντας όλες τις μέχρι τότε σχετικές πρωτοβουλίες.

Η παρούσα μελέτη έρχεται σε συνέχεια των παραπάνω βημάτων, λαμβάνοντας υπ' όψη τα αποτελέσματά τους και εντάσσοντάς τα σε ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο πλαίσιο.

1.3.2 Μεθοδολογία

Για την προσέγγιση των θεμάτων της μελέτης, κρίθηκε αναγκαία η καταγραφή και αξιολόγηση των εμπειριών σε διεθνές επίπεδο και κυρίως των εξειδικευμένων στρατηγικών, που έχουν εφαρμοστεί σε διάφορες χώρες, οι οποίες έχουν να επιδείξουν μεγάλη εμπειρία στο ζήτημα του οικότουρισμού.

Από την άλλη μεριά κρίθηκε αναγκαίο να αξιοποιηθεί η υπάρχουσα εμπειρία από διάφορες πρωτοβουλίες οικότουρισμού στη χώρα μας, και κυρίως να εντοπιστούν τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που οδηγούν στην ανάγκη μιας ιδιαίτερης κατανόησης και αντιμετώπισης του οικότουρισμού στην Ελλάδα.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε για την σύνταξη της μελέτης περιέλαβε:

1. Έρευνα βιβλιογραφίας
2. Έρευνα στο διαδίκτυο
3. Αξιοποίηση των υφιστάμενων μελετών, που αφορούν στην περιγραφή, διατύπωση των βασικών αξόνων, δυνατότητες και οφέλη από την ανάπτυξη του οικότουρισμού.
4. Αξιοποίηση της διεθνούς και κοινοτικής εμπειρίας στο ζήτημα του οικότουρισμού.

1.3.3 Ανάλυση κεφαλαίων

Η μελέτη εκπονήθηκε σε δύο φάσεις. Στην Φάση Α' της μελέτης παραδόθηκαν τα κεφάλαια 2 έως 5. Στη Φάση Β' της μελέτης παραδόθηκαν τα κεφάλαια 6 έως 13.

Στο **κεφάλαιο 2** προσδιορίζεται το πλαίσιο για την ανάπτυξη του οικότουρισμού και ειδικότερα:

- Προσδιορίζεται η σχέση με τις άλλες μορφές τουρισμού και ιδιαίτερα με τις εναλλακτικές μορφές και τον αγροτουρισμό καθώς και οι δυνατότητες συμβολής του οικότουρισμού στο εθνικό τουριστικό προϊόν (**κεφάλαιο 2.1**).
- Αναφέρονται οι βασικές συνιστώσες που προσδιορίζουν την ανάπτυξη οικότουριστικών προγραμμάτων όπως: τα χαρακτηριστικά της περιοχής, τα προγράμματα επίσκεψης, το οργανωτικό πλαίσιο, οι επιπτώσεις στο περιβάλλον, η φέρουσα ικανότητα, η παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής προγραμμάτων, οι απαραίτητες υποδομές για

την προσέλκυση, διακίνηση, πληροφόρηση των επισκεπτών και το ανθρώπινο δυναμικό **(κεφάλαιο 2.2)**.

- Παρουσιάζονται ενδεικτικά παραδείγματα ανάπτυξης οικότουρισμού στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες **(κεφάλαιο 2.3)**.
- Διατυπώνονται οι δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης του οικότουρισμού στην Ελλάδα λαμβάνοντας υπ' όψη τις τάσεις στις διεθνείς αγορές, το οικότουριστικό δυναμικό στην Ελλάδα και την υπάρχουσα προσφορά οικότουριστικού προϊόντος **(κεφάλαιο 2.4)**
- Παρουσιάζονται οι βασικοί άξονες αλλά και οι περιοριστικοί παράγοντες για την ανάπτυξη του οικότουρισμού στην Ελλάδα **(κεφάλαιο 2.5)**

Στο **κεφάλαιο 3** αναλύεται το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο το οποίο σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με το σχεδιασμό, την εφαρμογή, την υποστήριξη και τον έλεγχο του οικότουρισμού στην Ελλάδα (διεθνείς και κοινοτικές δεσμεύσεις, οδηγίες και κανονισμοί, εθνικό θεσμικό πλαίσιο).

Στο **κεφάλαιο 4** προσεγγίζεται το θέμα των αρμοδίων φορέων για τον οικότουρισμό και του προγραμματισμού όπως κυρίως προκύπτει από τους στόχους και τις επιλεξιμότητες πράξεων στα επί μέρους τομεακά ή περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα του Γ' ΚΠΣ.

Στο **κεφάλαιο 5** διατυπώνονται, με βάση το πλαίσιο για την ανάπτυξη του οικότουρισμού, το θεσμικό πλαίσιο και τον προγραμματισμό (που αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια), συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία αφορούν:

- Στην αρχική επιλογή περιοχών στις οποίες είναι σκόπιμη η υποστήριξη του οικότουρισμού (περιβαλλοντικά, κοινωνικά, οικονομικά).
- Στις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη οικότουριστικών δραστηριοτήτων (φέρουσα ικανότητα, υπάρχουσες υποδομές, θεσμικές και κανονιστικές απαιτούμενες ρυθμίσεις).
- Στην αξιολόγηση οικότουριστικών προγραμμάτων.

Στο ίδιο κεφάλαιο εφαρμόζονται τα παραπάνω κριτήρια επιλογής περιοχών (προσαρμοσμένα στις παρούσες συνθήκες) και προτείνονται συγκεκριμένες περιοχές στις οποίες είναι σκόπιμο να υλοποιηθούν οικότουριστικά προγράμματα.

Στα κεφάλαια 6 έως και 12 περιλαμβάνονται τα προτεινόμενα σχέδια δράσης τα οποία συγκεκριμένα αφορούν:

- στην οργάνωση και αξιοποίηση δομών και μηχανισμών αξιοποίησης και ανάπτυξης οικότουρισμού **(κεφάλαιο 6)**,
- στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την προώθηση της απασχόλησης στον οικότουρισμό **(κεφάλαιο 7)**,
- στο σχεδιασμό και την οργάνωση των ενεργειών ενημέρωσης – προβολής **(κεφάλαιο 8)**,
- στον ιδιωτικό τομέα **(κεφάλαιο 9)**,
- στις προδιαγραφές και τα πρότυπα ποιότητας φορέων διαχείρισης, οικότουριστικών διαδρομών και υποδομών **(κεφάλαιο 10)**.
- στην ανάλυση των χρηματοδοτικών μέσων και των επιχειρησιακών προγραμμάτων **(κεφάλαιο 11)**,

- στο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο (**κεφάλαιο 12**),

2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 Ο οικοτουρισμός στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης

2.1.1 Ο οικοτουρισμός ως εναλλακτική μορφή τουρισμού

Ο τουριστικός κλάδος αποτελεί αναμφισβήτητα έναν από τους μεγαλύτερους οικονομικούς κλάδους στον κόσμο. Όπως όμως είναι γνωστό, ο συμβατικός μαζικός τουρισμός, αναπτυσσόμενος άναρχα, προκαλεί έντονες πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον, σπαταλά τους φυσικούς πόρους, αλλοιώνει το δομημένο περιβάλλον και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών, ενώ ένα άλλο χαρακτηριστικό του είναι η άνιση περιφερειακή κατανομή των κερδών μεταξύ των διαφόρων περιοχών.

Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίηση των πολιτών στα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργεί ο μαζικός τουρισμός, οδήγησε στην ανάγκη για ανάπτυξη νέων, ήπιων μορφών τουρισμού, που συμβάλλουν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα ενισχύουν το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές-προορισμούς.

Οι εναλλακτικές αυτές μορφές τουρισμού συνθέτουν ένα νέο πρότυπο αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, οι σημαντικότερες μορφές του οποίου γενικά είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο φυσιολατρικός και περιπατητικός τουρισμός, ο ορειβατικός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας κλπ.

Συχνά γίνεται **δυσδιάκριτος ο διαχωρισμός** των εναλλακτικών μορφών τουρισμού τόσο **με τον μαζικό τουρισμό**, όσο και **μεταξύ τους**. Ως εναλλακτικές μορφές τουρισμού, πολλές φορές συνδυάζονται μεταξύ τους, και στηρίζονται στις ίδιες βασικές αρχές. Από την άλλη μεριά υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι προώθησης της ίδιας φαινομενικά μορφής τουρισμού (όπως π.χ. χειμερινός, συνεδριακός, ακόμα και φυσιολατρικός κ.ά.) που στην πραγματικότητα εντάσσονται στον συμβατικό μαζικό και όχι στον εναλλακτικό τουρισμό.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού διαφέρουν από τον μαζικό τουρισμό όταν:

- Είναι μικρής, ελεγχόμενης και ρυθμιζόμενης κλίμακας
- Ενισχύουν οικονομικά και κοινωνικά τις τοπικές κοινωνίες
- Ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- Έχουν ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική βάση
- Στηρίζονται σε βιώσιμα πρότυπα ανάπτυξης

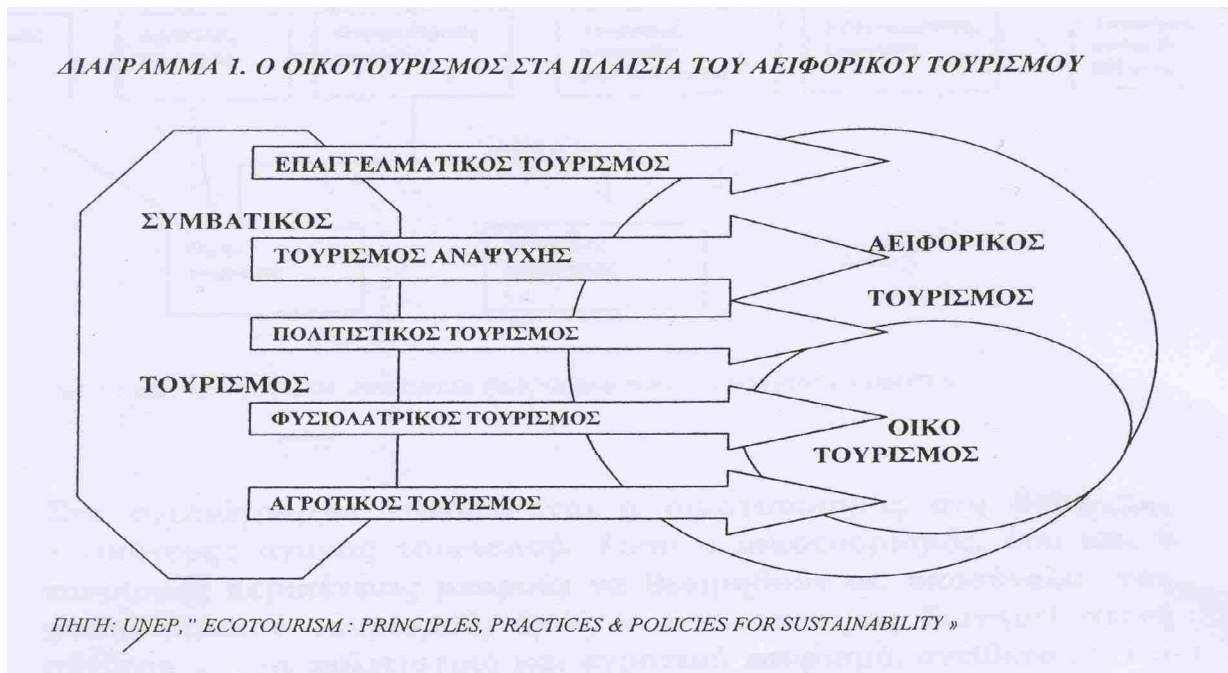
Προκειμένου η ανάλωση φυσικών πόρων, που απαιτεί η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού, να είναι αποκαταστάσιμη, η ανάπτυξη αυτή πρέπει να είναι «ήπια», δηλαδή να εντάσσεται στη λογική της αειφορίας. Γι' αυτό, η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού πρέπει να είναι σχεδιασμένη κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται ο βιώσιμος χαρακτήρας της και να διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, έτσι ώστε να είναι προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ιδιαίτερες δραστηριότητες της κάθε περιοχής.

Η διαφορά ανάμεσα στις διαφορετικές εναλλακτικές μορφές τουρισμού έγκειται τόσο στην **οργάνωση** και τις **υποδομές** της τουριστικής επίσκεψης, όσο και στο **κίνητρο** με το οποίο ο επισκέπτης επιλέγει μια μορφή τουρισμού από μια άλλη. Σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό, ο επισκέπτης είναι αυτός που θα επιλέξει τον τόπο διακοπών του και θα διαμορφώσει το πρόγραμμα του με βάση τις προσδοκίες του. Είναι αυτός που θα μπει στη διαδικασία της αναζήτησης, της περιπέτειας και της γνωριμίας του προορισμού που έχει επιλέξει και μέσα από αυτή την ενεργή συμμετοχή του, την αυτονομία του και την αίσθηση της προσωπικής ανακάλυψης, βρίσκει την ικανοποίησή του.

Συμπερασματικά, με την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού επιτυγχάνεται:

- Μείωση της εποχικότητας (τουριστική κίνηση όχι μόνο κατά την καλοκαιρινή περίοδο)
- Διατήρηση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών περιοχής (φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον)
- Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας
- Μείωση της απομόνωσης των περιοχών

Από κει και πέρα, και ο **συμβατικός οργανωμένος παραθεριστικός τουρισμός** μπορεί να οργανωθεί κατά τρόπο ώστε να καταστεί **βιώσιμος στο πλαίσιο μιας πολιτικής αειφόρου ανάπτυξής** του. Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για τουριστική δραστηριότητα με ελεγχόμενες επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, που σέβεται τα ήθη και τα έθιμα των διαφόρων περιοχών και που αναπτύσσει τον αλληλοσεβασμό μεταξύ επισκεπτών και τοπικού πληθυσμού.

Από τη συζήτηση που διεξήχθη στην Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού θεωρούμε χρήσιμο να αναφέρουμε την άποψη που απεικονίζεται στο παραπάνω Διάγραμμα 1¹, σύμφωνα με την οποία η μετάβαση **από τον συμβατικό στον αειφορικό τουρισμό** αφορά κατ' ουσίαν όλες τις μορφές τουρισμού, ενώ ο **οικοτουρισμός** είναι υποσύνολο του αειφορικού τουρισμού,

¹ Από την έγγραφη αναφορά του κ. Ηλία Ευθυμιόπουλου στην Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού, Μάιος 2002.

περιλαμβάνοντας κυρίως τον **φυσιολατρικό τουρισμό** και δευτερευόντως – σε ένα ποσοστό – τον **αγροτικό** και τον **πολιτιστικό τουρισμό**.

Τόσο ο **οικότουρισμός** όσο και ο **τουρισμός περιπέτειας** μπορούν να θεωρηθούν **διαφορετικές μορφές (υποσύνολα) του φυσιολατρικού τουρισμού**. Ο φυσιολατρικός τουρισμός υπό την ευρεία έννοια έχει ως βασική αφητηρία το κίνητρο του επισκέπτη για γνώση και προστασία της φύσης (οικότουρισμός με έμφαση σε διαδικασίες μαθησιακές, ερευνητικές και παρατήρησης) ή την απόκτηση βιωματικής σχέσης με τη φύση (ποδηλατικός, πεζοπορικός και ορειβατικός τουρισμός), σε συνδυασμό πολλές φορές και με δραστηριότητες που συνδέονται με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Ο τουρισμός αυτού του είδους διατηρεί στενή σύνδεση με τον πολιτιστικό και τον αγροτικό τουρισμό. Ο **τουρισμός περιπέτειας** είναι επίσης ένα είδος φυσιολατρικού τουρισμού, καθώς η περιπέτεια αυτή έχει ως πρωταρχικό στοιχείο τις προκλήσεις που προσφέρει η ίδια η φύση. Όμως σ' αυτή την περίπτωση το πρωτεύον στοιχείο είναι η σωματική άσκηση και η αναμέτρηση με τη φύση. Προφανώς οι δυο αυτές μορφές φυσιολατρικού τουρισμού έχουν ένα κοινό σημείο επαφής (τη σχέση με τη φύση), αλλά από διαφορετική οπτική γωνία.

Από την άλλη μεριά – σε ό,τι τουλάχιστον αφορά την Ευρώπη – παρατηρείται η σταδιακή γενίκευση της εξελισσόμενης έννοιας του αγροτικού τουρισμού έτσι ώστε να αγκαλιάζει το σύνολο των πιθανών δραστηριοτήτων στην αγροτική ύπαιθρο. Γεγονός που καθιστά **δύσκολο τον απόλυτο διαχωρισμό του αγροτικού τουρισμού από τον οικότουρισμό**.

Γενικότερα επικρατεί η αντίληψη (Mieczkowski, 1995) ότι δεν υπάρχουν σαφή και στατικά όρια για το διαχωρισμό του οικότουρισμού από τις άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αλλά ότι διαφορετικές μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού και περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (ιδιαίτερα σε προστατευόμενες περιοχές) μπορούν να συνιστούν οικότουρισμό εφ' όσον διενεργούνται υπό τις προϋποθέσεις που περιλαμβάνει ο ορισμός που δώσαμε. Σε κάθε περίπτωση ο οικότουρισμός (όπως ορίστηκε στο κεφ.1) είναι άμεσα συνδεδεμένος με τις άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και οι σημαντικότερες παράμετροι ανάπτυξής του σχετίζονται με την ανάγκη για προώθηση της βιώσιμης αειφόρου ανάπτυξης, την αυξανόμενη περιβαλλοντική συνείδηση των πολιτών και τέλος την επιθυμία του σύγχρονου αστικοποιημένου ανθρώπου να ανακτήσει την επαφή του με τη φύση.

Σε συνάφεια λοιπόν προς τον οικότουρισμό μπορούμε να μιλάμε και για μια αντίστοιχη κατηγορία ειδικών ταξιδιωτών-επισκεπτών: τους «οικότουρίστες». Πρόκειται για τουρίστες που έχουν ειδικά ενδιαφέροντα, πρωτίστως συνδεδεμένα με την φύση και την οικολογία ή με τις άθικτες και ακατοίκητες περιοχές και σε δεύτερο βαθμό με τα ανθρωπογενή πολιτιστικά χαρακτηριστικά και τα παραδοσιακά στοιχεία ενός χώρου. Ως απόρροια του ανήσυχου χαρακτήρα των οικότουριστών, του γεμάτου διάθεση για αναζήτηση και περιπέτεια, μέσα από την επαφή τους με τη φύση, συχνά συμμετέχουν και σε δραστηριότητες αθλητισμού και περιπέτειας, φωτογραφήσεων και βιντεοσκοπήσεων, σε τοπικές ασχολίες, σε κοινωνικά και πολιτιστικά δρώμενα, και σε γνωριμία με τον τοπικό πληθυσμό, τις παραδόσεις και τα τοπικά προϊόντα. Το αν όλες αυτές οι μορφές τουρισμού συνιστούν οικότουρισμό ή όχι, εξαρτάται από το κατά πόσο η κάθε μια απ' αυτές τις δραστηριότητες εναρμονίζεται με την φύση, από το πόσο ήπια είναι.

2.1.2 Ο οικότουρισμός στην ελληνική αγροτική ύπαιθρο

Όπως έχει επισημανθεί και αλλού², ο οικότουρισμός, τόσο ως όρος όσο και ως φαινόμενο έχει εισαχθεί στην Ελλάδα από το εξωτερικό – από το 1990 περίπου και μετά – προερχόμενος από τουριστικούς προορισμούς του αναπτυσσόμενου κυρίως κόσμου, και έχοντας αποκτήσει το περιεχόμενό του σε συνθήκες πολύ διαφορετικές από τις ελληνικές. Αυτό σημαίνει ότι τίθεται εκ των πραγμάτων ένα ζήτημα προσαρμογής της έννοιας του οικότουρισμού στα ελληνικά δεδομένα, αφού δεν είναι π.χ. δυνατόν να αντιμετωπιστεί με τον ίδιο τρόπο (με τα ίδια δηλαδή εννοιολογικά εργαλεία και τις ίδιες μεθόδους διαχείρισης) η τουριστική επίσκεψη στον Αμαζόνιο με την τουριστική επίσκεψη στο θαλάσσιο Πάρκο των Βορείων Σποράδων. Οι διαφορές στην κλίμακα και στην ποιότητα της άγριας φύσης, οι διαφορές στο χαρακτήρα του τοπικού πληθυσμού (ιδιαίτερα στην πολιτιστική και κοινωνική απόσταση που τον χωρίζει από τον επικρατούντα περίγυρο), καθώς και όλα τα υπόλοιπα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα, μάς υποχρεώνουν σε μια συνολική επανεξέταση της έννοιας του «ελληνικού οικότουρισμού», σε αναφορά προς τις ιδιομορφίες του ελληνικού χώρου στο σύνολό του, αλλά και της κάθε περιοχής χωριστά.

Από την άποψη αυτή θα πρέπει να σημειωθεί ότι ένα βασικό στοιχείο που διακρίνει τους οικότουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας είναι η **στενή συνάφεια με το αγροτικό τοπίο**. Στην Ελλάδα, λόγω των σχετικά μικρών αποστάσεων και της πλούσιας ποικιλομορφίας του χώρου, οι περιοχές με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος ή με μεγάλη οικολογική αξία (με σπάνια χλωρίδα και πανίδα και με αξιοσημείωτα φυσικά χαρακτηριστικά) βρίσκονται σε εγγύτητα με το κλασικό αγροτικό τοπίο και πολλές φορές έχουν οργανική συνάφεια με παραδοσιακές ασχολίες (ψάρεμα, δασοπονία, κτηνοτροφία κλπ) που λαμβάνουν χώρα μέσα σ' αυτές ή στην ευρύτερη ζώνη τους.

Το γεγονός αυτό έχει **σημαντικές συνέπειες** τόσο για την προστασία των φυσικών αυτών οικοσυστημάτων, όσο και για τις μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται σε αυτά ή γύρω τους.

- **Ως προς την προστασία:** Στην Ελλάδα, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν μπορεί να υπάρξει πραγματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αν δεν υπάρξει ταυτόχρονη **προστασία του ανθρωπογενούς αγροτικού τοπίου και διατήρηση των παραδοσιακών ασχολιών που συνδέονται οργανικά με αυτό**. Χαρακτηριστικά τέτοια παραδείγματα είναι οι πεζούλες, ο συνδυασμός της βόσκησης με την καλλιέργεια ή με τα δάση, το ψάρεμα κλπ. Πολλές φορές η διατήρηση αυτών των ανθρωπογενών στοιχείων και των σχετικών ασχολιών απαιτεί περιορισμούς, ειδικές προϋποθέσεις, καθώς και κάποιες μορφές μετασχηματισμού και προσαρμογής των στοιχείων και των ασχολιών αυτών στην ανάγκη της προστασίας (που τώρα πλέον συνιστά προτεραιότητα). Επίσης απαιτεί τον μετασχηματισμό τους και την προσαρμογή τους στα γενικότερα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα. Παρ' όλους όμως αυτούς τους περιορισμούς και τις προϋποθέσεις που

² Ε. Σβορώνου, *Μέθοδοι Διαχείρισης του Οικότουρισμού και του Τουρισμού σε Προστατευόμενες Περιοχές*, ΥΠΕΧΩΔΕ & WWF, Αθήνα, 2003, σελ. 18.

πρέπει να τεθούν, η διατήρηση αυτών των στοιχείων δεν μπορεί να μην είναι συστατικό στοιχείο της γενικότερης περιβαλλοντικής προστασίας.

- Ως προς τον τουρισμό: Βλέποντας τα πράγματα τόσο από την άποψη της βιωσιμότητας της οικοτουριστικής δραστηριότητας, όσο και από την άποψη της συγκρότησης ενός ολοκληρωμένου τουριστικού προϊόντος οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι στην Ελλάδα **δεν μπορεί να υπάρξει αυτάρκης και αυτοτελής** ανάπτυξη του οικοτουρισμού ως ξεχωριστής τουριστικής δραστηριότητας, αλλά ότι η κύρια τάση θα πρέπει να είναι η ακριβώς αντίθετη: η ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε ένα μικτό τουριστικό πλαίσιο, σε συνάρτηση με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, είτε σε συνάρτηση με τον εμπλουτισμό και τη διαφοροποίηση του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού.

Αν λοιπόν στο διεθνή χώρο, ο διαχωρισμός του οικοτουρισμού από τις άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι έτσι κι αλλιώς δύσκολος, στην Ελλάδα είναι όχι μόνο αδύνατος, αλλά και ανεπιθύμητος. Ειδικότερα, θα πρέπει να δούμε την ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε συνάρτηση προς τον αγροτικό τουρισμό, με τον οποίο αποτελούν κατά κάποιο τρόπο τις δυο αδιαχώριστες πτυχές μιας ενιαίας τουριστικής δραστηριότητας.

2.1.3 Ο ελληνικός αγροτικός τουρισμός

Για καλύτερη κατανόηση της σχέσης του οικοτουρισμού με τον αγροτικό τουρισμό, θα χωρήσουμε σε μια πιο αναλυτική διερεύνηση, όχι μέσα από σχολαστική προσπάθεια τυπολογικής ταξινόμησης των διαφόρων επιμέρους μορφών που έλαβε κατά καιρούς και σε διάφορες χώρες και περιοχές ο αγροτικός τουρισμός, αλλά προσπαθώντας να εντοπίσουμε τα κεντρικά χαρακτηριστικά της μορφής αυτής τουρισμού στην Ελλάδα, σε αναφορά προς τη γενικότερη διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου. Μόνο έτσι θα ξεπεράσουμε το κεντρικό πρόβλημα, στο οποίο σκοντάφτουν πολλοί που ασχολούνται με τον ελληνικό αγροτικό τουρισμό: τη θεμελιώδη διαφορά του από το επικρατούν κεντρο-ευρωπαϊκό αγροτουριστικό πρότυπο της «ολοκληρωμένης αγροτουριστικής φάρμας».³

³ Θα πρέπει να επισημάνουμε, ότι όπως και στην περίπτωση του οικοτουρισμού, έτσι και στην περίπτωση του αγροτικού τουρισμού, τίθεται ζήτημα αποσαφήνισης των εννοιών, καθώς στην ελληνική γλώσσα υπάρχουν τρεις ομόριζοι γλωσσικά όροι («αγροτουρισμός», «αγροτουρισμός», «αγροτικός τουρισμός»), για τη χρήση των οποίων δεν υπάρχει συμφωνία.

Οι περισσότεροι από τους ειδικούς ερευνητές επιχειρούν να εκμεταλλευτούν τους διαφορετικούς αυτούς όρους για να εκφράσουν διαφορετικές ποιοτικές καταστάσεις ή επιμέρους διαφορετικές πτυχές ενός φαινομένου που κατά την άποψη της παρούσας μελέτης είναι κατ' ουσίαν ένα και το αυτό, παρά τις διαφορετικές εκδηλώσεις του. Έτσι, πολλοί λένε π.χ. ότι ως «αγροτουρισμός» πρέπει να εννοείται η ειδική μορφή του ενιαίου αγροτουριστικού αγροκτήματος (που συνδυάζει τη διαμονή του με τη συμμετοχή του επισκέπτη στις γεωργοκτηνοτροφικές δραστηριότητες), ενώ ως «αγροτικός τουρισμός» θα πρέπει να εννοείται γενικότερα κάθε τουριστική δραστηριότητα ή κάθε ήπια και εναλλακτική τουριστική δραστηριότητα στην αγροτική ύπαιθρο, ενώ τέλος ως «αγροτουρισμός» (σε διάκριση προς τον «αγροτουρισμό») θα πρέπει να εννοείται κάτι άλλο.

Αυτή η προσέγγιση είναι κατά την άποψή μας σχολαστική, και στην πραγματικότητα προξενεί μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη σύγχυση απ' αυτή που προξενεί η ασαφής και αδιευκρίνιστη χρήση των τριών όρων. Κι αυτό διότι οι στην πραγματικότητα το φαινόμενο του εναλλακτικού τουρισμού στην αγροτική ύπαιθρο είναι, όπως προελέχθη, ένα. Οι διαφορετικές εκφράσεις που έχει πάρει στις διαφορετικές χώρες έχουν περισσότερο να κά-

Διότι θα πρέπει βέβαια να λεχθεί ότι αρχικά ο αγροτουρισμός, όπως ξεκίνησε και όπως επικράτησε σε ορισμένες περιοχές της Κεντρικής Ευρώπης, είναι μια ειδική μορφή τουρισμού που συνδυάζει τη διαμονή σε μια αγροτική φάρμα με τη συμμετοχή του επισκέπτη στις αγροτικές (γεωργικές και κτηνοτροφικές) ασχολίες της φάρμας. Όμως αυτή η μορφή τουρισμού είναι ξένη προς την ελληνική πραγματικότητα. Κατ' αρχάς διότι στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας μας, που κατ'εξοχήν αφορά ο αγροτουρισμός, δεν υπάρχει ο ζωντανός κοινωνικός και πολεοδομικός ιστός που συναντάμε αντίστοιχα στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη. Αλλά και διότι κατά παράδοση η δομή της ελληνικής υπαίθρου αναπτύχθηκε με εντελώς διαφορετικό από την υπόλοιπη Ευρώπη τρόπο: επί τη βάση του σαφούς διαχωρισμού του τόπου κατοικίας (του αγροτικού δηλαδή οικισμού) από τον τόπο της γεωργικής ή κτηνοτροφικής παραγωγικής δραστηριότητας. Επομένως στην Ελλάδα σπανίζουν οι φάρμες που βρίσκουμε στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη ως αυτόνομα αγροτικά συγκροτήματα που συνδυάζουν κατοικία και παραγωγική δραστηριότητα, χωρίς βέβαια να αποκλείονται κάποιες λιγιστές εξαιρέσεις που συνιστούν τοπική ιδιομορφία (όπως π.χ. στην Ικαρία).

Παρ' όλο λοιπόν που πολλοί θεωρούν αυτονόητα ότι ο ελληνικός αγροτουρισμός όφειλε να έχει αναπτυχθεί αντιγράφοντας το κεντροευρωπαϊκό αγροτουριστικό μοντέλο, η πραγματικότητα, τόσο από την πλευρά του τουριστικού ρεύματος, όσο και από την πλευρά των ενδιαφερόμενων επενδυτών προσανατόλισε σταδιακά σε μια διαφορετική θεώρηση.

Όπως λοιπόν τείνει στην πράξη να διαμορφωθεί μέσα από τα καλύτερα και πιο χαρακτηριστικά του παραδείγματα τις δυο τελευταίες δεκαετίες, στην Ελλάδα ο αγροτουρισμός συνδέεται με τη διαμονή σε κάποιο ξενώνα, που ως επί το πλείστον βρίσκεται εντός του αγροτικού οικισμού. Η δε διαμονή αυτή συνδυάζεται όχι τόσο με τη συμμετοχή στην αγροτική παραγωγική δραστηριότητα, όσο με τη **ζωή σε κοινότητα** (είτε είναι η ζωή με την παρέα, είτε είναι η επανασύνδεση με την ευρύτερη οικογένεια, είτε είναι η επαφή με τους γείτονες). Επίσης συνδυάζεται με τη συμμετοχή **στην καθημερινή ζωή και στον παραδοσιακό πολεοδομικό χώρο της κοινότητας** (την πλατεία, την εκκλησία, το καφενείο, την ταβέρνα). Αυτό το «κοινωνικό» στοιχείο, που τόσο πολύ λείπει από τους κατοίκους των μεγάλων αστικών κέντρων και

νουν με την ιστορική του εξέλιξη, καθώς επίσης και με τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων χωρών και των διαφόρων περιοχών. Έτσι, σύμφωνα με την άποψη και την πρόταση που εισηγείται η παρούσα μελέτη, οι τρεις αυτοί όροι πρέπει να χρησιμοποιούνται ως συνώνυμοι.

Αν υπάρχει μια πραγματική διαφορά που οφείλουμε να εκφράσουμε και με διαφορετικούς όρους, αυτή βρίσκεται στην αντιδιαστολή:

- Από τη μια μεριά της **ειδικής εκείνης μορφής τουρισμού** που επικεντρώνεται στα έτσι κι αλλιώς πολυποίκιλα και πολυδιάστατα στοιχεία που μπορεί να προσφέρει ο αγροτικός χώρος της κάθε χώρας και περιοχής, με **έμφαση στο αγροτικό στοιχείο** (ζωή, παραγωγή, προϊόντα, ανθρωπογενή στοιχεία τοπίου), η οποία όμως δεν μπορεί να λειτουργήσει ως αυτόνομη και αυτοτελής μορφή τουρισμού. *Αυτή η μορφή τουρισμού θα πρέπει, σύμφωνα με την εισηγούμενη εδώ πρόταση, να ονομάζεται χωρίς διάκριση είτε «αγροτουρισμός», είτε «αγροτουρισμός», είτε «αγροτικός τουρισμός» (αποδίδοντας στα ελληνικά την έννοια του “agrotourism”).*
- Από την άλλη μεριά στο **συνολικό τουριστικό προϊόν** που μπορεί να αναπτυχθεί στην **ύπαιθρο** μέσα από τη **σύνθεση των διαφορετικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού** που αναφέραμε παραπάνω. *Αυτό το συνολικό τουριστικό προϊόν θα πρέπει, σύμφωνα με την εισηγούμενη εδώ πρόταση, να ονομάζεται «τουρισμός στην αγροτική ύπαιθρο» (αποδίδοντας στα ελληνικά και την έννοια του “rural tourism”).*

ιδιαίτερα από τα παιδιά και τους νέους, είναι το στοιχείο που προσδιορίζει την **ιδιαίτερη ταυτότητα του ελληνικού αγροτουρισμού** και μπορεί να αποτελέσει το κατ'εξοχήν συγκριτικό πλεονέκτημα του. Από κει και πέρα, βασικά επίσης στοιχεία είναι η γνωριμία με την **τοπική γαστρονομία** και τα τοπικά **ήθη και έθιμα** (γιορτές, πανηγύρια κλπ), είναι η ανακάλυψη της **φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς** της ευρύτερης περιοχής, και τέλος, η συμμετοχή σε φυσιολατρικές ή άλλες **δραστηριότητες στην ύπαιθρο** (πεζοπορία, δράσεις περιπέτειας κ.ά.).

Έτσι, όταν μιλάμε στην Ελλάδα για «αγροτουρισμό» ή «αγροτικό τουρισμό» εννοούμε κατ'ουσίαν εκείνη την ήπια εναλλακτική μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, που έχει ως στόχο:

- α) Να γνωρίσει ο επισκέπτης τον αγροτικό χώρο, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων.
- β) Να φέρει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες θα μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νοιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης, της πληροφόρησης και της ανακάλυψης.
- γ) Να κινητοποιήσει τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Κατ' αυτόν τον τρόπο νοούμενος ο αγροτουρισμός αποτελεί έναν παράλληλο προς τον οικότουρισμό πυλώνα της τουριστικής ανάπτυξης της υπαίθρου, συμβάλλοντας καίρια στην **άρση της απομόνωσής της** και στην **αξιοποίηση του ενδογενούς της δυναμικού**, ενισχύοντας την **πολυαπασχόληση** και τη **διαφοροποίηση των πηγών εισοδήματος**. Ταυτόχρονα μπορεί να στηρίξει την ανανέωση της ελληνικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, με έμφαση στη παραγωγή πραγματικά ανταγωνιστικών, ποιοτικών, παραδοσιακών προϊόντων.⁴

⁴ Πιο αναλυτικά, ο αγροτουρισμός, σε συνδυασμό και με τις άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην ύπαιθρο:

- Συντελεί στη **βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος**.
- Προσφέρει **εναλλακτικές λύσεις απασχόλησης**, ενώ συμβάλει στη συντήρηση των **παραδοσιακών μορφών αγροτικής απασχόλησης** (οικοτεχνία κλπ).
- Μπορεί, με την κατάλληλη πολιτική, να λειτουργήσει ως **μηχανισμός εμπορίας, προώθησης και προβολής** αγροτικών προϊόντων και υπηρεσιών, ιδιαίτερα των **αυθεντικών τοπικών προϊόντων** με χαρακτηριστικά ποιότητας, υγιεινής και επωνυμίας (ΠΟΠ, ΠΓΕ).
- Μπορεί να συμβάλει στη συνολική **αναβίωση παραδοσιακών οικισμών**, καθώς και στην προστασία και ανάδειξη της **πολιτιστικής κληρονομιάς** και του **φυσικού πλούτου** της υπαίθρου, ιδιαίτερα των στοιχείων που διατελούν υπό ειδικό καθεστώς προστασίας.
- Τέλος, ο αγροτουρισμός συμβάλλει στη γενικότερη ανάπτυξη και του ελληνικού τουρισμού, καθώς **εμπλουτίζει το εθνικό τουριστικό προϊόν**.
- Και βέβαια, μέσω του αγροτουρισμού επιχειρείται η ένταξη της υπαίθρου σε έναν ορθολογικότερο καταμερισμό του τουριστικού εισοδήματος.

Μέσω του αγροτουρισμού αξιοποιούνται αποτελεσματικά και αναδεικνύονται σε πολύτιμους αναπτυξιακούς πόρους και σε συγκριτικά πλεονεκτήματα τής ελληνικής υπαίθρου βασικά εγγενή χαρακτηριστικά της, όπως η

2.1.4 Συμβολή του οικοτουρισμού στο εθνικό τουριστικό προϊόν

Η εκπόνηση μιας εθνικής στρατηγικής για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού στην Ελλάδα, προϋποθέτει την ένταξή του στο πλαίσιο του συνολικού εθνικού τουριστικού προϊόντος, και την αξιολόγησή του από τη σκοπιά των γενικότερων στόχων της εθνικής τουριστικής πολιτικής. Έτσι, χωρίς καθόλου να παραμελείται η εγγενής διάσταση του οικοτουρισμού ως μέσου περιβαλλοντικής προστασίας, βασικός στόχος της παρούσας μελέτης είναι η ανάδειξη της άλλης διάστασής του ως **τουριστικής δραστηριότητας ειδικού χαρακτήρα**.

Από τη σκοπιά αυτή θα πρέπει να υπογραμμιστεί αυτό που ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, ότι δηλαδή στην Ελλάδα η ανάπτυξη του οικοτουρισμού δεν μπορεί να είναι αυτάρκης και αυτοτελής, αλλά ότι θα πρέπει να ειπωθεί σε συνάρτηση με άλλες μορφές του εναλλακτικού ή του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού.

Η αρχή αυτή οδηγεί σε τρεις ειδικότερες κατευθύνσεις:

- α)** Η πρώτη βασική δυνατότητα είναι η δημιουργία **μικτών τουριστικών πακέτων εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ύπαιθρο**, που το συγκριτικό τους πλεονέκτημα θα βρίσκεται στο **συνδυασμό διαφορετικών δραστηριοτήτων** αγροτουριστικού, οικοτουριστικού και πολιτιστικού τουριστικού χαρακτήρα, καθώς και άλλων ενδεχόμενων μορφών τουρισμού (περιπέτειας κλπ). Μπορεί έτσι να διαμορφωθεί μια πολύ μεγάλη ποικιλία διαφορετικών συνδυασμών, που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των τουριστών και στην έμπνευση των δημιουργών τους.
- β)** Μια δεύτερη, εξ ίσου σημαντική δυνατότητα είναι ο **εμπλουτισμός του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού αναψυχής (του μαζικού τουρισμού)** με ειδικότερες οικοτουριστικές και άλλες δράσεις («αποδράσεις») εναλλακτικού και ήπιου τουρισμού. Δημιουργούνται έτσι δυνατότητες εμβολιασμού και μετάλλαξης του κυρίαρχου τουριστικού προτύπου προς την αειφορία και τον βιώσιμο τουρισμό.
- γ)** Σε συνάφεια προς τις δυο παραπάνω κατευθύνσεις, αλλά με την προοπτική μιας σχετικής αποδέσμευσης στο μέλλον απ' αυτές, θα πρέπει σταδιακά να διερευνηθεί μια τρίτη δυνατότητα: η ανάδειξη **μοναδικών οικοτουριστικών προορισμών διεθνούς εμβέλειας**, που θα μπορούν να προβληθούν ως **αυτόνομοι πόλοι έλξης για ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων**.

Μικτά τουριστικά πακέτα εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ύπαιθρο

Σε ό,τι αφορά τα μικτά πακέτα εναλλακτικού τουρισμού στην ύπαιθρο, θα πρέπει να δούμε τον οικοτουρισμό σε πολύ στενή συνάρτηση προς τον αγροτικό τουρισμό, με τον οποίο αποτελούν τους δύο **κύριους πυλώνες** ενός κατά βάση **ενιαίου τουριστικού προϊόντος: τον εναλλακτικό τουρισμό στην ελληνική ύπαιθρο**.

κοινοτική δομή και παράδοση, η καθημερινή ζωή στο χωριό, η αυθεντικότητα, η ποιότητα, οι μορφές διατροφής, η πολιτιστική κληρονομιά, το φυσικός κάλλος, η βιοποικιλότητα. Κι όπως ήδη τονίσαμε, η αναπτυξιακή σημασία αυτών των πόρων συνίσταται τόσο στη δυνατότητά τους να παράγουν **οικονομική αξία** στο πλαίσιο μιας πολιτικής αειφόρου εκμετάλλευσής τους, όσο και ως στοιχεία μιας **ιδιαίτερης ταυτότητας** που βασίζεται σε άλλες αξίες και άλλα πρότυπα ζωής και εργασίας, διαφορετικά απ' αυτά των μεγάλων αστικών κέντρων.

Ο εναλλακτικός τουρισμός της υπαίθρου μπορεί να αποτελέσει ένα συνεκτικό και με σαφή χαρακτηριστικά τμήμα του εθνικού τουριστικού προϊόντος. Οι δυο κύριες συνιστώσες του είναι αυτές οι δυο διακριτές ως προς την αφετηρία τους, αλλά λειτουργικά αδιαχώριστες μορφές τουρισμού: ο οικοτουρισμός και ο αγροτουρισμός. Το σημείο αρχικής αναφοράς της κάθε μιας από τις δύο μορφές τουρισμού είναι διακριτό σε ό,τι αφορά το κίνητρο του επισκέπτη: της πρώτης μορφής τουρισμού το σημείο αρχικής αναφοράς είναι η **φύση**, ενώ της δεύτερης ο **αγροτικός οικισμός-πολιτισμός**. Όμως στην πράξη και οι δυο αυτές μορφές αναφέρονται σε έναν κοινό και ενιαίο χώρο, και θα πρέπει να λειτουργούν από κοινού, σε διαφορετική σύνθεση και με διαφορετικό κέντρο βάρους προς τη μια ή την άλλη πλευρά, ανάλογα με το κάθε τουριστικό πακέτο.

Αυτοί οι δυο κύριοι πυλώνες πλαισιώνονται από δυο άλλους **συμπληρωματικούς**, που μπορούν να λειτουργήσουν ο καθένας χωριστά ή και οι δύο από κοινού:

- τον **πολιτιστικό τουρισμό**, στον οποίο πρέπει να περιλάβουμε και τον θρησκευτικό με όλες τις διαφορετικές παραλλαγές του, καθώς και διάφορες άλλες ειδικότερες μορφές τουρισμού (ερασιτεχνική αρχαιολογία, φωτογράφιση κλπ)
- τον **τουρισμό περιπέτειας** (κανώ-καγιάκ, αναρρίχηση κλπ)

Οι τέσσερις αυτοί πυλώνες ολοκληρώνουν το ενιαίο τουριστικό προϊόν που μπορεί να προσφέρει η ελληνική ύπαιθρος καλύπτοντας **όλες τις εναλλακτικές και ήπιες μορφές τουρισμού στην αγροτική ύπαιθρο**, περιλαμβάνοντας τον **οικοτουρισμό, τον αγροτουρισμό** και τις **λοιπές εναλλακτικές μορφές** τουρισμού (πολιτιστικό και περιπέτειας).

Εμπλουτισμός του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού

Στο πλαίσιο του εμπλουτισμού και της διαφοροποίησης του εθνικού τουριστικού προϊόντος, μπορούν να προγραμματιστούν **οικοτουριστικά προγράμματα μονοήμερης έως τριήμερης διάρκειας**, που θα μπορούν να ενσωματωθούν ως ανεξάρτητα πακέτα στα βασικά πακέτα του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού.

Τέτοια προγράμματα μπορούν να γίνουν σε οικοτουριστικούς προορισμούς που βρίσκονται **πλησίον τουριστικών κέντρων** του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού. Ως παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν οι προστατευόμενες περιοχές της Ζακύνθου και των Σποράδων, οι περιοχές των Πεταλούδων της Ρόδου και της Πάρου κ.ά.

Οικοτουριστικοί προορισμοί διεθνούς εμβέλειας

Στην Ελλάδα υπάρχουν οικοτουριστικοί προορισμοί που μπορούν να αποτελέσουν αυτόνομους πόλους έλξης για ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων.

Οι περιοχές αυτές είναι κατά κύριο λόγο περιοχές στις οποίες το φυσικό περιβάλλον παρουσιάζει μοναδικά στοιχεία τα οποία και αποτελούν αντικείμενο ενδιαφέροντος για επισκέπτες. Όμως και σε αυτές τις περιοχές αυτό που τελικά έχει καθοριστική σημασία είναι ο συνδυασμός του μοναδικού φυσικού περιβάλλοντος με τον άνθρωπο και την ιστορία του στην περιοχή.

Τέτοιες περιοχές είναι ενδεικτικά η περιοχή της Β. Πίνδου (χλωρίδα, βλάστηση, πανίδα, τοπίο αλλά και αρχιτεκτονική, πολιτισμός, ιστορία), ο Όλυμπος (χλωρίδα και τοπίο αλλά και

μύθος), Αμβρακικός (ορνιθοπανίδα, λιμνοθάλασσες αλλά και δραστηριότητες του ανθρώπου).

Ανάπτυξη και προώθηση του οικοτουριστικού προϊόντος

Η συμβολή του οικοτουρισμού στην αναδιαμόρφωση του εθνικού τουριστικού προϊόντος σύμφωνα με τα παραπάνω, αφορά όλες τις πλευρές του:

- Κατ' αρχάς αφορά το ίδιο το προϊόν (μετακινήσεις/ διαδρομές, διαμονή/ φαγητό/ φιλοξενία, ειδικές δραστηριότητες).
- Κατά δεύτερο λόγο αφορά την προώθησή του (διανομή/ πώληση, προβολή).

Σε ό,τι αφορά το ίδιο το προϊόν, θα πρέπει να υπάρξει μια συστηματική πολιτική για την **ανάπτυξη ειδικών τουριστικών πακέτων** στις τρεις κατευθύνσεις που προαναφέρθηκαν, η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Ειδικές **δράσεις ενημέρωσης** των φορέων που μπορούν να αναπτύξουν τέτοια πακέτα (φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, ΜΚΟ, τουριστικά γραφεία).
- Ειδικά **οικονομικά κίνητρα** για τον σχεδιασμό και την πιλοτική εφαρμογή πρότυπων τουριστικών πακέτων (οικονομική ενίσχυση των αρχικών μελετών σχεδιασμού, των βασικών υποδομών, των πιλοτικών εφαρμογών).

Αντίστοιχα πρέπει να υπάρξει συστηματική πολιτική για την **προώθηση** των ειδικών τουριστικών πακέτων:

- Ενίσχυση δικτύων προώθησης/ διανομής (με την ενημέρωση των υφιστάμενων δικτύων και τη δημιουργία νέων παράπλευρων ειδικευμένων μηχανισμών που θα λειτουργούν συμπληρωματικά προς τα υφιστάμενα δίκτυα).
- Εμπλουτισμός του τουριστικού προφίλ της Ελλάδας με την προβολή των προορισμών οικοτουριστικού ενδιαφέροντος.

2.2 Στοιχεία και προϋποθέσεις εφαρμογής οικοτουριστικών προγραμμάτων

Από τα προηγούμενα γίνεται φανερό ότι για το σχεδιασμό και την εφαρμογή οικοτουριστικών προγραμμάτων στην Ελλάδα πρέπει να υπάρξει ένα πλαίσιο το οποίο συγκροτείται από τα βασικά στοιχεία του οικοτουρισμού καθώς και από τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίο ή σκόπιμο να καλύπτονται.

Τα στοιχεία και οι προϋποθέσεις αυτές είναι:

- Η ίδια η περιοχή στην οποία θα εφαρμοστεί το οικοτουριστικό πρόγραμμα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της
- Ο σχεδιασμός και η προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων επίσκεψης της περιοχής
- Οι υποδομές που υφίστανται ή πρέπει να κατασκευαστούν
- Η οργάνωση και διαχείριση της περιοχής αυτής

- Το ανθρώπινο δυναμικό που καλείται να σχεδιάσει, να προωθήσει και να υλοποιήσει τα προγράμματα αυτά.
- Οι αρμόδιοι φορείς που θα σχεδιάσουν, θα προωθήσουν και θα υποστηρίξουν το πρόγραμμα

Πρόκειται για έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε κάθε περιοχή χωριστά. Ο σχεδιασμός αυτός δε μπορεί να είναι αντικείμενο της ίδιας της τουριστικής αγοράς αλλά αντικείμενο του σχεδιασμού της συνολικής οικότουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή και κατά συνέπεια ευθύνη του δημοσίου. Ο σχεδιασμός αυτός είναι σκόπιμο να προκύψει μέσω της συνεργασίας των διαφορετικών επιπέδων προγραμματισμού καθώς και των ειδικών δομών που θα δημιουργήσει για το σκοπό αυτό.

2.2.1 Χαρακτηριστικά και συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής

Τη σημαντικότερη παράμετρος αποτελεί προφανώς ο ίδιος ο χώρος με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που εμφανίζει.

Η βλάστηση και η χλωρίδα, η πανίδα, το τοπίο θα πρέπει να εμφανίζουν χαρακτηριστικά που το καθιστούν ιδιαίτερο. Η ύπαρξη σημαντικών, απειλούμενων και προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων αποτελούν στοιχεία πάνω στα οποία θα στηριχθεί ο οικότουρισμός αλλά και προϋπόθεση για την ανάπτυξή του.

Με τη φύση συνδυάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ανθρώπινου περιβάλλοντος, τα οποία αποτελούν στην Ελλάδα σημαντική παράμετρο ανάδειξης και προώθησης οικότουριστικών περιοχών.

Η αξιολόγηση της περιοχής και των στοιχείων της είναι σκόπιμο να γίνεται βάσει συγκεκριμένων παραμέτρων που θα καταδεικνύουν την πραγματική της αξία. Από την πλευρά της αξιολόγησης του φυσικού περιβάλλοντος (εν μέρει και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος) το εργαλείο που σήμερα υφίσταται είναι οι **Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες** οι οποίες έχουν θεσμοθετηθεί με την ΚΥΑ 69269/ 5397/ 1990.

Επίσης σημαντική βάση αποτελεί και το **Εθνικό Δίκτυο Natura 2000**, το οποίο έχει καθοριστεί με βάση τις Κοινοτικές Οδηγίες 92/ 43 και 79/ 409. Το δίκτυο αυτό περιλαμβάνει περίπου 300⁵ περιοχές οι οποίες θεωρούνται σημαντικές ,σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, για το φυσικό τους περιβάλλον.

Οι περιοχές αυτές αποτελούν μια πρώτη βάση σχεδιασμού αλλά είναι προφανές ότι δεν είναι εφικτό να αναπτυχθούν σε όλες βιώσιμα οικότουριστικά προγράμματα Απαιτείται κατά συνέπεια μια παραπέρα αξιολόγησή τους ώστε να προκύψει ένας πολύ μικρότερος αριθμός περιοχών στις οποίες θα μπορούσε να ξεκινήσει μια πιλοτική εφαρμογή αντίστοιχων προγραμμάτων.

Τέλος αποτελεί επίσης σημαντικό στοιχείο για την αξιολόγηση μιας περιοχής ο χαρακτηρισμός που δίδεται σε αυτήν στο πλαίσιο της προστασίας της με βάση τα άρθρα 18 και 19 του

⁵ Το σύνολο των περιοχών του Εθνικού Καταλόγου Natura 2000 ανέρχεται σε 390. Επειδή αρκετές από αυτές εμφανίζουν αλληλεπικαλύψεις εκτιμάται εδώ ότι οι περιοχές είναι περίπου 300.

ν. 1650/ 86. Ειδικά ο χαρακτηρισμός μιας περιοχής ως Εθνικό Πάρκο επί της ουσίας τεκμηριώνει και τη σκοπιμότητα ανάπτυξης οικότουρισμού σε αυτήν (αναλυτικά βλέπε κεφάλαιο 3).

2.2.2 Σχεδιασμός ολοκληρωμένων προγραμμάτων επίσκεψης

Τα προγράμματα επίσκεψης στην περιοχή απευθύνεται σε τουριστικά γραφεία, σχολεία ή σε μεμονωμένους ενδιαφερόμενους.

Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να:

- προωθούν και να αναδεικνύουν τα μοναδικά στοιχεία της περιοχής,
- εξασφαλίζουν τις κύριες ανάγκες των επισκεπτών όπως διαμονή, διατροφή, μετακίνηση, ασφάλεια
- είναι προσαρμοσμένα στα χαρακτηριστικά επί μέρους ομάδων επισκεπτών (νέοι, οργανωμένες ομάδες, οικογένειες, επισκέπτες τρίτης ηλικίας).
- είναι προσαρμοσμένα σε διαφορετικά ενδιαφέροντα (π.χ. ανακάλυψη της γλωρίδας, παρατήρηση των πουλιών, γνωρίζοντας την ιστορία, γνωρίζοντας ένα συγκεκριμένο είδος στην περιοχή).
- προκαλούν τους επισκέπτες στην εξερεύνηση της περιοχής.
- καθιστούν τον επισκέπτη μέτοχο στα δρώμενα στην περιοχή και στη διατήρησή της.
- περιλαμβάνουν την εκπαιδευτική διάσταση με άμεση συμμετοχή των επισκεπτών.
- να έχουν τις απαραίτητες πληροφορίες ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να επιλέξουν (π.χ. πληροφορίες για τις δυσκολίες μιας διαδρομής, για τη βασική της θεματολογία, για τα βασικά αξιοθέατα).

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των οικότουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης δεν αποτελεί μια απλή διαδικασία διότι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη αρκετές παράμετροι που, εκτός από το ίδιο το περιεχόμενο, αφορούν και στην τήρηση συγκεκριμένων όρων προστασίας του περιβάλλοντος. Για τους λόγους αυτούς είναι σκόπιμο να υπάρχει κάποια **διαδικασία ελέγχου και πιστοποίησης των προγραμμάτων επίσκεψης της περιοχής**.

Ο σχεδιασμός των οικότουριστικών προγραμμάτων, τουλάχιστον σε μια πρώτη φάση, δεν μπορεί να είναι αντικείμενο της τουριστικής αγοράς και αυτό διότι δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για κάτι τέτοιο (γνώση και εμπειρία, οικονομικό ενδιαφέρον, πλαίσιο και προδιαγραφές).

Κατά συνέπεια **ο σχεδιασμός είναι αντικείμενο της συνολικότερης πολιτικής για την ανάπτυξη και προώθηση του οικότουριστικού προϊόντος και θα πρέπει στην πρώτη φάση να διασφαλιστεί από το δημόσιο ή μέσω δομών δημοσίου ενδιαφέροντος που έχουν δημιουργηθεί για αντίστοιχους σκοπούς.**

2.2.3 Υποδομές

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχημένη εφαρμογή οποιουδήποτε οικότουριστικού προγράμματος είναι αναμφίβολα ο προσεκτικός σχεδιασμός της απαραίτητης υποδομής, η οποία θα υποστηρίξει τους σκοπούς και τους στόχους του.

Χωρίς την κατάλληλη υποδομή είναι πολύ δύσκολο να οργανωθούν προγράμματα οικότουρισμού. Θα πρέπει ωστόσο να δοθεί μεγάλη προσοχή στο σχεδιασμό της κατάλληλης υποδομής, στη χωροθέτησή της, καθώς και στη ρύθμιση κανόνων για τη χρήση της.

Ο επισκέπτης θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα ενημέρωσης για τις δραστηριότητες που μπορεί να αναπτύξει στην περιοχή, να πληροφορηθεί για τις θέσεις ενδιαφέροντος, να γνωρίσει από κοντά τα αξιολογικά φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία της περιοχής, κ.λπ. Παράλληλα, θα πρέπει να του προσφέρονται και άλλες εξυπηρετήσεις, όπως για παράδειγμα η δυνατότητα διαμονής και σίτισης.

Η ενημέρωση, πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κοινού πάνω σε ζητήματα διάσωσης και διατήρησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ζητήματα που απασχολούν την ερμηνεία (interpretation) του περιβάλλοντος.

Το αποτέλεσμα που επιτυγχάνεται είναι διπλό: από την μια δίνεται η δυνατότητα στη διαχειριστική αρχή να έχει γνώση για τον αριθμό των επισκεπτών στην περιοχή και να ενεργεί ανάλογα, και από την άλλη καθιστά πιο εύκολη την πολιτική ευαισθητοποίησή τους.

Οι επισκέπτες κατορθώνουν παράλληλα να γνωρίσουν τα σημαντικά στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος (οικότοποι, γλωρίδα, πανίδα, τοπίο) της περιοχής, αλλά και τα ιστορικά, πολιτιστικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά της, πριν αρχίσουν την περιπλάνησή τους σ' αυτήν ή πριν αφιερωθούν σε εναλλακτικές τουριστικές δραστηριότητες.

Κέντρο Πληροφόρησης

Βασικό πυρήνα ενός συστήματος ερμηνείας περιβάλλοντος αποτελεί το Κέντρο Πληροφόρησης. Πρόκειται για ένα χώρο ζωτικής σημασίας, αφού μετά από την επίσκεψη του κοινού εκεί η συμπεριφορά και οι διαθέσεις του επηρεάζονται και κατευθύνονται. Είναι το κατάλληλο μέρος για να πληροφορηθεί κανείς τις σημαντικές θέσεις ή τις διαδρομές, τις δραστηριότητες και στην συνέχεια να κινηθεί ανάλογα με τις προτιμήσεις του συμμετέχοντας σε ατομικά ή ομαδικά προγράμματα.

Χωρίς να είναι αναγκαία μια υπερβολική κατασκευή, το Κέντρο Πληροφόρησης πρέπει να είναι ικανό να φιλοξενεί ομάδες επισκεπτών και να διαθέτει βασικές ευκολίες, όπως τουαλέτες, αποθήκες υλικού κ.λπ.. Το κτίριο μπορεί να περιλαμβάνει ακόμα χάρτες και υλικό ερμηνείας που θα παρέχουν στους επισκέπτες πληροφόρηση για το τι θα δουν στην περιοχή. Αν υπάρχει προοπτική για συλλογή δειγμάτων από το πεδίο, κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία μικρών εργαστηρίων, που θα διαθέτουν πάγκους και το βασικό εξοπλισμό, με σκοπό να διευκολύνεται η άμεση παρατήρηση.

Το κτίριο του Κέντρου Πληροφόρησης θα πρέπει να αποτελείται από δύο βασικούς χώρους-χρήσης για τους επισκέπτες: έναν εκθεσιακό χώρο και μία αίθουσα εκδηλώσεων. Ο εσωτερικός χώρος έκθεσης στο Κέντρο θα παρέχει στον επισκέπτη προβληματισμούς και πληροφορίες που θα τον βοηθούν να κατανοήσει τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος κατά την επί-

σκεπή του στον ευρύτερο χώρο του βιοτόπου, ενώ ένας δεύτερος μεγάλος χώρος θα καλύπτει τις ανάγκες κάποιων εκδηλώσεων ή γενικότερων δραστηριοτήτων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, απαραίτητη κρίνεται η δημιουργία ενός βασικού εκθεματικού χώρου, όπου σε κατάλληλες εκθεματικές επιφάνειες και με εποπτικές μεθόδους θα παρουσιάζεται το προφίλ ολόκληρης της περιοχής. Ο βασικός εκθεματικός χώρος πρέπει να είναι ενιαίος και τέτοιων διαστάσεων, ώστε να εξασφαλίζεται και να επιτυγχάνεται η άνετη ροή των επισκεπτών. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να προβλέπεται η δυνατότητα χρήσης του βασικού εκθεματικού χώρου και για κάποιες άλλες εκδηλώσεις.

Σε ότι αφορά την "αίθουσα εκδηλώσεων", η χρήση της θα προορίζεται για δραστηριότητες περιβαλλοντικής αγωγής, είτε για δραστηριότητες που πρέπει να γίνουν σε κλειστό χώρο όπως προβολές, ζωγραφική, κ.λπ., είτε για περιπτώσεις που λόγω άσχημων καιρικών συνθηκών κάποιες δραστηριότητες δεν είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν στην ύπαιθρο. Ο χώρος αυτός θα πρέπει να είναι εξοπλισμένος κατάλληλα με καθίσματα ή πάγκους, τραπέζια και να έχει τη δυνατότητα να φιλοξενεί μεγάλες ομάδες επισκεπτών (όπως για παράδειγμα τάξεις σχολείων, κ.λπ.). Επιπρόσθετα, θα πρέπει να έχει δυνατότητες συσκότισης (για προβολές), εξοπλισμό αναπαραγωγής ήχου και εικόνας, αλλά και εποπτικό εξοπλισμό [πίνακες, προβολείς διαφανειών, διαφανειοσκόπια, video - προβολείς].

1) Εκθεσιακός χώρος, έκθεση

Η μεθοδολογία παρουσίασης των ενοτήτων στο Κέντρο Πληροφόρησης, προτείνεται με βάση την αποκτημένη εμπειρία από ανάλογους χώρους εκθέσεων σε προστατευόμενες περιοχές τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη. Έτσι, στο κεντρικό εκθεσιακό χώρο θα πρέπει να εκτίθενται:

- i. Τρισδιάστατες μακέτες με αναπαραστάσεις ειδών άγριας ζωής,
- ii. Παρουσίαση με τρισδιάστατο τρόπο χαρτών, φωτογραφικού υλικού, κ.λπ.
- iii. Εκθεματικές επιφάνειες με σχεδιαγράμματα, αναπαραστάσεις, φωτογραφίες, εκμαγεία, επεξηγηματικά κείμενα κ.λπ.

2) Βοηθητικοί χώροι- Βιβλιοθήκη- Πωλητήριο

Οι αναγκαίες εξυπηρετήσεις όπως τουαλέτες, αποθηκευτικοί χώροι, μικρό αναψυκτήριο κ.λπ., θα πρέπει να περιλαμβάνονται μέσα στους χώρους του Κέντρου. Επίσης, και ένα πωλητήριο που θα διαθέτει προς πώληση ενημερωτικό/ αναμνηστικό υλικό θα μπορούσε να προβλέπεται να δημιουργηθεί μέσα στο χώρο του Κέντρου Πληροφόρησης.

Σε μια ξεχωριστή αίθουσα ή στον ίδιο χώρο με μια άλλη χρήση, θα μπορούσε να λειτουργεί μια βιβλιοθήκη. Ο χώρος αυτός καλύπτει λειτουργικές ανάγκες, αφού είναι ένας χώρος συγκέντρωσης επιστημονικού υλικού, ενώ παράλληλα λειτουργεί και ως χώρος εργασίας.

3) Αίθουσα εργαστηρίου -περιβαλλοντικής αγωγής

Η αίθουσα του εργαστηρίου καλύπτει τις ερευνητικές ανάγκες φοιτητών, μαθητών, αλλά και ερευνητών που ασχολούνται με την μελέτη των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος.

Ο χώρος αυτός θα πρέπει να είναι εξοπλισμένος κατάλληλα με πάγκους και τραπέζια και να έχει τη δυνατότητα να φιλοξενεί μεγάλες ομάδες επισκεπτών. Ο εξοπλισμός της αίθουσας θα πρέπει να αποτελείται από:

- Πάγκους εργαστηρίου και καθίσματα
- Βασικά εργαστηριακά υλικά
- Στερεοσκόπιο - Τηλεσκόπια - Κιάλια

Τέλος, πρέπει να προβλέπεται και η διαμόρφωση του εξωτερικού χώρου (διαμόρφωση εισόδου, εύκολης πρόσβασης πεζών και ατόμων με ειδικές ανάγκες, παγκάκια, χώρων στάθμευσης οχημάτων κ.λπ.).

Παρατηρητήρια άγριας ζωής - Σημεία θέας

Παρατηρητήρια άγριας ζωής θα πρέπει να χωροθετούνται σε κατάλληλα σημεία θέας ή σε θέσεις όπου συχνάζουν είδη άγριας ζωής. Οι οργανωμένες θέσεις θέας και τα παρατηρητήρια διευκολύνουν τη διαχείριση και τον έλεγχο των επισκεπτών, ενώ παράλληλα συμβάλλουν και στην πληροφόρησή τους. Επισημαίνεται πως οι θέσεις αυτές πρέπει να παρέχουν την απαιτούμενη κάλυψη, ώστε να μην παρενοχλούνται τα είδη της άγριας πανίδας.

Η δημιουργία έστω και στοιχειώδους υποδομής είναι αναγκαία για την υποδοχή των επισκεπτών, την άνετη παραμονή τους, καθώς και την ασφάλεια τόσο του συγκεκριμένου τοπίου, όσο και της γύρω του περιοχής.

Η χωρητικότητα των παρατηρητηρίων πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να είναι δυνατή η επίσκεψη από μια ομάδα επισκεπτών χωρίς προβλήματα. Σημαντικό είναι επίσης να προβλέπεται η δημιουργία χώρου στάθμευσης (όχι πολύ κοντά στο παρατηρητήριο) και μονοπατιού για προσέγγιση σ' αυτό.

Ανάλογα με τα υπό παρατήρηση είδη, συνιστάται η χρήση των απαιτούμενων μέσων παρατήρησης όπως τηλεσκόπια, κιάλια ,κ.λπ., ερμηνευτικών στοιχείων όπως αφίσες με πληροφορίες αναγνώρισης ειδών, οικοτόπων κ.λπ., φωτογραφιών ή σκίτσων του τοπίου, όπως αυτό φαίνεται από τα παρατηρητήρια, με ταυτόχρονες επισημάνσεις που θα αφορούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του (ονόματα, σύντομη ιστορία).

Μονοπάτια- διαδρομές ερμηνείας περιβάλλοντος

Ο σχεδιασμός και η διάταξη των μονοπατιών, είναι το μέσο που βοηθά τα μέγιστα, στην "εκπαιδευτική εμπειρία", ενώ συγχρόνως ελαχιστοποιεί τις επιπτώσεις στα οικοσυστήματα, συγκρατώντας τους επισκέπτες και τις οχλήσεις σε συγκεκριμένη περιοχή.

Το συνολικό μήκος των διαδρομών μέσα στην ευρύτερη προστατευόμενη περιοχή, θα πρέπει να διαφέρει ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των ομάδων των επισκεπτών. Η χάραξη του δικτύου των μονοπατιών που θα ενσωματώνει τα ήδη υπάρχοντα μονοπάτια θα πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να ενοποιεί διαφορετικά στοιχεία του περιβάλλοντος, τόσο οικολογικά όσο και πολιτιστικά, να τα αναδεικνύει κατάλληλα, αλλά και να διευκολύνει την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την πληροφόρηση του επισκέπτη.

Μια σειρά διασυνδεδεμένων μονοπατιών μπορεί να παρέχει ένα δίκτυο περιπάτων, που θα ποικίλουν: περίπατοι για επισκέπτες μικρής ηλικίας και για τους λιγότερο διαθέσιμους για πολύωρη πεζοπορία, όπως και μονοπάτια/ περίπατοι μεγαλύτερων αποστάσεων. Και στις δύο περιπτώσεις, κατά μήκος των μονοπατιών θα πρέπει να δίνονται σαφείς πληροφορίες, με πινακίδες που θα δένουν αρμονικά με το τοπίο.

Απαραίτητα είναι επίσης, και κάποια έργα στην περιοχή, όπως η χάραξη ή συντήρηση των υπαρχόντων μονοπατιών για τη δημιουργία δικτύου πεζοπορικών διαδρομών, η δημιουργία ελεγχόμενων διαδρομών για συγκεκριμένες χρήσεις όπως, περπάτημα - τρέξιμο κ.λπ.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί και στη μέριμνα για την κατασκευή μονοπατιών ικανών να εξυπηρετήσουν άτομα με ειδικές ανάγκες, ενώ θα πρέπει να εξετάζεται και ενδεχόμενη δυνατότητα διακίνησης επισκεπτών με "φιλικά προς το περιβάλλον" μέσα (όπως ποδήλατα, άλογα κλπ).

Σήμανση - Πινακίδες

Μεγάλη σημασία έχει ο τρόπος που παρουσιάζεται η πληροφορία. Οι πληροφορίες πρέπει να είναι συγκεκριμένες, ξεκάθαρες, συγκροτημένες, ευδιάκριτες και κατανοητές από το ευρύ κοινό. Οι πινακίδες τοποθετούνται σε θέσεις που είναι εύκολο να διαβαστούν και σε καμιά περίπτωση δεν θα πρέπει να κυριαρχούν στο τοπίο. Βασικό είναι επίσης, να τοποθετούνται σε θέσεις προφυλαγμένες από τις καιρικές συνθήκες (όσο αυτό είναι εφικτό).

Ανάλογα με τη θέση που τοποθετούνται χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

1. Εκτός περιοχής: Οι πινακίδες αυτές πρέπει να είναι χωροθετημένες με λογικό και σαφή τρόπο στις οδούς, έτσι ώστε να διευκολύνουν τις ομάδες των επισκεπτών να εντοπίζουν την προστατευόμενη περιοχή και να την προσεγγίζουν σε κατάλληλα διαμορφωμένο σημείο εισόδου.
2. Εντός περιοχής: Διακριτικές, εναρμονισμένες με το χαρακτήρα του τοπίου, πινακίδες με την ελάχιστη απαιτούμενη πληροφορία για ουσιαστική ερμηνεία του περιβάλλοντος. Είναι δυνατόν να συνδυάζονται με έντυπο υλικό (π.χ. αριθμημένες πινακίδες που αντιστοιχούν σε πληροφορία που παρέχεται από αναλυτική έκδοση - οδηγό πεδίου). Έτσι αποφεύγεται η ανάγκη παροχής μεγάλου όγκου πληροφοριών από τις πινακίδες και αξιοποιούνται πλεονεκτήματα, όπως δυνατότητα ενημέρωσης του έντυπου υλικού με νέα δεδομένα κ.λπ.

Ενημερωτικό έντυπο υλικό

Το έντυπο ενημερωτικό υλικό μπορεί να περιλαμβάνει:

Βιβλίο - Οδηγό επισκεπτών

Το βιβλίο-οδηγός εισάγει τον επισκέπτη στην περιοχή περιγράφοντας το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της. Αναλύει τα ιδιαίτερα οικοσυστήματα της περιοχής, τη βλάστηση, τα είδη χλωρίδας και πανίδας, αλλά και τα μυθολογικά και ιστορικά στοιχεία της. Αναφέρεται ιδιαίτερα επίσης στα απειλούμενα, προστατευόμενα και σπάνια είδη ζώων και φυτών.

Επίσης, μπορεί να περιλαμβάνει και στοιχεία για τη λειτουργία των επιμέρους οικοσυστημάτων και τη σημαντικότητά τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Συνήθως περιέχει ακόμα και ένα χάρτη προσανατολισμού, όπως και μικρούς χάρτες που απεικονίζουν τις διαδρομές που έχουν δημιουργηθεί στην περιοχή.

Ενημερωτικά φυλλάδια

Πρόκειται για ένα ενημερωτικό έντυπο με τα κύρια στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, της βλάστησης, των σημαντικότερων ειδών χλωρίδας και πανίδας, της ιστορίας και του πολιτι-

σμού της περιοχής, και έναν χάρτη με τα σημαντικότερα σημεία της περιοχής και την πρόσβαση σε αυτά.

Χάρτη

Ο χάρτης θα πρέπει να δίνει σαφείς, ακριβείς και λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με:

- τα όρια της προστατευόμενης περιοχής και των σημαντικών ενδιαιτημάτων
- τα στοιχεία της βλάστησης
- τα στοιχεία του τοπίου
- τα ιστορικά, αρχαιολογικά κ.ά. χαρακτηριστικά της περιοχής
- την πρόσβαση, τις δυνατότητες διαμονής, τα διάφορα άλλα αξιοθέατα
- τις διαδρομές και τα χαρακτηριστικά τους
- τους οικισμούς.

Χώροι στάθμευσης

Τα αυτοκίνητα επιβάλλεται να σταθμεύουν σε οργανωμένους χώρους και οι επισκέπτες να φτάνουν στα επιλεγμένα σημεία μέσα από καθορισμένες διαδρομές. Αυτό αποτελεί παράγοντα κλειδί για τη διαχείριση των επισκεπτών και την ελάττωση των άμεσων αρνητικών επιπτώσεων, στην προστατευόμενη περιοχή.

Παράμετρος στη χωροθέτηση των χώρων στάθμευσης αποτελούν οι επί μέρους ζώνες προστασίας, που έχουν οριοθετηθεί. Είναι αναγκαίο να δημιουργούνται χώροι στάθμευσης στα όρια των ζωνών προστασίας στις οποίες δεν επιτρέπεται πρόσβαση με μηχανοκίνητα μέσα και στους χώρους αυτούς να υπάρχουν πληροφορίες για τις δραστηριότητες που είναι δυνατόν να γίνουν και για τα ιδιαίτερα στοιχεία που ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφθεί.

Εξοπλισμός Υπαίθριας Αναψυχής

Η ανάπτυξη χώρων ανάπαυσης και γεύματος είναι απαραίτητη, ενώ οι αναγκαίες διαρρυθμίσεις του χώρου και η κατασκευή των απαραίτητων έργων θα πρέπει να είναι πολύ προσεγμένες και προσαρμοσμένες, όσο το δυνατό περισσότερο στο φυσικό περιβάλλον.

Σε προσεκτικά επιλεγμένες θέσεις μπορούν να κατασκευαστούν ξύλινα παγκάκια, τραπεζόπαγκοι ή και κάποιες κατασκευές που θα χρησιμοποιούνται ως παιδική χαρά, με παράλληλη πρόβλεψη για κάδους απορριμμάτων και χώρους υγιεινής.

Υποδομές διαμονής και σίτισης επισκεπτών

Στο σχεδιασμό ενός προγράμματος εισαγωγής επισκεπτών σε μια περιοχή, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η ύπαρξη των αναγκαίων υποδομών διαμονής και σίτισης των επισκεπτών (ξενοδοχεία, ξενώνες, ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια κλπ). Οι υποδομές θα πρέπει να είναι εναρμονισμένες στο γενικότερο τοπίο της περιοχής και στην τοπική αρχιτεκτονική, ενώ παράλληλα θα πρέπει να προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες.

Ο χαρακτηρισμός των υποδομών και υπηρεσιών αυτών ως οικότουριστικών αποτελεί μια άλλη παράμετρος, η οποία θα πρέπει να συνεκτιμηθεί στο πλαίσιο της προώθησης του οικότου-

ρισμού σε μια περιοχή. Στη λογική αυτή είναι σκόπιμο να αναπτυχθούν διαδικασίες και δομές αξιολόγησης και πιστοποίησης των υποδομών και υπηρεσιών διαμονής και εστίασης με βάση συγκεκριμένα κριτήρια.

2.2.4 Εξασφάλιση του πλαισίου προστασίας και διαχείρισης

Η διατήρηση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί την αναγκαία συνθήκη για την ανάπτυξη του οικότουρισμού.

Δομές, οργανωτικό πλαίσιο

Για να οργανωθούν, να αναπτυχθούν με επιτυχία και να λειτουργούν στο διηνεκές οικότουριστικά προγράμματα σε μια προστατευόμενη φυσική περιοχή, θα πρέπει απαραίτητα:

- Να έχει εκδοθεί Προεδρικό Διάταγμα που θα καθορίζει τις ζώνες και τους όρους προστασίας.
- Να έχει εκπονηθεί ο Κανονισμός Διοίκησης και Λειτουργίας.
- Να έχει εκπονηθεί το Σχέδιο Διαχείρισης.
- Να έχει καθοριστεί το διοικητικό πλαίσιο διαχείρισης της περιοχής.

Τα παραπάνω αποτελούν το απαραίτητο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο (Ν. 1650/86, Ν. 2742/99), ώστε σε μια περιοχή να διασφαλιστεί η προστασία, διατήρηση και αειφόρος διαχείριση των οικολογικών χαρακτηριστικών της.

Σύμφωνα επίσης με την μελέτη «Προδιαγραφές και πρότυπα μελετών προστατευόμενων περιοχών και φορέων διαχείρισης» (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2001):

- Στο Σχέδιο Διαχείρισης περιλαμβάνονται και εξειδικεύονται οι στόχοι που σχετίζονται με τη διακίνηση των επισκεπτών στην προστατευόμενη περιοχή.
- Στον Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής εξειδικεύονται οι γενικοί όροι και οι περιορισμοί και ρυθμίζονται αναλυτικά τα ζητήματα που σχετίζονται με τα οικότουριστικά έργα, την αδειοδότηση και οργάνωση ξεναγήσεων, την περιβαλλοντική ερμηνεία, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού κλπ.

Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι η πλέον κατάλληλη μέθοδος για να κρίνει αν ένα έργο, μια δράση ή ένα πρόγραμμα διαχείρισης επισκεπτών ικανοποιούν τους σκοπούς της αειφορικής ανάπτυξης και, αν ναι, το εάν και κατά πόσο είναι σε θέση να δώσουν τις προστατευτικές εκείνες κατευθύνσεις που θα διατηρούν την ενέργεια αειφορική και θα προστατεύουν το περιβάλλον.

Από την στιγμή που θα οριστούν οι ειδικές διαχειριστικές ανάγκες και θα τεθούν προτεραιότητες, θα πρέπει αυτές να κριθούν ως προς το βαθμό που πιθανόν θα επηρεάσουν τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, με ποια ένταση, πού και πότε, χρονικά και χωρικά. Σε περιπτώσεις που οι επιρροές είναι ισχυρές, μόνο τεκμηριωμένη πληροφορία βασισμένη σε πραγματικά στοιχεία μπορεί να κατοχυρώσει και να προασπίσει την προστασία της φύσης.

Βάσει της παραπάνω διαπίστωσης, κρίνεται απαραίτητος ο διαχωρισμός ζωνών, με στόχο να βρεθούν συγκεκριμένες θέσεις, στις οποίες μπορούν να αναπτυχθούν δραστηριότητες, χωρίς την επιβάρυνση και αλλοίωση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος.

Φέρουσα ικανότητα (χωρητικότητα)

Επειδή τόσο οι φυσικοί, όσο και οι πολιτιστικοί πόροι είτε εξαντλούνται και καταστρέφονται ανεπανόρθωτα, είτε αλλοιώνονται και επανέρχονται δύσκολα στην αρχική τους κατάσταση, επιβάλλεται στα πλαίσια μιας ορθολογικής αξιοποίησής τους, ο προσδιορισμός της φέρουσας ικανότητας (χωρητικότητας) της περιοχής.

Η έννοια της χωρητικότητας ορίζεται σαν την ικανότητα ενός οικοσυστήματος να διατηρεί τα φυσικά χαρακτηριστικά του, να υποστηρίζει συγκεκριμένες ανθρώπινες χρήσεις ή ενέργειες μακροπρόθεσμα, χωρίς να βλάπτεται ανεπανόρθωτα η δομή και η σύνθεσή του.

Το επίπεδο των αναπτυξιακών και τουριστικών δραστηριοτήτων στο εσωτερικό μιας οικολογικά σημαντικής περιοχής, θα πρέπει να βασίζεται και να εξαρτάται από την φέρουσα ικανότητά της, έτσι ώστε πραγματοποιούμενες δράσεις να μην επιφέρουν αλλοιώσεις στα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος.

Η διατήρηση και προστασία της περιοχής εξασφαλίζεται αν, με βάση κάποια οικολογικά κριτήρια, υπολογιστεί ο αριθμός των διερχόμενων επισκεπτών και ο τύπος των πραγματοποιούμενων χρήσεων, έτσι ώστε να επιτευχθεί η ιδανική τιμή της φέρουσας ικανότητας.

Σε θεωρητικό επίπεδο αρκετές φόρμες έχουν προταθεί για τον υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας, αλλά τα αποτελέσματα που δίνουν μετά την πρακτική εφαρμογή τους δεν είναι πλήρως ικανοποιητικά.

Τρεις τύποι φέρουσας ικανότητας μπορούν να διαχωριστούν και πιο συγκεκριμένα:

1. Η περιβαλλοντική (οικολογική) χωρητικότητα είναι ο βαθμός στον οποίο ένα οικοσύστημα, βιότοπος ή τοπίο μπορεί να δεχτεί τις διάφορες επιπτώσεις του τουρισμού και των υποδομών που συνδέονται μ' αυτόν χωρίς να συμβαίνουν ανεπανόρθωτες ζημιές.
2. Η πολιτιστική και η κοινωνική χωρητικότητα είναι το επίπεδο πέρα από το οποίο η τουριστική ανάπτυξη και οι αριθμοί των επισκεπτών προκαλούν ανεπανόρθωτες επιπτώσεις στις τοπικές κοινωνίες και στον τοπικό τρόπο ζωής.
3. Τέλος, η ψυχολογική χωρητικότητα είναι το επίπεδο πέρα από το οποίο οι κυρίαρχες ποιότητες τις οποίες οι επισκέπτες αναζητούν σε μια φυσική περιοχή, (όπως η ηρεμία, μικρή ανθρώπινη παρουσία) καταστρέφονται από την τουριστική ανάπτυξη.

Η φέρουσα ικανότητα δεν είναι μέγεθος μετρήσιμο. Δεν αρκεί η καταμέτρηση του συνόλου των επισκεπτών σε έναν τόπο τον χρόνο. Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη παράμετροι, όπως⁶:

- η εποχικότητα της κίνησης
- η συγκέντρωση της κίνησης σε ορισμένες θέσεις
- ο μέσος όρος διάρκειας παραμονής των επισκεπτών

⁶ Σύμφωνα με την μελέτη του WWF «Σχεδιασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού» Υπουργείο Ανάπτυξης- ΕΟΤ (2000).

- ο βαθμός χρήσης της περιοχής και οι δραστηριότητες που ασκούνται
- τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών και η συμπεριφορά τους

Οι διαχειριστές των προστατευόμενων περιοχών όπου αναπτύσσονται τουριστικές δραστηριότητες πρέπει να μελετούν προσεκτικά την περιοχή και να λαμβάνουν υπόψη τους τα χαρακτηριστικά της ώστε να καταφέρουν να εκτιμήσουν τη φέρουσα ικανότητά της.

Πρόγραμμα παρακολούθησης (monitoring) και έρευνα

Για τη σωστή διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενός δικτύου παρακολούθησης και καταγραφής της εξέλιξης όλων των κρίσιμων παραμέτρων που σχετίζονται με τη λειτουργία της. Η δημιουργία ενός τέτοιου δικτύου θα πρέπει να είναι μια από τις βασικότερες ασχολίες και ευθύνες του φορέα διαχείρισης και θα πρέπει να αφορά τις εξής παραμέτρους:

- Την κατάσταση (από οικολογικής άποψης) της προστατευόμενης περιοχής.
- Το κατά πόσον οι "χρήστες" της προστατευόμενης περιοχής διάκινται φιλικά και αποδέχονται τους σκοπούς και τους στόχους που έχουν τεθεί.
- Τον προγραμματισμό σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και κοινοτικό επίπεδο.

Με βάση όσα έχουν αναφερθεί για το πλαίσιο προστασίας και διαχείρισης της περιοχής προκύπτει ότι η ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποτελεί μια σημαντική παράμετρος της διαχείρισης και θα πρέπει να εξειδικεύεται κάθε φορά και να εντάσσεται στα υφιστάμενα εργαλεία διαχείρισης.

Στη λογική αυτή φαίνεται ότι είναι σκόπιμη η **εξειδικευμένη προσέγγιση της ανάπτυξης του οικοτουρισμού η οποία στη συνέχεια θα δώσει τα απαραίτητα στοιχεία που θα ενταχθούν τόσο στο σχέδιο διαχείρισης όσο και στον κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας της περιοχής.**

2.2.5 Ανθρώπινο δυναμικό

Ο οικοτουρισμός αποτελεί σε διεθνές επίπεδο μια νέα μορφή τουρισμού που σχετίζεται με ειδικά ενδιαφέροντα, συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ειδικές υποδομές και με νέες μορφές παροχής υπηρεσιών.

Επίσης ένα από τα βασικά του χαρακτηριστικά είναι η αμεσότερη επικοινωνία του επισκέπτη με την περιοχή καθώς και με τους παροχείς των απαραίτητων υπηρεσιών.

Διαμορφώνεται κατά συνέπεια ένα νέο πεδίο που απαιτεί το αντίστοιχο ανθρώπινο δυναμικό που θα καλύψει τις ανάγκες αυτές, οι οποίες εκτείνονται σε πολλά επίπεδα και περιλαμβάνουν τόσο το σχεδιασμό, την προώθηση, την παρακολούθηση, την υποστήριξη όσο και την κατασκευή και λειτουργία των υποδομών καθώς και τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Οι δεξιότητες και γνώσεις που απαιτούνται σήμερα είναι ελλιπείς, πρόβλημα που εντείνεται από το γεγονός ότι πολλές περιοχές που καλύπτουν τα κριτήρια ανάπτυξης οικοτουρισμού είναι περιοχές απομακρυσμένες με όλα τα γνωστά δημογραφικά προβλήματα.

Η εξεύρεση του αναγκαίου ανθρώπινου δυναμικού και η κατάρτιση και υποστήριξη του αποτελεί μία από τις σημαντικότερες παραμέτρους ανάπτυξης του οικοτουρισμού.

2.3 Παραδείγματα από την παγκόσμια, ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία

2.3.1 Παγκόσμια εμπειρία (Εθνικό Πάρκο Cape Peninsula Νοτίου Αφρικής)

Από τη διεθνή εμπειρία, επιλέξαμε να περιγράψουμε το πρόγραμμα του Εθνικού Πάρκου του Cape Peninsula της Νοτίου Αφρικής. Ο λόγος που ανάμεσα στο πλήθος των διεθνών οικοτουριστικών προγραμμάτων ανάπτυξης επιλέξαμε αυτό της Νοτίου Αφρικής, είναι διότι αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση ήπιας και βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον ορισμό που υιοθετήσαμε, η περίπτωση του οικοτουρισμού της Νοτίου Αφρικής καλύπτει τον πρωταρχικό του σκοπό: την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (προστατευόμενη περιοχή) και επιπρόσθετα ενισχύει την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας (καθώς εξακολουθούν να είναι ορατές οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες μετά την περίοδο των φυλετικών διακρίσεων του Απαρτχάιντ).

(Η περιγραφή που θα ακολουθήσει στηρίζεται τόσο σε βιβλιογραφικά δεδομένα, όσο και σε στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την εμπειρία επίσκεψης στην Νότια Αφρική στελέχους της Αγροτουριστικής Α.Ε, τον Φεβρουάριο του 2002).

Σύντομη Περιγραφή Φυσικού Περιβάλλοντος

Το φυσικό περιβάλλον του Εθνικού Πάρκου θεωρείται ιδιαίτερα αξιόλογο σε διεθνές επίπεδο, τόσο από άποψη επιστημονικής, όσο και από αισθητικής πλευράς. Ορεινοί όγκοι, κάμποι, παραθαλάσσιες περιοχές, φαράγγια και αμμοθίνες, εναλλάσσονται μεταξύ τους προσφέροντας πλήθος ενδιααιτημάτων σε ζώα και φυτά. Το Εθνικό Πάρκο εκτείνεται σε μια έκταση μήκους 60 χιλιομέτρων, με πλάτος όχι μεγαλύτερο από 10 χιλιόμετρα (έκταση 29.000 ha). Περιλαμβάνει περίπου 2.285 είδη φυτών από τα οποία τα 90 είναι ενδημικά και πάνω από 250 είδη πουλιών. Ο επισκέπτης μπορεί να συναντήσει μεταξύ άλλων ζέβρες, μπαμπούνους και αντιλόπες και πλήθος μικροθηλαστικών, ερπετών και ασπόνδυλων. Μεγάλη έκταση του Πάρκου βλέπει στον Ατλαντικό ωκεανό και ο επισκέπτης μπορεί να παρατηρήσει φάλαινες και καρχαρίες, καθώς επίσης και μικρούς πιγκουίνους και φώκιες να παίζουν στα τεράστια κύματα που σβήνουν στις ακτές. Το κλίμα μοιάζει μεσογειακό (στη θερμοκρασία και στο διαχωρισμό των εποχών), αλλά έχει έντονες βροχοπτώσεις. Αυξημένη τουριστική κίνηση παρατηρείται από τέλος Νοεμβρίου μέχρι αρχές Απριλίου (καλοκαιρινή περίοδος).

Ιστορικό

Η περιοχή του Cape Peninsula έχει ξεχωρίσει παγκοσμίως εδώ και πολλά χρόνια για την ιδιαίτερη γλωρίδα και πανίδα της, το θαυμάσιο τοπίο της, τις ευκαιρίες αναψυχής που μπορεί να προσφέρει στον επισκέπτη και την πλούσια πολιτιστική της κληρονομιά. Παρόλα αυτά η πρώτες επίσημες προσπάθειες προστασίας της περιοχής ξεκίνησαν μόλις το 1984, όπου κάποιες εκτάσεις της εντάχθηκαν σε καθεστώς προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Πέντε

χρόνια μετά, το 1989, προστέθηκαν και άλλες εκτάσεις και ορίστηκαν ως ζώνες προστασίας φυσικού περιβάλλοντος⁷. Πέρασε από τότε άλλη μια δεκαετία, ώστε να κηρυχτεί επίσημα η περιοχή, ως Εθνικό Πάρκο Cape Peninsula⁸ (Μάιος 1998).

Φορέας Διαχείρισης

Σε όλα τα Εθνικά Πάρκα της Νότιας Αφρικής κεντρικός, υπεύθυνος φορέας διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος και υλοποίησης οικοτουριστικών προγραμμάτων είναι ο φορέας: Εθνικά Πάρκα Νοτίου Αφρικής (SANParks⁹).

Η SANParks στο Cape Peninsula έχει την υποστήριξη της κεντρικής κυβέρνησης της Νοτίου Αφρικής, της Πολιτείας του Cape Town (που απέχει μόλις λίγα χιλιόμετρα), της WWF-South Africa¹⁰ και της ένωσης Cape Argus/Santam Ukuvuka-Operation Firestop campaign και της Fire Protection Association¹¹. Η δράση της SANParks ενισχύεται επίσης με την συμβολή της Διεύθυνσης Υποθέσεων Περιβάλλοντος και Τουρισμού και τοπικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Περιγραφή δράσεων

Η SANParks έχει πετύχει ένα από τα πιο δύσκολα στοιχεία που συνθέτουν ένα οικοτουριστικό πρόγραμμα: το συντονισμό των δράσεων και των ενδιαφερομένων. Τοπικοί φορείς, κρατικές υπηρεσίες, τοπικός πληθυσμός, ΜΚΟ, ταξιδιωτικά πρακτορεία, βιοτέχνες, τοπικοί συνεταιρισμοί, μικροί, μεσαίοι και μεγάλοι επιχειρηματίες, τουριστικά πρακτορεία, ΜΜΕ αλλά και οι ίδιοι οι τουρίστες, δραστηριοποιούνται στην περιοχή υπό την επίβλεψη της SANParks, προς μια ήπια και βιώσιμη οικοτουριστική ανάπτυξη.

Εκδηλώσεις ανάδειξης, ενημέρωσης και επιμόρφωσης σχετικές με την προστασία του Εθνικού Πάρκου και τις δραστηριότητες που υπάρχουν, πραγματοποιούνται καθημερινά ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες, για τους εκάστοτε ενδιαφερομένους.

Οι τουριστικές υποδομές εντός των ορίων του πάρκου είναι οι πλέον απαραίτητες, συγκεκριμένες και σχεδιασμένες προσεκτικά ώστε να έχουν τις ελάχιστες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Υπάρχει ωστόσο το πρόβλημα των ιδιωτικών εκτάσεων που βρίσκονται εντός των ορίων του πάρκου, τις οποίες προσπαθεί να ελέγξει η SANParks (περιγράφεται στο τέλος της παρούσας ενότητας).

Η όχληση των άγριων ζώων αν και είναι αναπόφευκτη σε ορισμένες περιπτώσεις, τείνει να μειωθεί, καθώς υπάρχει έντονη ευαισθητοποίηση στον τοπικό πληθυσμό και ενημέρωση των οικοτουριστών με διάφορα μέσα προβολής.

Η αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας και των απορριμμάτων που συνεπάγεται η ανάπτυξη του οικοτουρισμού, αντιμετωπίζεται με σύγχρονες μεθόδους παραγωγής εναλλακτικών πη-

⁷ Cape Peninsula Protected Natural Environment (CPPME)

⁸ National Park Cape Peninsula (CPNP)

⁹ South African National Parks (SANParks)

¹⁰ Η WWF-South Africa, δραστηριοποιείται στη Ν. Αφρική από το 1968 και έχει συμμετάσχει ενεργά στην ίδρυση άλλων 11 Εθνικών Πάρκων στην περιοχή της Ν. Αφρικής

¹¹ Οι δύο αυτές Ενώσεις δημιουργήθηκαν από το ξεκίνημα μιας εκστρατείας προστασίας του Εθνικού Πάρκου μετά από καταστροφική μεγάλη έκτασης φωτιά, τον Ιανουάριο του 2000

γών ενέργειας, με ανακύκλωση απορριμμάτων και νερού, και ειδικούς κάδους σε όλη την έκταση του πάρκου.

Υπάρχουν οροθετημένες περιοχές στάθμευσης αυτοκινήτων, σε διάφορα σημεία του Πάρκου, μερικά από τα οποία έχουν και υποδομές υγιεινής και πόσιμο νερό. Σε αρκετά σημεία του πάρκου υπάρχουν θέσεις θέας και στάσεις αναψυχής για τους επισκέπτες με ξύλινους πάγκους, ενημερωτικές πινακίδες, κάδους απορριμμάτων, μάλιστα ειδικά διαμορφωμένους, ώστε να μην έχουν τα άγρια ζώα πρόσβαση στα σκουπίδια.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι εργαζόμενοι στον τομέα καθαριότητας του Πάρκου, φροντίζουν όχι μόνο για την απομάκρυνση των σκουπιδιών, αλλά και για τον καθαρισμό των μονοπατιών και των παραλιών από κλαδιά και ξενόφερτα αντικείμενα, ώστε να μην αλλοιώνεται η εικόνα του φυσικού περιβάλλοντος και να μην διακινδυνεύεται η ασφάλεια των επισκεπτών ή/και των άγριων ζώων.

Το προσωπικό που εργάζεται στο Πάρκο είναι καλά καταρτισμένο και πρόθυμο να ενημερώσει τους επισκέπτες, που όμως δεν ζητάει συχνά την συνδρομή του αφού υπάρχουν πλήθος ενημερωτικών εντύπων και πινακίδων στους χώρους υποδοχής της εκάστοτε ζώνης προστασίας/ ενδιαφέροντος.

Το συγκεκριμένο πάρκο λόγω της έκτασης του, διαθέτει πλήθος διαφορετικών οικοσυστημάτων. Οι επιμέρους ζώνες προστασίας που έχουν δημιουργηθεί αποσκοπούν, στην καλύτερη διαχείριση και στην αντιμετώπιση των εκάστοτε ιδιαιτεροτήτων της περιοχής. Η πρόσβαση των επισκεπτών δεν είναι ελεύθερη σε όλο το Πάρκο.

Σύμφωνα με τις υφιστάμενες ζώνες προστασίας, υπάρχουν περιοχές που δεν επιτρέπεται καθόλου η πρόσβαση, άλλες που είναι ελεύθερη υπό όρους, και άλλες που είναι πλήρως ελεγχόμενη. Στις επιμέρους ελεγχόμενες περιοχές υπάρχουν φυλάκια εισόδου και υπηρεσία φύλαξης του Πάρκου που ελέγχει τις δραστηριότητες των επισκεπτών, ώστε να τηρούνται οι κανόνες προστασίας που έχουν θεσπιστεί από τον φορέα διαχείρισης (για παράδειγμα απαγορεύεται το κόψιμο συγκεκριμένων φυτών, το τσίσιμα των παμπουίνων κ.α). Στις ελεγχόμενες περιοχές υπάρχει εισιτήριο εισόδου, συγκεκριμένο ωράριο λειτουργίας και έλεγχος του αριθμού επισκεπτών ώστε να συμβαδίζει με την εκτιμώμενη φέρουσα ικανότητα κάθε ζώνης.

Στην παρούσα φάση, γίνεται προσπάθεια να μεγαλώσει το ποσοστό Δημόσιας χρήσης γης του Πάρκου. Τα τελευταία στοιχεία που διαθέτουμε (Οκτώβριος 2002) δείχνουν ότι το 75% του Πάρκου ανήκει στο δημόσιο, ενώ το 25% της έκτασης της γης σε ιδιώτες. Η SANParks έχει δρομολογήσει σχέδιο ώστε οι ιδιώτες αυτοί να έχουν κίνητρα παραχώρησης –αφιλοκερδώς, αφού τα κονδύλια που υπάρχουν είναι περιορισμένα- όλης ή τμήματος της χρήσης των εκτάσεων τους στον φορέα διαχείρισής με την βοήθεια ειδικών στελεχών που δρουν ως διαπραγματευτές. Τα κίνητρα για τους ιδιώτες, στηρίζονται και σε ειδικό νομικό πλαίσιο που έχει θεσμοθετηθεί και προβλέπει συνοπτικά τα εξής:

- Παροχή ασφάλειας και έλεγχος πρόσβασης στις εκτάσεις τους, ακόμα και αν μέρος της έχει κάποια κατοικία ή άλλη υποδομή
- Πραγματοποίηση ελέγχων και λήψη διαχειριστικών μέτρων για τη διάβρωση των εκτάσεων
- Εργασίες καθαρισμού της ξενόφερτης βλάστησης
- Παροχή πυρασφάλειας

- Παροχή οικονομικών ελαφρύνσεων (φοροαπαλλαγές)
- Συμβουλευτική υποστήριξη από ειδικούς επιστήμονες (βοτανολόγους, ζωολόγους)

Τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Μέσα στον Οκτώβριο του 2002, άλλα 781 ha παραχωρήθηκαν από ιδιώτες στον SANParks.

Υποδομές

Οι υποδομές που υπάρχουν εντός του πάρκου είναι άριστα οργανωμένες και προσεκτικά χωροθετημένες. Περιλαμβάνουν κέντρα πληροφόρησης εναρμονισμένα με το δασικό περιβάλλον που παρέχουν την απαραίτητη ενημέρωση στους επισκέπτες.

Σε δύο περιοχές (Cape of good hope και Table Mountain), που παρουσιάζουν την μεγαλύτερη επισκεψιμότητα, οι υποδομές είναι αρκετά μεγαλύτερης κλίμακας και με σύγχρονες υπηρεσίες. Σε αυτά τα κέντρα ο επισκέπτης μπορεί να ενημερωθεί από τους οικοξεναγούς για τα χαρακτηριστικά της περιοχής, να παρατηρήσει από επιλεγμένες θέσεις θέας με τηλεσκόπια την φύση, να προμηθευτεί έντυπο υλικό αλλά και αναμνηστικά από ειδικά πωλητήρια καθώς επίσης και να κάνει ένα ευχάριστο διάλειμμα στο εστιατόριο και αναψυκτήριο θαυμάζοντας την ίδια ώρα την άγρια φύση γύρω του. Τόσο στο Table Mountain όσο και στο Cape of Good Hope, η πρόσβαση στις υποδομές του παρατηρητηρίου/ κέντρου υποδοχής είναι εύκολη και από ανθρώπους με ειδικές ανάγκες, μικρά παιδιά, ηλικιωμένους αφού υπερσύγχρονο περιστερόφομο τελεφερίκ και οδοντωτός, αντίστοιχα μπορούν να μεταφέρουν τους επισκέπτες. Βέβαια και στις δύο περιπτώσεις ο επισκέπτης μπορεί να επιλέξει μονοπάτια –διαφορετικών δυσκολιών- με προορισμό της υποδομές υποδοχής, ενημέρωσης, θέας και αναψυχής.

Αλλά και εκτός του Πάρκου, στην ευρύτερη περιοχή του Ακρωτηρίου, ξεκινώντας από το Αεροδρόμιο, τα περίχωρα του Cape Town και το ίδιο το Cape Town υπάρχουν τα κατά τόπους τουριστικά κρατικά παραρτήματα ενημέρωσης για τον Τουρισμό που διαθέτουν ξεχωριστά όλες τις πληροφορίες για το Εθνικό Πάρκο του Cape Peninsula, τις δραστηριότητες που μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να κάνουν, οδηγίες και κανόνες που πρέπει να τηρήσουν κατά την επίσκεψή τους στο Πάρκο, τόσο σε γενικό πλαίσιο όσο και ειδικά για κάθε συγκεκριμένη περιοχή ειδικής προστασίας. Διαθέτονται δωρεάν χάρτες (γενικοί και ειδικοί) με εξειδικευμένες πληροφορίες για τα φυτά και ζώα των περιοχών, για τα πολιτιστικά στοιχεία, τα τοπικά παραδοσιακά προϊόντα, για τις δραστηριότητες και τις παροχές υπηρεσιών που θα συναντήσει ο επισκέπτης, τις υποδομές εστίασης και διαμονής, με κανόνες ασφαλείας, με τα ωράρια λειτουργίας και με όλα τα χρήσιμα τηλέφωνα που πιθανόν ο τουρίστας να χρειαστεί. Εξειδικευμένοι υπάλληλοι, δίνουν με μεγάλη προθυμία όλες όσες επιπρόσθετες πληροφορίες μπορεί να χρειαστεί ο επισκέπτης. Στα πιο κεντρικά γραφεία Τουρισμού, υπάρχουν υπολογιστές με οικοτουριστικά CD-ROMs και ο επισκέπτης μπορεί εύκολα να συλλέξει τις εξειδικευμένες πληροφορίες στην περιοχή και το θέμα που τον ενδιαφέρει πριν την επίσκεψη του, με δυνατότητα εκτύπωσης των στοιχείων αυτών.

Αξιοσημείωτο ήταν ότι σε ένα μικρό παράρτημα γραφείο τουρισμού, κατά μήκος της ακτογραμμής δυτικά του Cape Town, εργαζόταν άτομο άριστα καταρτισμένο με πρόβλημα αναπηρίας. Μας ενημέρωσε μέσα από την συζήτηση ότι υπάρχει ειδικό πρόγραμμα για άτομα με ειδικές ανάγκες που εκπαιδεύει και βρίσκει αντίστοιχες θέσεις εργασίας από το κράτος, προ-

κειμένου η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη να περιλαμβάνει όλες τις κατηγορίες των πολιτών. Αλλωστε και οι βασικές υποδομές και οι προσβάσεις σε όλο σχεδόν το Πάρκο ήταν σχεδιασμένες για όλες τις κατηγορίες επισκεπτών (για ηλικιωμένους, μικρά παιδιά και άτομα με ειδικές ανάγκες). Στην συνέχεια οι δραστηριότητες που μπορούσε επιλεκτικά να εξασκήσει ο επισκέπτης είχαν κλίμακα δυσκολίας και τόσο τα έντυπα φυλλάδια, όσο και ειδική σήμανση που υπήρχε για παράδειγμα στα μονοπάτια, κατατόπιζε τον επισκέπτη για τον βαθμό δυσκολίας.

Στα όρια του Πάρκου υπάρχει επίσης ο βοτανικός κήπος του Kirstenbosh που περιλαμβάνει πλήθος από την τοπική χλωρίδα σε έναν πραγματικά θαυμάσιο χώρο. Επίσης, μεγάλη τουριστική κίνηση υπάρχει στο μουσείο ‘Two Ocean Aquarium’ που φιλοξενεί σε τεράστια ενυδρεία είδη ψαριών του Ινδικού και Ατλαντικού ωκεανού, στοιχεία για την εξέλιξη των ειδών και εκθέματα από πελαγικούς και βενθικούς οργανισμούς φυτικούς και ζωικούς.

Το κυνήγι απαγορεύεται σε όλο το Πάρκο ενώ υπάρχει ειδική νομοθεσία για την υλοτομία, την κτηνοτροφία και την γεωργία μέσα στις εκτάσεις των ιδιωτών. Σε όλο το τμήμα του ελεγχόμενου πάρκου και της ζώνης ελεύθερης πρόσβασης οι δραστηριότητες που προωθούνται και επιτρέπονται είναι κυρίως η πεζοπορία, ορειβασία, αναρρίχηση και η ποδηλασία. Η πρόσβαση στην θάλασσα, είναι ελεύθερη και παρά τις εξαιρετικές παραλίες που διαθέτει το Πάρκο δεν έχουν κίνηση (μόνο επισκέπτες που ασχολούνται με την ιστιοσανίδα) αφού δεν έχει υποδομές από αυτές που έχουμε συνδυάσει με το καλοκαίρι και την θάλασσα (αναψυκτήρια, beach bars, ομπρέλες). Ο λόγος πάντως δεν είναι οι χαμηλές θερμοκρασίες που έχει ο Ατλαντικός Ωκεανός (τους καλοκαιρινούς μήνες είναι στους 13oC, λόγω ενός ψυχρού ρεύματος που ανεβαίνει από τον Νότιο Πόλο), καθώς σε άλλες περιοχές εκτός του Πάρκου υπάρχουν τέτοιες υποδομές. Ο σχεδιασμός και η πολιτική που της SANParks είναι να μην προωθεί τον μαζικό τουρισμό.

Αποτελέσματα

Η περίπτωση του συγκεκριμένου εθνικού πάρκου, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που αναδεικνύει τα οφέλη από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, τόσο για το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον όσο και για την οικονομική και κοινωνική ευημερία του τοπικού πληθυσμού. Ενός πληθυσμού που έχει πραγματικά ανάγκη μετά την περίοδο των φυλετικών διακρίσεων, την εξισορρόπηση των κοινωνικών αδικιών και την ενίσχυση του φτωχού αγροτικού πληθυσμού. Επιπλέον, η διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής και ενός οικοτουριστικού προγράμματος είναι όπως έχουμε ήδη περιγράψει ένα πολυσύνθετο και πολυδιάστατο θέμα, πόσο μάλλον για μια έκταση τέτοιου μεγέθους, με τόσα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όσο του Εθνικού Πάρκου του Cape Peninsula που περιγράψαμε.

Η περιορισμένη δυνατότητα χρηματοδότησης από την Κυβέρνηση της Νοτίου Αφρικής, δημιουργεί επιπρόσθετα εμπόδια για την υλοποίηση του έργου. Χαρακτηριστικό της διαχείρισης αποτελεί, ότι μεγάλο μέρος από τα οικοτουριστικά έσοδα, προκειμένου να περιοριστεί η φτώχεια και τα κοινωνικά προβλήματα, κατευθύνεται για την ενίσχυση των τοπικών αγροτικών πληθυσμών, παρά για την προστασία του Πάρκου. Την ίδια όμως στιγμή, οι τοπικοί φο-

ρείς και κοινότητες εμπλέκονται με πλήθος οικότουριστικών δραστηριοτήτων, δίνοντας ένα πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα.

Άλλωστε, η Νότιος Αφρική θεωρείται από τις πρωτοπόρους σε παγκόσμιο επίπεδο, σε γνώσεις και εφαρμογές διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών. Υπάρχει ρύθμιση και έλεγχος του αριθμού των επισκεπτών, φύλαξη και ελάχιστη λαθροθηρία και με εναρμονισμένες οικότουριστικές υποδομές με το τοπίο, με μικρές ή ελάχιστες περιβαλλοντικές επιπτώσεις (χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, ανακύκλωση νερού και αποβλήτων κοκ).

Το γεγονός ότι στο σύνολο του, το υφιστάμενο οικότουριστικό πρόγραμμα λειτουργεί άρτια και η οικότουριστική ανάπτυξη εξελίσσεται με σχεδιασμό και βιώσιμες προοπτικές, αποτελεί ένα παράδειγμα προς μίμηση. Καθοριστικός παράγοντας για περαιτέρω εξέλιξη και βιώσιμη ανάπτυξη, ήταν η Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Rio+10) που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2002 στο Γιοχάνεσμπουργκ, που παρά το γεγονός ότι βρίσκεται σε πολύ μεγάλη απόσταση από το Πάρκο και την ευρύτερη περιοχή, μέσω της προβολής και της ενημέρωσης των κατοίκων από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, ευαισθητοποίησε τους κατοίκους προς μια πιο περιβαλλοντική συμπεριφορά.

2.3.2 Ευρωπαϊκή εμπειρία (Εθνικό Πάρκο Abruzzo της Ιταλίας)

Από τα οικοτουριστικά προγράμματα που εφαρμόζονται στην Ευρώπη, έχει αποδειχθεί ότι ο προσεκτικός σχεδιασμός και η σωστή διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής μπορεί να οδηγήσει στην περιφερειακή, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη με παράλληλη ανάδειξη και προστασία του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου. Στην παρούσα μελέτη επιλέξαμε να παρουσιάσουμε το παράδειγμα του Εθνικού Πάρκου Abruzzo της Ιταλίας, το οποίο ήταν το πρώτο που επέδειξε πρακτικά ότι η προστασία του περιβάλλοντος μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα και οικονομικά πλεονεκτήματα.

Ιστορικό

Το Εθνικό Πάρκο Abruzzo (Απέννινα, κεντρική Ιταλία) αναγνωρίστηκε νομοθετικά με Βασιλικό Διάταγμα το 1923. Η σημερινή του έκταση, 44.000 ha, είναι αποτέλεσμα ενσωμάτωσης σε αυτό επιπρόσθετων εκτάσεων, περιλαμβάνοντας αυτή τη στιγμή και 22 χωριά από τις τρεις γειτνιάζουσες περιφέρειες. Το Πάρκο αποτελείται από ποικίλες κοιλάδες, ποτάμια, φυσικές και τεχνητές λίμνες, δασικές εκτάσεις και τρεις ορεινούς όγκους με υψόμετρο πάνω από 2.200 μέτρα. Μια σειρά νομοθετικών ρυθμίσεων και καθεστώτων προστασίας έχει δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την προστασία και την βιώσιμη ανάπτυξη του οικοτουρισμού στην περιοχή, περιορίζοντας σημαντικά τα αρχικά προβλήματα υποβάθμισης που αντιμετώπιζε και τις τοπικές αντιθέσεις που είχαν δημιουργηθεί ιδιαίτερα λόγω της μη εφαρμογής αναπτυξιακών προγραμμάτων και λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης της περιοχής.

Σύντομη Περιγραφή Φυσικού Περιβάλλοντος

Η ποικιλία του και η εναλλαγές του τοπίου καθ' όλη την έκταση του Πάρκου, εκτός από την υπέροχη και μοναδική του εικόνα, προσφέρει και πλήθος διαφορετικών οικοτόπων, με πλούσια και ξεχωριστή χλωρίδα και πανίδα. Αρκούδες, λύκοι, αγριοκάτσικα, είναι από τα είδη με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον αφού ανήκουν στα απειλούμενα είδη. Η Αρκούδα (Marsican brown bear) μάλιστα έχει καθιερωθεί και σαν σύμβολο του πάρκου στον λογότυπο του. Οι αριθμοί των θηλαστικών αυτών έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια μέσα από το πρόγραμμα προστασίας τους. Υπάρχουν επίσης και άλλα θηλαστικά (π.χ αγριόγατοι, σκίουροι) και πλήθος σπονδυλωτών και ασπονδύλων καθώς και 30 είδη ερπετών και αμφίβιων. Τα ποτάμια και οι λίμνες φιλοξενούν σπάνια είδη ψαριών ενώ ακόμα πιο αξιόλογη είναι η ορνιθοπανίδα (περίπου 300 είδη). Η χλωρίδα του Πάρκου ιδιαίτερα την άνοιξη παρουσιάζει ένα υπέροχο θέαμα αφού συναντάει κανείς ανάμεσα σε πλήθος φυτών παιωνίες, βιολέτες, ενδημικά είδη καμπανούλας και την σπάνια μεγάλη Ιταλική ορχιδέα. Ενδιαφέρον οικολογικό παρουσιάζουν και τα διάσπαρτα τμήματα του Πάρκου που καλύπτονται από Μαύρη Πεύκη.

Φορέας διαχείρισης

Το 1968 συστάθηκε ο φορέας διαχείρισης του Πάρκου, μια αυτόνομη διαχειριστική αρχή με την επωνυμία 'Εθνικό Πάρκο Abruzzo (NPA)¹². Εκτοτε άρχισε ουσιαστικά να αντιμετωπίζει

¹² NPA: National Park of Abruzzo

το Πάρκο όχι ως περιοριστικός παράγοντας της ανάπτυξης, αλλά ως ευκαιρία με δυναμικές ανάπτυξης. Με βάση την κατεύθυνση αυτή χαράχθηκε και η αντίστοιχη στρατηγική, η οποία είχε ως βασικό συστατικό στοιχείο το άνοιγμα του φορέα διαχείρισης προς την τοπική κοινωνία με στόχο να πείσει για τη δυναμική τοπικής ανάπτυξης που παρουσίαζε η περιοχή.

Ο ρόλος του NPA με την πάροδο του χρόνου κέρδισε την υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας με την βοήθεια και την ενίσχυση του από την κεντρική και περιφερειακή στρατηγική πολιτική που είχε χαράξει η κυβέρνηση της Ιταλίας. Παράλληλα, τον ρόλο της NPA ενίσχυσαν η Επιτροπή Εθνικών Πάρκων και η WWF Ιταλίας, καθώς και μικρότερες τοπικές οργανώσεις, όπως η οργάνωση του Αγ. Φραγκίσκου.

Περιγραφή δράσεων

Ο φορέας διαχείρισης όρισε το 1980 τις 4 ζώνες προστασίας του πάρκου θέτοντας επιμέρους διαχειριστικά μέτρα τόσο προστασίας όσο και τουριστικών δραστηριοτήτων. Το 1983, με νομοθετικά μέτρα ξεκινάει η απαγόρευση κατασκευής κτιρίων σε απόσταση μικρότερη από τα 50 μέτρα από τα ποτάμια και από τα 200 μέτρα σε λίμνες και ακτές. Παράλληλα άρχισαν σταδιακά να μειώνονται οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις καθώς και η εντατική χρήση λιπασμάτων και χημικών ουσιών. Επιμέρους ρυάκια και φράγματα κατασκευάστηκαν ώστε να βοηθήσουν τον τοπικό αγροτικό πληθυσμό, δίνοντας του όμως παράλληλα κίνητρα για να ασχοληθεί με τον οικότουρισμό.

Με άριστη συνεργασία της NPA με τους τοπικούς φορείς, τον ντόπιο πληθυσμό και επιχειρηματίες δημιουργήθηκε συνεταιρισμός ξεναγών ενώ σεμινάρια κατάρτισης και επιμόρφωσης μέσα από ειδικά χρηματοδοτικά προγράμματα οδήγησαν στην δημιουργία κέντρων εστίασης και διαμονής. Η ολοένα και αυξανόμενη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είχε πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα και οφέλη για την περιοχή και τον τοπικό πληθυσμό. Περιορίστηκε η τάση εγκατάλειψης της περιοχής που επικρατούσε ειδικά από τους νέους καθώς μείωσε την ανεργία δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας. Από στοιχεία του Εθνικού Πάρκου προκύπτει ότι δημιουργήθηκαν 70 μόνιμες και 30 εποχιακές άμεσες θέσεις εργασίας, καθώς και περίπου 120 συνεργασίες. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν περίπου 100 έμμεσες θέσεις εργασίας (συμπεριλαμβανομένων των τοπικών επιχειρήσεων). Ακόμη ενισχύθηκε η δραστηριότητα περίπου 1.600 μικρών, οικογενειακού τύπου, επιχειρήσεων.

Η οικονομική διαχείριση του Πάρκου από την NAP ήταν και είναι τόσο καλά σχεδιασμένη που όχι μόνο μπορεί να στηρίζει τον αντικειμενικό της σκοπό (προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος) αλλά και να επιφέρει σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη.

Φιλόδοξο σχέδιο δράσης της NAP είναι να επεκτείνει την έκταση του Πάρκου, δημιουργώντας ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών καλύπτοντας μια έκταση περίπου 600.000 ha, στα Κεντρικά Απέννινα.

Υποδομές

Σχεδόν σε κάθε ένα από τα χωριά της προστατευόμενης περιοχής ιδρύθηκαν Κέντρα Πληροφόρησης Επισκεπτών και σε κάθε περιοχή – ζώνη ιδρύθηκαν κεντρικά γραφεία ενημέρωσης. Προκειμένου να μην γίνει συσσώρευση επισκεπτών στα Κέντρα Πληροφόρησης που είχαν

πλεονεκτική γεωγραφική θέση σε σχέση με την κίνηση των επισκεπτών, στα περισσότερα από τα κέντρα αυτά υπάρχει μια διαφορετική εξειδίκευση στο αντικείμενο που παρουσιάζουν, και στις ποικίλες δραστηριότητες που διαθέτουν (π.χ εκπαιδευτικά παιχνίδια). Έτσι, κάποιο κέντρο πληροφόρησης είναι ειδικό για την αρκούδα, κάποιο άλλο για τον λύκο, άλλο για τον πολιτισμό και την παράδοση της περιοχής κ.ο.κ. Επίσης, δημιουργήθηκε Κέντρο Οικολογικών Ερευνών στα Απέννινα που ερευνά και δημοσιεύει μελέτες για τα σπάνια είδη και ενδιατήματα της περιοχής.

Παράλληλα, βελτιώθηκαν οι υποδομές του πάρκου (μονοπάτια, σήμανση, παρατηρητήρια) ενώ δημιουργήθηκαν ξενώνες και εστιατόρια σε προκαθορισμένες περιοχές του Πάρκου. Οργανωμένες ξεναγήσεις στις επιμέρους ζώνες του πάρκου, προσφέρουν στον επισκέπτη μια ολοκληρωμένη εμπειρία, αφού τόσο ο εξοπλισμός στα επιμέρους κέντρα πληροφόρησης όσο και το προσωπικό που δραστηριοποιείται στο Πάρκο, είναι άριστα καταρτισμένο στο να παρέχει ακόμα και τις πιο εξειδικευμένες πληροφορίες.

Προκειμένου να διαχειριστεί NAP με τον καλύτερο τρόπο την διακίνηση των επισκεπτών, εκτός από το γεγονός ότι υπάρχει έλεγχος του αριθμού εισερχομένων στο πάρκο, και ωράριο λειτουργίας, προωθείται ένα σύστημα κρατήσεων (προ της επίσκεψης). Έτσι, ο φορέας μπορεί να ελέγχει και να καθορίζει την ροή κίνησης στο Πάρκο ώστε όχι μόνο αυτή να μην ξεπεράσει την φέρουσα ικανότητα του οικοσυστήματος, αλλά και ώστε να είναι υπολογισμένες οι υποδομές και το προσωπικό που θα είναι διαθέσιμα. Με αυτό τον τρόπο βελτιώνεται η ποιότητα του οικοτουριστικού προϊόντος της περιοχής, ενώ ο σχεδιασμός αυτός επιφέρει και κέρδος ή περικοπή εξόδων (δεν υπάρχει περίσσεια εργαζομένων).

Οι οικοτουριστικές δραστηριότητες στις οποίες μπορεί να συμμετάσχει ο επισκέπτης καθορίζονται από τις επιμέρους ζώνες του Πάρκου. Το περπάτημα, πεζοπορία και η ποδηλασία είναι δραστηριότητες που επιτρέπονται σε όλη την έκταση του πάρκου, πάντα όμως εκτός της ζώνης υψηλής προστασίας.

Αποτελέσματα

Το Πάρκο δέχεται πάνω από 2.000.000 επισκέπτες το χρόνο. Η τουριστική αυτή κίνηση είναι συνδεδεμένη με την υψηλή ποιότητα οικοτουρισμού και γενικότερα τουρισμού που το Πάρκο παρέχει (οικολογικός, εκπαιδευτικός, φυσιολατρικός τουρισμός), η οποία αναπτύσσεται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και εξασφαλίζει ισόρροπη κατανομή εισροών. Σύμφωνα με την περιγραφή που προηγήθηκε, προκύπτει ότι ο φορέας της περιοχής έχει πετύχει την οργάνωση και διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής και εκτός από τον αντικειμενικό του σκοπό (προστασία και διατήρηση της φύσης), επιφέρει σημαντικά τοπικά κοινωνικά και οικονομικά οφέλη. Τα έργα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος προσφέρουν άμεσες και έμμεσες ευκαιρίες απασχόλησης, που κυμαίνονται από τη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών μέχρι την παροχή υπηρεσιών σε επισκέπτες που ενδιαφέρονται για τη φύση.

Το Abruzzo, αποτελεί ένα πρότυπο παράδειγμα οικοτουριστικού προγράμματος πάνω στο οποίο θα πρέπει να στηριχθούν οι διαμορφωτές των πολιτικών αποφάσεων και να οδηγηθούν σε μια κατεύθυνση δημιουργίας και διαχείρισης Πάρκων. Μια τέτοια ανάπτυξη, αποδεδειγμένα πλέον μετά την εμπειρία του Abruzzo, μπορεί να επιφέρει ταυτόχρονα με την προστα-

σία του φυσικού περιβάλλοντος, κοινωνική και οικονομική ευημερία σε απομακρυσμένες και υποβαθμισμένες αγροτικές περιοχές.

2.3.3 Ελληνική εμπειρία (Λίμνη Κερκίνης)

Η Ελλάδα αποτελεί λόγω των ιδιαίτερων περιβαλλοντικών κλιματικών και πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων έναν ιδιαίτερα ελκυστικό τουριστικό προορισμό. Οι πρώτες προσπάθειες για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού ξεκίνησαν στην χώρα μας τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Η ανάπτυξη αυτή αποκτά σήμερα μια διαφορετική διάσταση, λόγω της κρίσης που περνά την τελευταία δεκαετία η βιομηχανία του μαζικού τουρισμού σε ολόκληρο τον κόσμο, αλλά κυρίως στην Ευρώπη.

Ανάμεσα στα λιγοστά παραδείγματα ανάπτυξης οικοτουριστικών προγραμμάτων στην Ελλάδα (Δάσος Δαδιάς, Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Σποράδων, λίμνη Κερκίνη, Αμβρακικός κόλπος κ.α) επιλέχθηκε στην παρούσα φάση το οικοτουριστικό πρόγραμμα της Λίμνης Κερκίνης.

Ιστορικό

Το 1932 προκειμένου να ανακοπεί η ροή του Στρυμόνα, κατασκευάστηκε φράγμα κοντά στο χωριό Λιθότοπος με αποτέλεσμα το σχηματισμό της λίμνης Κερκίνης στην σημερινή της μορφή. Το 1982 κατασκευάστηκε και νέο φράγμα προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των φερτών υλικών που αλλοίωναν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά και τα ενδιαίτηματα της λίμνης. Η Κερκίνη αναγνωρίστηκε το 1971, ως υγρότοπος διεθνούς σημασίας της σύμβασης Ramsar. Περιλαμβάνει επίσης περιοχές που προτείνονται για ένταξη στο δίκτυο NATURA 2000 καθώς επίσης έχει αναγνωριστεί σαν Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά της Ελλάδας (IBA¹³). Επιπρόσθετα, με βάση την σύμβαση της Βαρκελώνης, η λίμνη Κερκίνη ανήκει στις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές.

Ταυτόχρονα, δεν αποτελεί μόνο ένα αξιόλογο οικοσύστημα αλλά και κατέχει έναν ξεχωριστό ρόλο για την οικονομία της περιοχής, αφού εξυπηρετεί τις μεγάλες ανάγκες άρδευσης του Σερραϊκού κάμπου, καθώς και δραστηριότητες κτηνοτροφίας και αλιείας. Παρά τη αξία της λίμνης και της ανάγκης προστασίας της, εξακολουθεί η περιοχή να είναι προτεινόμενο Εθνικό Πάρκο και να εκκρεμεί η νομική κατοχύρωση του.

Σύντομη περιγραφή Φυσικού Περιβάλλοντος

Η περιοχή ενδιαφέροντος εκτείνεται σε έκταση 98.600 στρεμμάτων, περιλαμβάνοντας και γειτνιαζουσες εκτάσεις γύρω από την λίμνη. Πάνω από 300 είδη πουλιών (μεταξύ των οποίων αρπακτικά και μεταναστευτικά πουλιά υψηλής προστασίας), 30 είδη ψαριών (μερικά εκ των οποίων έχουν εμπορική αξία) και πλήθος θηλαστικών (μεταξύ των οποίων είναι το τσακάλι, ο αγριόγατος, η βίδρα), τουλάχιστον 20 είδη ερπετών και 11 ειδών αμφιβίων συνθέτουν την πανίδα της περιοχής. Μοναδικής επίσης αξίας είναι το παραποτάμιο δάσος στα ΒΑ της λίμνης καθώς και τα πλειστόφυτα φυτά (κυρίως άσπρα και κίτρινα νούφαρα). Το κλίμα της περιοχής είναι ημίξηρο ηπειρωτικό αφού οι βροχοπτώσεις αν και έντονες τους καλοκαιρινούς μήνες είναι σπάνιες.

¹³ IBA: Important Bird Area

Φορέας διαχείρισης

Το ΥΠΕΧΩΔΕ, το υπουργείο Γεωργίας (δασαρχείο Σιδηροκάστρου), η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Σερρών, η Αναπτυξιακή Εταιρεία Σερρών και 13 κοινότητες της περιοχής υπέγραψαν προγραμματική σύμβαση και ίδρυσαν τον «Σύνδεσμο Προστασίας και Ανάδειξης περιοχής λίμνης Κερκίνης (ΣΠΑΛΚ)», ο οποίος εκτελεί μέρος της διαχείρισης της λίμνης. Έκτοτε στον ΣΠΑΛΚ προστέθηκαν και άλλοι δήμοι. Προς το παρόν, όπως συμβαίνει και στις περισσότερες προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας το καθεστώς διαχείρισης είναι διάσπαρτο σε πλήθος αρμοδίων και ενδιαφερομένων με προβληματικό συντονισμό, ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό, τεχνογνωσία και υλικοτεχνική υποδομή. Σύμφωνα με τον ν. 3044/2002 (βλ. παρακάτω κεφ. 3.2.1) έχει συσταθεί το Δ.Σ. του Φορέα Διαχείρισης της λίμνης Κερκίνης, χωρίς όμως να έχουν οργανωθεί ακόμη οι υπηρεσίες του.

Περιγραφή δράσεων

Το 2000 ο ΣΠΑΛΚ ανέλαβε την λειτουργία του Κέντρου Πληροφόρησης Κερκίνης, με την ουσιαστική λειτουργική και οικονομική συνεισφορά της Αναπτυξιακής Εταιρείας Σερρών. Το 2002, νέα προγραμματική σύμβαση συμπεριλαμβανομένου αυτή την φορά και της συμμετοχής της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, οδήγησε στη υλοποίηση και λειτουργία γραφείου προώθησης του οικότουρισμού στην περιοχή του υγροτόπου με έδρα τον Λιθότοπο. Παράλληλα, μικρές τουριστικές επιχειρήσεις και δραστηριότητες έρχονται να συμπληρώσουν το εισόδημα του τοπικού πληθυσμού που προέρχεται κυρίως από την αλιεία, την γεωργία και την κτηνοτροφία.

Η Νομαρχία Σερρών τα τελευταία χρόνια έχει συμβάλει σημαντικά στην αυξημένη ζήτηση που παρουσιάζει η λίμνη ως οικότουριστικός προορισμός, μέσα από οργανωμένη προβολή της λίμνης Κερκίνης, τόσο με την παραγωγή εντύπου και οπτικοακουστικού υλικού όσο και με την προβολή της σε διεθνείς εκθέσεις και στο διαδίκτυο.

Υποδομές

Στο χωριό Κάτω Πορόια λειτουργεί το Κέντρο Πληροφόρησης Κερκίνης το οποίο διαθέτει επιστημονικό και εργαστηριακό εξοπλισμό, εκθέματα, αίθουσα προβολής και βιβλιοθήκη. Ο επισκέπτης μπορεί να πληροφορηθεί για την χλωρίδα και πανίδα της περιοχής, την ιστορία του τόπου και την αξία της λίμνης, τα υφιστάμενα προβλήματα διαχείρισης της και για τα οργανωμένα προγράμματα ξενάγησης- ενημέρωσης για ομάδες επισκεπτών. Υπάρχουν οπτικοακουστικά μέσα για προβολή διαφανειών στο κτίριο του Κέντρου Πληροφόρησης ενώ σε επιλεγμένες θέσεις θέας της λίμνης γίνεται η παρατήρηση των πουλιών με τηλεσκόπια.

Στην περιοχή υπάρχει επίσης διαμορφωμένο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, το οποίο όμως δεν λειτουργεί συστηματικά. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο Βαλκανικός Βοτανικός Κήπος στον Δήμο Κρουσίων, μια τεράστια έκταση με 2 τεχνικές λίμνες και δρυοδάσος όπου γίνεται προσπάθεια να φιλοξενήσει αντιπροσωπευτικά φυτά των Βαλκανίων. Όμως και σε αυτή την περίπτωση, ο Κήπος δεν λειτουργεί σε καθημερινή βάση. Στο δήμο Πετριτσίου υπάρχει ενυδρείο ψαριών γλυκού νερού και περιλαμβάνει τα είδη που απατούνται τόσο στη λίμνη όσο και στον ποταμό Στρυμόνα.

Ιστορικά στοιχεία που αποτελούν πόλο έλξης των επισκεπτών είναι τα οχυρά Ιστιμπέη και Ρουμπέη όπως και ο σιδηροδρομικός σταθμός της Βυρωνείας που υπήρξε στρατηγείο των ελληνικών δυνάμεων κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους. Επίσης, στο Ιερό Ησυχαστήριο Τιμίμου Προδρόμου στο Ακριτοχωριό και στην Ιερά Μονή Αγ. Γεωργίου στον οικισμό του Μοναστηρίου, αναπτύσσεται ο Θρησκευτικός τουρισμός. Σε όλη την διάρκεια του έτους επισκέψιμες είναι επίσης οι δυο μονάδες ιαματικών λουτρών, στο Άγγιστρο και στο Σιδηρόκαστρο.

Την περιοχή διασχίζουν μονοπάτια, τα οποία έχουν σήμανση και σε επιλεγμένα σημεία θέσεις θέας. Πεζοπορία, ορειβασία και ποδηλασία καθώς και βόλτα με βάρκες και άλογα για παρατήρηση των πουλιών, είναι οι πιο συνηθισμένες δραστηριότητες των επισκεπτών. Καταλύματα και χώροι εστίασης υπάρχουν στην Κερκίνη, στον Λιθότοπο, στη Βυρωνεία και στο Πετρίτσι. Όμως η χωρητικότητα τους είναι μικρή και σε περιόδους αιχμής δεν επαρκούν.

Αποτελέσματα

Η περιοχή της λίμνης Κερκίνης διαθέτει όλα τα φυσικά και ανθρωπογενή χαρακτηριστικά για να αποτελέσει έναν αξιόλογο οικοτουριστικό προορισμό. Η αδυναμία εφαρμογής όμως στην συγκεκριμένη περιοχή, ενός ολοκληρωμένου οικοτουριστικού προγράμματος, σχετίζεται με:

- την έλλειψη διαχείρισης και ρύθμισης-διακίνησης των επισκεπτών
- την απουσία εποπτείας και συντονισμού ενεργειών
- την έλλειψη μελέτης των αναγκών και προσδοκιών των τουριστών
- την απουσία φύλαξης της περιοχής ώστε να αντιμετωπισθούν οι παράνομες δραστηριότητες (υλοτομία, κυνήγι, αλιεία)
- την έλλειψη διαχείρισης και ελέγχου των υδάτων για 1) την αυξομείωση της στάθμης της λίμνης που υποβαθμίζει τα ενδιατήματα και 2) την ρύπανση που προκαλείται από την γεωργία, κτηνοτροφία και τα οικιστικά απόβλητα
- την έλλειψη ελέγχου των πιέσεων (μετρήσεις, δείκτες) της φέρουσας ικανότητας του περιβάλλοντος από την οικοτουριστική ανάπτυξη
- την έλλειψη κατάρτισης του τοπικού πληθυσμού, των οικοξεναγών και των ανθρώπων που άμεσα ή έμμεσα συμμετέχει στην διαχείριση της λίμνης
- την έλλειψη οικονομικού σχεδιασμού και οργάνωσης της οικοτουριστικής ανάπτυξης
- την απουσία παρακολούθησης, αξιολόγησης και αναθεώρησης των υφιστάμενων δραστηριοτήτων
- την απουσία επαρκών υποδομών
- την ανάγκη ενίσχυσης της ποιότητας του προσφερόμενου οικοτουριστικού προϊόντος.

Παρόλα αυτά, οι προσπάθειες για την προστασία του σημαντικότερου φυσικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της περιοχής ως οικοτουριστικού προορισμού, έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην περιοχή, τόσο στην τοπική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη από την ολοένα αυξανόμενη τουριστική κίνηση, όσο και στη διαμόρφωση μιας πιο περιβαλλοντικής συμπεριφοράς του τοπικού πληθυσμού.

2.4 Δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης οικοτουρισμού

Το 2002 ανακηρύχθηκε ως Διεθνές Έτος Οικοτουρισμού (απόφαση ΟΗΕ A/RES/53/2000), γεγονός που καθρεφτίζει την ταχύτατη εξέλιξη που έχει γνωρίσει τα τελευταία χρόνια ο οικοτουρισμός διεθνώς. Η τάση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί τα επόμενα χρόνια καθώς είναι πλέον γνωστά τα οφέλη που προσφέρει στο περιβάλλον, στον πολιτισμό, στην οικονομία και στην κοινωνία, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Η παγκόσμια οργάνωση τουρισμού WTO αναφέρει ότι ο τουρισμός με προορισμό τη φύση αντιστοιχεί στο 7% της παγκόσμιας τουριστικής δαπάνης¹⁴. Η αύξηση του οικοτουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο είναι ένα γεγονός που επιβεβαιώνεται από τουριστικούς πράκτορες, διαχειριστές εθνικών πάρκων και θεωρητικούς αναλυτές. Σημαντικό είναι επίσης ότι το ζήτημα του οικοτουρισμού απασχολεί διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ, η Παγκόσμια Τράπεζα, η Παγκόσμια Οργάνωση Εμπορίου.

2.4.1 Παγκόσμια ζήτηση και τάσεις αγοράς

Ο οικοτουρισμός αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού για την οποία δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία από μελέτες που να αναλύουν τόσο τον όγκο και τη ζήτηση της οικοτουριστικής αγοράς όσο και τις προοπτικές και τις τάσεις ανάπτυξής τους και να μπορούν έτσι να προκύψουν πιο αξιόπιστα συμπεράσματα. Η έλλειψη αυτή οφείλεται ακριβώς στην αδυναμία σαφούς προσδιορισμού της έννοιας και του περιεχομένου του οικοτουρισμού, κάτι που αποτελεί μια γενικότερη διεθνή διαπίστωση. Αυτό, άλλωστε, κατέδειξε και η έρευνα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού στις αγορές της Αγγλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ισπανίας, Γαλλίας, Καναδά και ΗΠΑ, τα βασικά συμπεράσματα της οποίας αναφέρονται επιγραμματικά παρακάτω.

Στην έρευνα αυτή, εξαιτίας της έλλειψης στοιχείων, οι περισσότερες προβλέψεις σχετικά με τον οικοτουρισμό προκύπτουν έμμεσα και προσεγγιστικά από τις μετρήσεις στον φυσιολατρικό/ περιβαλλοντικό τουρισμό. Η αγορά κάθε μίας από τις παραπάνω χώρες εξετάζεται ξεχωριστά δεδομένων και των ιδιαιτεροτήτων των χωρών.

Τάσεις της Οικοτουριστικής Ζήτησης

Αγγλία

Στην Αγγλία ο φυσιολατρικός τουρισμός τα τελευταία χρόνια παρουσίασε μια αύξηση λίγο μικρότερη από εκείνη του συνόλου της τουριστικής κίνησης, παρόλο, που το σύνολο των επιχειρηματιών που ρωτήθηκαν περίμεναν να παρατηρηθεί μια σημαντική αύξηση στην οικοτουριστική αγορά.

Γερμανία

Στη Γερμανία, σύμφωνα με τους ειδικούς τα 'περιβαλλοντικά ορθά' τουριστικά πακέτα, που μειώνουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αναμένεται να παρουσιάσουν μια ελαφρά αύξηση μέχρι το 2005.

¹⁴ Linbderg K., B. Furze, M. Staff, R. Black (1997)

Γενικά, δεν παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στην αγορά του οικοτουρισμού τα τελευταία χρόνια, αλλά ούτε και αναμένεται να παρατηρηθεί στα επόμενα χρόνια.

Ιταλία

Στην Ιταλία ο οικοτουρισμός μαζί με το φυσιολατρικό τουρισμό παρουσιάζει μια αύξηση, ελάχιστα μικρότερη από την αύξηση του συνόλου της τουριστικής βιομηχανίας. Η αγορά του οικοτουρισμού αναλογεί στο 2% του συνόλου της τουριστικής αγοράς.

Συγκεκριμένα, από τους ταξιδιωτικούς πράκτορες που ρωτήθηκαν το μεγαλύτερο ποσοστό αναμένει η οικοτουριστική κίνηση να αυξηθεί. Από αυτούς το 92% αναμένει να αυξηθεί ο αριθμός των οικοτουριστικών πακέτων που θα προωθηθεί σε Ιταλούς για το εξωτερικό και 81,6% αναμένει αύξηση των πακέτων που θα πουληθούν σε προορισμούς στην Ιταλία. Γενικά για τον οικοτουρισμό εκτιμάται ότι στα επόμενα χρόνια θα σημειωθεί μια αύξηση της τάξης 20%.

Ισπανία

Τόσο η αγορά του «καθαρού» οικοτουρισμού όσο του «ψευδο-οικοτουρισμού» αυξάνονται ταχύτατα και μάλιστα γρηγορότερα από τη μέση αύξηση της αγοράς.

Σχετικά με τη δυνατότητα της αγοράς υπάρχει αισιοδοξία καθώς πιστεύεται ότι αυτοί που κάνουν οικοτουρισμό σήμερα, μεγαλώνοντας κατά 15-20 χρόνια, όταν θα έχουν περισσότερες οικονομικές δυνατότητες και διάθεση να γνωρίσουν καινούριους πολιτισμούς θα αποτελέσουν σημαντική πηγή ζήτησης οικοτουρισμού.

Επιπλέον, η σημαντική αύξηση, 26% από το 1997 έως το 2000, που παρατηρήθηκε για την επίσκεψη σε Εθνικά Πάρκα είναι ένας δείκτης για την θετική κατεύθυνση του τουρισμού με κίνητρο τη φύση.

Γαλλία

Ο οικοτουρισμός στη Γαλλία παρουσιάζει μικρή αύξηση ωστόσο δεν υπάρχουν ακριβή δεδομένα για τον οικοτουρισμό σύμφωνα με τα οποία θα μπορούσε να εκτιμηθεί περαιτέρω η ζήτηση.

Καναδάς

Στον Καναδά παρουσιάζεται αυξημένο το ενδιαφέρον για διεθνή (εκτός ΗΠΑ) οικοτουρισμό, που μάλιστα παρουσιάζει σταθερή αύξηση (διπλασιάστηκε) τα τελευταία 15 χρόνια. Επίσης, οι επισκέψεις σε πάρκα (φυσιολατρικός τουρισμός) έχουν διπλασιαστεί.

Από τους 25 «tour operators» που ρωτήθηκαν φαίνεται ότι οι τάσεις τόσο του τουρισμού γενικότερα όσο και του οικοτουρισμού ειδικότερα είναι γενικά θετικές. Μάλιστα αναφέρουν ρυθμό αύξησης του οικοτουρισμού περίπου 29%.

ΗΠΑ

Παρότι, στις ΗΠΑ ήταν εδώ και πάρα πολλά χρόνια κοινά αποδεκτό ότι ο οικοτουρισμός είναι ένα από τα μεγαλύτερα και γρηγορότερα αναπτυσσόμενα τμήματα της τουριστικής βιομηχανίας, σε αυτό τουλάχιστον αναφέρονταν πλήθος βιβλίων και άρθρων από τις αρχές της

δεκαετίας του '90, η εκτίμηση αυτή δεν είναι ακριβής. Τα δεδομένα δείχνουν ότι για την περίπτωση των ΗΠΑ για την περίοδο 1996-2000 ο οικοτουρισμός αυξάνεται με ρυθμό περίπου ίδιο με αυτό της υπόλοιπης τουριστικής βιομηχανίας.

Χαρακτηριστικά των τουριστών με οικοτουριστική προτίμηση

Αγγλία

- ✓ Το 46% των Άγγλων οικοτουριστών είναι ηλικίας 35-54 και το 36,8% είναι πάνω από 55 χρονών
- ✓ Οι γυναίκες αντιπροσωπεύονται λίγο περισσότερο από τους άντρες, 46,5% και 53,4% αντίστοιχα
- ✓ Οι οικοτουρίστες ανήκουν στην πλειοψηφία τους στις ανώτερες κοινωνικά τάξεις

Γερμανία

- ✓ Προτίμηση στον οικοτουρισμό δείχνουν οι τουρίστες ηλικίας 30-59 χρονών και η προτίμηση μειώνεται αλματωδώς με την μείωση της ηλικίας των τουριστών, όπως προκύπτει από τις προτιμήσεις τουριστών άνω των 14 χρονών
- ✓ Οι οικοτουρίστες έχουν γενικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο
- ✓ Έχουν υψηλό εισόδημα
- ✓ Παρουσιάζουν αυξημένη επιθυμία να συμβάλλουν και να επενδύσουν στην προστασία του περιβάλλοντος της χώρας προορισμού
- ✓ Αυτοί που επιθυμούν να κάνουν οικοτουρισμό είναι συνήθως οικογένειες με παιδιά

Ιταλία

Ο μέσος οικοτουρίστας, οργανωμένος ή ανεξάρτητος:

- ✓ Είναι νέος (20-40 χρονών). Το 38% επιλέγει πακέτα επίσκεψης και το 55% οργανώνει προσωπικά το πρόγραμμα επίσκεψης.
- ✓ Είναι υπάλληλος ή επαγγελματίας
- ✓ Έχει υψηλή μόρφωση (ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση)
- ✓ Οι γυναίκες είναι ελάχιστα περισσότερες από τους άντρες

Ισπανία

Στην Ισπανία ο μέσος οικοτουρίστας:

- ✓ Είναι ηλικίας 20-39 χρονών
- ✓ Είναι συνήθως γυναίκα, ιδιαίτερα στα πακέτα soft ecotourism
- ✓ Έχει μισθό 1500-2400 € ανά μήνα
- ✓ Έχει πανεπιστημιακή μόρφωση και/ ή ανώτερη επαγγελματική θέση
- ✓ Προέρχεται από διαφορετικές περιοχές, κυρίως μητροπόλεις
- ✓ Το μεγαλύτερο ποσοστό ετοιμάζει τα ταξίδια του μέσω πρακτόρων, ειδικά για προορισμούς στο εξωτερικό
- ✓ Κάνουν τα ταξίδια τους κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού

- ✓ Η διάρκεια των οικοτουριστικών ταξιδιών είναι συνήθως 2-3 εβδομάδες για προορισμούς εκτός Ευρώπης, 2 εβδομάδες για προορισμούς εντός Ευρώπης και 1 εβδομάδα εντός Ισπανίας
- ✓ Οι περισσότεροι ισπανοί οικοτουρίστες προτιμούν μεικτά πακέτα. Τα θέματα και οι δραστηριότητες ποικίλουν σημαντικά

Γαλλία

Τα χαρακτηριστικά των Γάλλων οικοτουριστών είναι:

- Είναι κυρίως μεγαλύτερης ηλικίας και συγκεκριμένα 51% είναι ηλικίας 35-50 και 30% είναι 50-65 χρονών
- Το 55% είναι γυναίκες. Γενικά οι περισσότεροι ταξιδεύουν με τον σύντροφο τους και ένας αυξανόμενος αριθμός γυναικών ταξιδεύουν με φίλες. Οι γυναίκες προτιμούν δραστηριότητες που περιλαμβάνουν παρατήρηση και εκπαίδευση παρά φυσικές δραστηριότητες.
- Σχεδόν το 50% έχουν διευθυντικές θέσεις και 20% είναι συνταξιούχοι
- Είναι υψηλού εισοδήματος άνθρωποι, 44% (1524-3049 €) και 44%(>3049€)
- Το 75% προέρχεται από την περιφέρεια
- Ο οικοτουρισμός και ο φυσιολατρικός τουρισμός στη Γαλλία χαρακτηρίζονται από σύντομα ταξίδια ολόκληρο το χρόνο. Τα ταξίδια σε Ευρωπαϊκούς προορισμούς έχουν μια μέση διάρκεια 2 εβδομάδες. Ενώ φυσιολατρικές εκδρομές εκτός Ευρώπης έχουν διάρκεια πάνω από 2 εβδομάδες.
- Προτιμούν το καλοκαίρι για διακοπές αλλά πηγαίνουν και άλλες περιόδους του χρόνου καθώς η καλύτερη παρατήρηση της αναπαραγωγής, μετανάστευσης και προσέγγισης ορισμένων οικοσυστημάτων γίνεται σε κάποιους άλλους μήνες του χρόνου. Έτσι, η εποχικότητα δεν είναι τόσο σημαντική στον οικοτουρισμό όσο στα άλλα είδη τουρισμού.

Καναδάς

Για τους Καναδούς οικοτουρίστες ισχύει:

- Το 1/5 των Καναδών προτιμά διεθνή οικοτουριστικό προορισμό και οι κύριες προτιμήσεις τους στην Ευρώπη είναι η Ιρλανδία, Τουρκία, Γερμανία
- Περίπου ίσως αριθμός ανδρών και γυναικών παίρνουν μέρος σε οικοτουριστικές δραστηριότητες
- Οι Καναδοί οικοτουρίστες έχουν υψηλή εκπαίδευση με τα 2/3 να έχουν ανώτατη εκπαίδευση
- Η αγορά των τουριστών μεγαλύτερης ηλικίας είναι σημαντική και μεγαλώνει για ταξίδια στο εξωτερικό

ΗΠΑ

Για τους Αμερικάνους οικοτουρίστες:

- Παρατηρείται μια ισοκατανομή των οικοτουριστών σε όλες τις ηλικίες
- Οι άντρες είναι ελαφρώς περισσότεροι από τις γυναίκες (54,2% και 45,8% αντίστοιχα)

- Έχουν υψηλό εισόδημα
- Είναι στην πλειοψηφία τους επαγγελματίες, διευθυντές και συνταξιούχοι
- Στην πλειοψηφία τους ταξιδεύουν με τους συντρόφους τους (48,7%) αλλά υπάρχουν και πολλοί που ταξιδεύουν μόνοι τους (21,5%)

Βασικοί Οικοτουριστικοί Προορισμοί

Αγγλία

Δεν υπάρχουν δεδομένα για προορισμούς που προτιμούν οι Άγγλοι οικοτουρίστες.

Γερμανία

Γενικά δεν υπάρχουν πολλά δεδομένα για να ελέγξουμε την στατιστική αντιπροσωπευτικότητα αυτών των στοιχείων.

Για τους Γερμανούς οικοτουρίστες οι πιο δημοφιλείς προορισμοί στην Ευρώπη είναι πρώτα η Ιταλία και η Πολωνία, ακολουθούμενη από την Ελλάδα και την Ισπανία. Αξίζει να σημειωθεί ότι η προτίμηση των Γερμανών για την Ελλάδα είναι ακόμη μεγαλύτερη αφού η Κρήτη μετράται ως ξεχωριστός προορισμός από την υπόλοιπη Ελλάδα. Επομένως η Ελλάδα στο σύνολο της αποτελεί την τρίτη οικοτουριστική προτίμηση για τους Γερμανούς.

Ιταλία

Η Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένης και της Ιταλίας είναι ο προορισμός που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ζήτηση.

Μετά την Ιταλία, η Τουρκία είναι ο πιο δημοφιλής προορισμός στις Ευρωπαϊκές χώρες, ειδικά για καταδυτική δραστηριότητα. Στη συνέχεια ακολουθεί η Γαλλία, η Ισπανία, η Ρωσία και η Κροατία. Οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης προσελκύουν όλο και περισσότερους τουρίστες από την Ιταλία τόσο για κλασσικό όσο και για οικοτουρισμό.

Ισπανία

Από τους ισπανούς οικοτουρίστες το 26,8 % προτιμούν ευρωπαϊκές χώρες και το 31,6% την Ισπανία.

Συγκεκριμένα, για 26 προορισμούς στην Ευρώπης έχουμε, την Ελλάδα στην 6^η θέση σε σειρά προτίμησης. Πιο αναλυτικά τα ποσοστά των οικοτουριστών για τους 9 δημοφιλέστερους προορισμούς εντός της Ευρώπης είναι:

Ιταλία 14,65%, Νορβηγία 11,46%, Γαλλία 11,15%, Αγγλία 8,60%, Φιλανδία 6,05%, **Ελλάδα 5,41%**, Αυστρία 3,50%, Ιρλανδία 3,50%, Ισλανδία 3,50%.

Στην Ευρώπη γενικά οι προορισμοί που ξεχωρίζουν είναι: Ιταλία, Σκανδιναβικές και Βόρειες Χώρες, Γαλλία, Αγγλία, Άλπεις και Ελλάδα.

Υπάρχει μια διαφορά αυτών των στοιχείων με τα στοιχεία των πρακτόρων, δεδομένου ότι οι οικοτουρίστες απευθύνονται στους πράκτορες κυρίως για ταξίδια εκτός Ισπανίας.

Οι προορισμοί που προτιμούν οι οικοτουρίστες που απευθύνονται σε πράκτορα είναι οι Άλπεις, Σκανδιναβία, Βόρειες Χώρες, Πορτογαλία, Αγγλία, Βουλγαρία, Ισλανδία, και Ρουμανία.

Γαλλία

Οι πωλήσεις οικοτουριστικών πακέτων στη Γαλλία με προορισμό την Ευρώπη είναι πολύ λίγες. Οι πράκτορες προτιμούν να προωθούν κάποιους συγκεκριμένους προορισμούς, που αναγνωρίζονται σαν φυσικές περιοχές, όπως η Αυστρία, η Ιρλανδία, η Ελβετία, η Ολλανδία κλπ και αυξάνεται η προσφορά για περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης.

Οι Σκανδιναβικές χώρες παραμένουν στην κορυφή της προτίμησης για τους Γάλλους. Η Φιλανδία σήμερα συμπληρώνει την παραδοσιακή προσφορά Νορβηγία/ Σουηδία.

Από όλους τους προορισμούς η περιοχή της Μεσογείου και η Ισπανία, αποτελούν έναν σημαντικό πόλο έλξης. Η περιοχή της Μεσογείου αναμένεται να γνωρίσει μια αύξηση στους τομείς του οικοτουρισμού και του αειφόρου τουρισμού υπό την προϋπόθεση ότι θα γίνουν κάποιες αλλαγές όπως τις απαιτούν οι πελάτες από τη Γαλλία και τη Β. Ευρώπη στους τομείς της περιβαλλοντικής διαχείρισης, των φυσικών οικοτόπων, των αγροτικών πολιτισμών και εθνικών πολιτισμών.

Καναδάς

Αν και οι Καναδοί οικοτουρίστες που ρωτήθηκαν θα ήθελαν στο επόμενο οικοτουριστικό τους ταξίδι να επισκεφθούν κάποιον προορισμό στον Καναδά, ποσοστό 24% επισκέφτηκαν κάποιο προορισμό εκτός Καναδά και ΗΠΑ στο τελευταίο τους ταξίδι.

Συγκεκριμένα, οι ευρωπαϊκοί προορισμοί που προτιμούν οι Καναδοί είναι: Σκοτία, Γαλλία, Νορβηγία, Σουηδία, Φιλανδία, Δανία, Γερμανία, Ιταλία, Βουλγαρία, Ρουμανία και Αγγλία.

ΗΠΑ

Το Μεξικό είναι η κύρια προτίμηση των αμερικάνων οικοτουριστών (προσελκύοντας το 25% του συνόλου των οικοτουριστών). Ακολουθούν με σημαντική διαφορά η Αυστραλία, η Τζαμάικα, η Κόστα Ρίκα, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Περού και η Νέα Ζηλανδία. Για αυτούς τους προορισμούς η προτίμηση διαφοροποιείται από χρονιά σε χρονιά.

Χαρακτηριστικό είναι το ότι οι Αμερικάνοι τουρίστες δίνουν έμφαση σε εμπειρίες σε ανεξερεύνητες περιοχές και στο να επισκεφθούν καινούρια και ασυνήθιστα μέρη.

Οικοτουριστική Προτίμηση – Πιθανοί Αγοραστές

Όσον αφορά τον οικοτουριστικό προορισμό υπάρχει μια εξαιρετική ποικιλία ως προς την επιλογή του.

Από τις χώρες που εξετάστηκαν, σημαντική οικοτουριστική πηγή για την Ελλάδα αποτελεί η Γερμανία και η Ισπανία, από τις οποίες ήδη προέρχονται πολύ οικοτουρίστες.

Επιπλέον, η Γαλλία πιθανόν να αποτελέσει πηγή τροφοδοσίας οικοτουριστών υπό την προϋπόθεση ότι στην περιοχή της Μεσογείου, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, θα γίνουν κάποιες αλλαγές στους τομείς της περιβαλλοντικής διαχείρισης, των φυσικών οικοτόπων, των αγροτικών πολιτισμών και των εθνικών πολιτισμών όπως τις απαιτούν οι πελάτες από τη Γαλλία και τη Β. Ευρώπη.

Τέλος, δε θα πρέπει να αγνοηθούν οι πιθανοί οικοτουρίστες από τον Καναδά. Τα μέχρι τώρα δεδομένα δείχνουν ότι η Ελλάδα δεν είναι γνωστή σαν οικοτουριστικός προορισμός στους

Καναδούς. Δεδομένου, ότι ο οικοτουρισμός στον Καναδά αναπτύσσεται με αλματώδη ρυθμό σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, καθιστά επιβεβλημένη την αναζήτηση τρόπων προώθησης του ελληνικού οικοτουριστικού προϊόντος στην αγορά του Καναδά.

Τρόποι Προώθησης Νέων Οικοτουριστικών Προορισμών

Γενικά παρατηρείται ότι οι οικοτουρίστες αποφεύγουν να αγοράζουν οικοτουριστικά πακέτα εκδρομών. Η πλειοψηφία αυτών που ρωτήθηκαν (γιατί για τις περισσότερες χώρες δεν υπήρχαν δεδομένα) εκτός από τους Ισπανούς, προτιμούν να αγοράζουν τα συστατικά των οικοτουριστικών ταξιδιών.

Συγκεκριμένα, τα μέσα που χρησιμοποιούν οι γάλλοι πράκτορες για να προωθήσουν τον οικοτουρισμό σε έναν καινούριο προορισμό είναι:

- τα MME, για να διαφημίσουν και να γνωστοποιήσουν τον προορισμό
- διαπραγμάτευση χαμηλών τιμών στα αεροπορικά εισιτήρια
- προώθηση περιοχών με σχετική σταθερότητα σε κλιματικές αλλαγές και πολιτικές καταστάσεις
- προώθηση της ποικιλίας προορισμών ώστε να ικανοποιηθεί ο οικοτουρίστας

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι ο μεμονωμένος ταξιδιώτης χρησιμοποιεί μεγάλη ποικιλία πηγών πληροφοριών για να ενημερωθεί για οικοτουριστικούς προορισμούς. Οι πηγές αυτές περιλαμβάνουν ταξιδιωτικούς οδηγούς, εξειδικευμένα περιοδικά, ταξιδιωτικές ενώσεις και το διαδίκτυο.

Συμπέρασμα

Με βάση τα παραπάνω η Ελλάδα δεν είναι καταχωρημένη στη συνείδηση των επισκεπτών ως σημαντικός οικοτουριστικός προορισμός αλλά συγχέεται με την έννοια του φυσιολατρικού τουρισμού και των δυνατοτήτων που προσφέρει το φυσικό της περιβάλλον (π.χ. θάλασσα, πράσινο, φυσικό τοπίο κλπ.).

Η προσέγγιση του επισκέπτη με οικοτουριστικό ενδιαφέρον, λόγω και της ιδιομορφίας του, όπως αναλύθηκε παραπάνω θα πρέπει να υλοποιηθεί μέσω δύο βασικών αξόνων:

- **Μέσω των tour operators γι' αυτούς που προτιμούν οργανωμένη εκδρομή,**
- **Μέσω της προβολής του οικοτουριστικού προϊόντος στις επί μέρους εθνικές αγορές αξιοποιώντας τα MME (τηλεόραση, εξειδικευμένα περιοδικά, τουριστικοί οδηγοί, κλπ.) και το διαδίκτυο για να πληροφορηθούν οι οικοτουρίστες που δρουν μεμονωμένα.**

Τέλος είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι **οι επικρατέστερες αγορές για οικοτουρισμό στην Ελλάδα είναι η Ισπανία, η Γερμανία και λιγότερο η Γαλλία, με βασική προϋπόθεση την προσφορά ποιοτικού οικοτουριστικού προϊόντος.**

2.4.2 Το οικοτουριστικό δυναμικό στην Ελλάδα

Το φυσικό περιβάλλον στην Ελλάδα αποτελεί λόγω γεωγραφικής θέσης της χώρας, ανάγλυφου, μορφολογίας, και παρουσίας του ανθρώπου **μια μοναδικότητα** τόσο όσον αφορά την

ποικιλότητα των στοιχείων του (πανίδα, χλωρίδα, οικότοποι, οικοσυστήματα, τοπίο) όσο και την άμεση σχέση που έχει με τον άνθρωπο και τον πολιτισμό.

Ο συνδυασμός του αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος με την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και την ύπαρξη σημαντικών στοιχείων του λαϊκού πολιτισμού συνιστούν ένα μεγάλο και αξιοποιήσιμο κεφάλαιο για τον οικοτουρισμό.

Με τον κατάλληλο σχεδιασμό, η υπάρχουσα τουριστική κίνηση στις παράκτιες περιοχές κυρίως κατά την καλοκαιρινή περίοδο, μπορεί να διοχετευτεί και σε άλλες ενδιαφέρουσες περιοχές (π.χ. εθνικοί δρυμοί, άλλες ορεινές ή ημιορεινές περιοχές), με στόχο την ανάδειξή τους και την τόνωση της τοπικής οικονομίας (περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη).

Αξιολογώντας το οικοτουριστικό δυναμικό της Ελλάδας σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης προκύπτουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα τα οποία σχετίζονται με:

- Την ποικιλότητα οικοτόπων και ειδών και την παρουσία ιδιαίτερα σπάνιων ειδών
- Την ποικιλότητα του τοπίου
- Τους μύθους, την ιστορία και τον πολιτισμό
- Την ύπαρξη μεγάλων συγκριτικά εκτάσεων που είναι απομονωμένες και ως εκ τούτου παρουσιάζουν μια ιδιαίτερη ελκυστικότητα για τους οικοτουρίστες.

Γενικά το οικοτουριστικό προϊόν στην Ελλάδα θα μπορούσε ως προς το φυσικό περιβάλλον να διαχωριστεί σε τρεις ενότητες:

Τον ορεινό χώρο με την απομόνωση, τις παραδοσιακές δραστηριότητες, την ιστορία, την ποικιλότητα του ανάγλυφου και την ποικιλότητα σε οικότοπους και είδη. Στο πλαίσιο αυτό ο ορεινός τουρισμός θα μπορούσε σχεδόν στο σύνολό του να περιλαμβάνει το οικοτουριστικό προϊόν.

Τους υγρότοπους που στην Ελλάδα είναι παγκόσμια σημαντικοί και οι οποίοι παρά τις όποιες καταστροφές έχουν υπάρξει ακόμη διατηρούν μια μοναδική φυσικότητα και ποικιλότητα. Εδώ εντάσσονται κυρίως οι έντεκα υγρότοποι που περιλαμβάνονται στη σύμβαση Ramsar αλλά και άλλοι μικρότεροι (όπως π.χ. οι υγρότοποι στα νησιά του Αιγαίου).

Τα νησιά και τη θάλασσα που αποτελεί ίσως το μεγαλύτερο συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας. Η ύπαρξη των χιλιάδων νησιών και βραχονησίδων, η ύπαρξη ιδιαίτερα σπάνιων και αναγνωρίσιμων ειδών στο θαλάσσιο περιβάλλον, η αρχιτεκτονική, οι δραστηριότητες, η ιστορία και οι μύθοι στα ελληνικά νησιά μπορούν να αποτελέσουν μια αφετηρία και για τον οικοτουρισμό (όπως και για τον μαζικό παραθεριστικό τουρισμό).

Η ίδρυση θαλασσιών πάρκων στην Ελλάδα αποτελεί μια σημαντικότερη επένδυση για το μέλλον και θα μπορούσε να είναι ένα αυτοτελές πρόγραμμα (π.χ. **Πράσινο Αιγαίο**).

2.4.3 Προσφορά – Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα

Οι οργανωμένες τουριστικές δραστηριότητες που ασκούνται στην Ελλάδα δεν έχουν στο σύνολό τους τον χαρακτήρα του οικοτουρισμού αλλά αποτελούν κυρίως δραστηριότητες που είτε σχετίζονται με τη γενικότερη μορφή του αγροτουρισμού (όπως αυτός αναλύεται στο αντίστοιχο κεφάλαιο) είτε αποτελούν τουρισμό περιπέτειας στη φύση.

Παράλληλα διαμορφώνεται μια τάση επίσκεψης με βάση τα κέντρα πληροφόρησης που λειτουργούν σε προστατευόμενες περιοχές από σχολεία στο πλαίσιο προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι σε επίπεδο μεμονωμένων επισκεπτών δεν υπάρχει η αντίστοιχη ζήτηση αλλά ότι όλο το κύκλωμα του οικοτουρισμού δεν είναι σε αυτήν τη φάση οργανωμένο.

Η κύρια πηγή επισκεπτών είναι είτε οι αστικές περιοχές για έλληνες επισκέπτες είτε τα κέντρα του μαζικού τουρισμού για αλλοδαπούς επισκέπτες.

Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ελλιπή ενημέρωση, καθώς και στην απουσία οργάνωσης, προώθησης των επί μέρους περιοχών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε αρκετές περιοχές χρησιμοποιείται ο όρος οικοτουρισμός αλλά στην πράξη δεν έχει καμία σχέση με αυτό που αναλύεται ως οικοτουρισμός σε διεθνές επίπεδο.

Σε αρκετές προστατευόμενες περιοχές έχει ξεκινήσει ένας αρχικός σχεδιασμός καθώς και η κατασκευή και λειτουργία κάποιων υποδομών. Η βασική παράμετρος όμως που αποτελεί η διοίκηση και διαχείριση των περιοχών πολύ πρόσφατα έχει οργανωθεί και ως εκ τούτου δεν υπάρχουν ακόμη απτά στοιχεία.

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί αυτή τη στιγμή βασικό οικοτουριστικό προορισμό για αλλοδαπούς επισκέπτες και αυτό όχι διότι δεν υπάρχουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα αλλά κυρίως διότι αυτά δεν είναι γνωστά και ούτε ενσωματώνονται στα επίσημα τουριστικά πακέτα των tour operators αλλά ούτε και στη βασική διαφήμιση που ετήσια ο ΕΟΤ προωθεί.

Η κατάσταση αυτή δεν αποτελεί σε αυτήν τη φάση κατ' ανάγκη αδύνατο σημείο, αλλά δείχνει ότι όλος ο τομέας του οικοτουρισμού αποτελεί «παρθένο έδαφος» και κατά συνέπεια υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες προώθησής του.

Συνολικά πάντως εκτιμάται ότι αποτελεί πια ανάγκη ο σχεδιασμός μιας οργανωμένης παρέμβασης για την προώθηση του οικοτουρισμού, μιας παρέμβασης που θα αξιοποιήσει τις υφιστάμενες δομές και υποδομές θέτοντας παράλληλα το πλαίσιο και προωθώντας συνολικά τον οικοτουρισμό.

Η προώθηση αυτή είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί με δημόσια πρωτοβουλία ώστε να οργανωθεί το πλαίσιο ανάπτυξης του οικοτουρισμού στο οποίο θα αρθρωθούν στη συνέχεια οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες.

2.5 Βασικοί άξονες ανάπτυξης του οικοτουρισμού και περιοριστικοί παράγοντες

Με βάση την ανάλυση που έχει προηγηθεί διατυπώνονται στη συνέχεια οι βασικοί άξονες της ανάπτυξης του οικοτουρισμού στην Ελλάδα. Για την επιλογή των βασικών αυτών αξόνων ελήφθησαν υπ' όψη οι περιοριστικοί παράγοντες όπως καταγράφονται στα προηγούμενα κεφάλαια.

2.5.1 Περιοριστικοί παράγοντες και αντιμετώπισή τους

Οι βασικότεροι περιοριστικοί παράγοντες που καταγράφονται στην Ελλάδα είναι:

- Η ίδια η ασάφεια της έννοιας του οικοτουρισμού και η αδυναμία ένταξής της σε έναν συνολικότερο σχεδιασμό για του τουρισμό.
- Η ελλιπής διασφάλιση – με τα σημερινά δεδομένα – της προστασίας, διατήρησης και διαχείρισης των περιοχών ανάπτυξης του οικοτουρισμού.
- Η ανεπαρκής οργάνωσης της διοίκησης των πιθανών περιοχών οικοτουριστικής ανάπτυξης.
- Η σχετική ανυπαρξία της προσφοράς οικοτουριστικού προϊόντος στην Ελλάδα και η έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων προώθησης/ διαφήμισης του οικοτουριστικού προϊόντος.
- Η έλλειψη του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού
- Η σχετική απουσία προγραμμάτων υποστήριξης του οικοτουρισμού σε δημόσιο επίπεδο καθώς και η απουσία οργανωμένης αντιμετώπισης σε όλα τα επίπεδα προγραμματισμού.

Η αντιμετώπιση των περιοριστικών αυτών παραγόντων ενσωματώνεται στη συνέχεια στους επί μέρους άξονες ανάπτυξης του οικοτουρισμού.

2.5.2 Ο οικοτουρισμός ως συστατικό στοιχείο των άλλων μορφών τουρισμού

Ο οικοτουρισμός στην Ελλάδα εκτός από αυτόνομη τουριστική δραστηριότητα θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κυρίως ως συστατικό στοιχεία των άλλων βασικών μορφών τουρισμού και συγκεκριμένα:

- Του εναλλακτικού τουρισμού της υπαίθρου
- Του παραθεριστικού (μαζικού) τουρισμού

εμπλουτίζοντας τις μορφές αυτές του τουρισμού και καθιστώντας αυτές πιο ανταγωνιστικές στη διεθνή αγορά.

Στο πλαίσιο αυτό οι άξονες που μπορούν να μορφοποιηθούν είναι:

- Η δημιουργία **μικτών τουριστικών πακέτων εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ύπαιθρο,**
- ο **εμπλουτισμός του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού αναψυχής (του μαζικού τουρισμού)** με ειδικότερες οικοτουριστικές και άλλες δράσεις εναλλακτικού και ήπιου τουρισμού και
- η ανάδειξη **μοναδικών οικοτουριστικών προορισμών διεθνούς εμβέλειας,** που θα μπορούν να προβληθούν ως **αυτόνομοι πόλοι έλξης για ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων.**

2.5.3 Προώθηση δημόσιων πρωτοβουλιών και πιλοτικές εφαρμογές σε περιοχές

Ο χαρακτήρας του οικοτουρισμού, η υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα και οι προϋποθέσεις που τίθενται για την ανάπτυξή του συντελούν στην άποψη ότι η προώθηση του οικοτου-

ριστικού προϊόντος θα πρέπει σε πρώτη φάση να διασφαλιστεί από το δημόσιο ή μέσω δομών δημοσίου ενδιαφέροντος που έχουν δημιουργηθεί για αντίστοιχους σκοπούς.

Στο πλαίσιο αυτό οι άξονες που μορφοποιούνται είναι:

- **Ανάπτυξη δημόσιων πρωτοβουλιών για την προώθηση του οικότουρισμού.** Οι πρωτοβουλίες αυτές θα πρέπει να αφορούν τόσο το πλαίσιο προγραμματισμού και χρηματοδοτήσεων όσο και το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο.
- **Επιλογή συγκεκριμένων περιοχών για την πιλοτική εφαρμογή οικότουριστικών προγραμμάτων.** Στις πιλοτικές περιοχές θα πρέπει να προωθείται συνολικά η ανάπτυξη του οικότουρισμού και να καλύπτονται όλες οι πτυχές (π.χ. οργάνωση δομών, ανάπτυξη εργαλείων διαχείρισης, χρηματοδότηση δράσεων και έργων, προβολή/ διαφήμιση).

2.5.4 Οργάνωση της διαχείρισης των περιοχών – Οργάνωση και λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών

Η ανάπτυξη του οικότουρισμού σχετίζεται με την ύπαρξη ενός ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος στο πλαίσιο μιας διττής σχέσης:

- Το φυσικό περιβάλλον αποτελεί το βασικό δυναμικό ανάπτυξης του οικότουρισμού
- Ο οικότουρισμός θα πρέπει ενεργητικά να συμβάλλει στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος

Κατά συνέπεια θα πρέπει να διασφαλίζεται η ορθή διαχείριση των περιοχών αξιοποιώντας πλήρως τα εργαλεία που έχουν θεσμοθετηθεί για τον σκοπό αυτό και συγκεκριμένα:

Η διαχείριση των περιοχών ανάπτυξης του οικότουρισμού θα πρέπει να γίνεται με βάση ένα σαφές θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο όπως αυτό καθορίζεται από τη σχετική νομοθεσία. Θα πρέπει δηλαδή να έχει συγκεκριμενοποιηθεί ο χαρακτηρισμός της προστατευόμενης περιοχής, να έχουν εκδοθεί οι θεσμικές και κανονιστικές ρυθμίσεις (Προεδρικό Διάταγμα, Κανονισμός Διοίκησης και Λειτουργίας), να έχει εγκριθεί το Σχέδιο Διαχείρισης της περιοχής και να έχει καθοριστεί το διοικητικό πλαίσιο διαχείρισης της περιοχής.

Σημαντική παράμετρο αποτελεί ο Φορέας Διαχείρισης της περιοχής ο οποίος και θα έχει την ευθύνη του σχεδιασμού στην περιοχή καθώς και την ευθύνη της παρακολούθησης, του ελέγχου και της αξιολόγησης των δράσεων οικότουρισμού.

Στο πλαίσιο αυτό διαμορφώνονται οι κάτωθι άξονες:

- **Διασφάλιση της διατήρησης και διαχείρισης των περιοχών ανάπτυξης του οικότουρισμού** μέσω της θεσμοθέτησης της προστασίας τους και την έκδοση του Κανονισμού Διοίκησης και Λειτουργίας της περιοχής.
- **Οργάνωση και υποστήριξη της βιώσιμης λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης.**
- **Εκπόνηση, έγκριση και εφαρμογή Σχεδίου Διαχείρισης.** Το πλαίσιο της ανάπτυξης του οικότουρισμού σε μια περιοχή θα πρέπει να δίδεται στο Σχέδιο Διαχείρισης. Σε αυτό θα πρέπει να εξειδικεύονται οι απαραίτητες κατευθύνσεις, δράσεις, υποδομές καθώς και το σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης της ανάπτυξης του οικό-

τουρισμού. Είναι απαραίτητο κατά συνέπεια να υπάρξει μια εξειδικευμένη προσέγγιση τα στοιχεία της οποίας θα ενσωματωθούν στο Σχέδιο Διαχείρισης της περιοχής.

- Με βάση τον προηγούμενο άξονα είναι για κάθε περιοχή απαραίτητη η εκπόνηση ενός **Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικοτουρισμού**. Στο σχέδιο αυτό θα αξιολογούνται τα ιδιαίτερα φυσικά, ανθρωπογενή, αναπτυξιακά γνωρίσματα της περιοχής σε συνδυασμό με το θεσμικό καθεστώς προστασίας και διαχείρισης της περιοχής. Τα στοιχεία, συμπεράσματα και προτάσεις του σχεδίου αυτού θα περιλαμβάνονται στον Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας της Περιοχής καθώς και στο Σχέδιο Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής (στο τμήμα που σχετίζεται με τη διαχείριση/ διακίνηση των επισκεπτών, τη χωροθέτηση των υποδομών κλπ.).

2.5.5 Ανθρώπινο Δυναμικό

Το ανθρώπινο δυναμικό που θα στηρίζει την ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε μια περιοχή αποτελεί μια από τις πιο κρίσιμες παραμέτρους. Απαιτείται μια πολιτική υποστήριξης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού βασικοί άξονες της οποίας είναι:

- **Η προσαρμογή της κατάρτισης στις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες των περιοχών ανάπτυξης οικοτουρισμού**. Τα προγράμματα θα πρέπει να απευθύνονται στο σύνολο μιας οικοτουριστικής περιοχής η οποία πολλές φορές τέμνει τα διοικητικά όρια νομών ή και περιφερειών. Ο τρόπος που μέχρι σήμερα οργανώνονται τα προγράμματα από το Υπουργείο Εργασίας και τις Περιφέρειες στηρίζονται στα διοικητικά αυτά όρια γεγονός που πολλές φορές οδηγεί σε αδυναμία υλοποίησης ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
- **Η προσαρμογή των προγραμμάτων στις ανάγκες του ανθρώπινου δυναμικού**. Απαιτούνται διαφοροποιημένα προγράμματα τα οποία θα απευθύνονται σε στελέχη και προσωπικό φορέων διαχείρισης καθώς και σε ιδιώτες που ενδιαφέρονται να επενδύσουν στον οικοτουρισμό. Επίσης θα πρέπει να υπάρχει δυνατότητα κατάρτισης τόσο άνεργων και νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας όσο και εργαζόμενων.
- **Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στην κατάρτιση**. Λόγω των ειδικών θεμάτων που θα πρέπει να προσεγγίζονται στην κατάρτιση, της δυσκολίας μετακίνησης ιδιαίτερα των εργαζόμενων και των συνεχών αλλαγών που παρουσιάζει ο τομέας του οικοτουρισμού θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι νέες τεχνολογίες για την **παροχή προγραμμάτων εξ αποστάσεως κατάρτισης**. Στα θέματα αυτά η συμβολή των Φορέων Διαχείρισης θα μπορούσε να είναι σημαντική.

2.5.6 Τοπικές συνεργασίες

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία στην οποία εμπλέκονται πολλοί επιμέρους φορείς με διαφορετικής αρμοδιότητες, δυναμική και ενδιαφέροντα. Απαιτείται κατά συνέπεια ένα πλαίσιο συνεργασίας των φορέων αυτών καθώς και ο καθορισμός των διαδικασιών της συνεργασίας αυτής.

Στους φορείς που είναι σκόπιμο να συνεργαστούν περιλαμβάνονται οι πρωτοβάθμιοι και δευτεροβάθμιοι ΟΤΑ, οι Περιφέρειες, οι Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις, οι

Αναπτυξιακές Εταιρείες της Αυτοδιοίκησης (ιδιαίτερα όσες έχουν αναλάβει την υποστήριξη των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών Leader+), οι ιδιώτες και οι φορείς τους καθώς και οι Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών.

Στη διαμόρφωση του πλαισίου και των διαδικασιών συνεργασίας σημαντικό ρόλο δύναται να παίξουν **οι Φορείς Διαχείρισης** και αυτό διότι στο Διοικητικό Συμβούλιο συμμετέχουν σχεδόν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς. Υπάρχει επίσης δυνατότητα, με βάση το θεσμικό πλαίσιο ίδρυσης των Φορέων Διαχείρισης, να συστήνονται αντίστοιχες επιτροπές, εφ' όσον αυτές κρίνονται αναγκαίες.

Στη διαμόρφωση των διαδικασιών συνεργασίας **οι Κανονισμοί Διοίκησης και Λειτουργίας και τα Σχέδια Διαχείρισης των περιοχών μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά εργαλεία.**

3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Διεθνείς Συμβάσεις και Κοινοτικές Οδηγίες

3.1.1 Προστασία/ διαχείριση περιβάλλοντος

Ο οικοτουρισμός σε εθνικό, κοινοτικό, αλλά και διεθνές επίπεδο δεν εμπίπτει σε ειδικό θεσμικό καθεστώς. Οι όποιες θεσμικές ή κανονιστικές δεσμεύσεις εντάσσονται σε κείμενα που αφορούν είτε την προστασία / διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, είτε τον τουρισμό.

Αντίστοιχη λογική ακολουθεί και η προσέγγιση/ καταγραφή που ακολουθεί.

Οι διεθνείς και κοινοτικές δεσμεύσεις της χώρας που αφορούν άμεσα ή έμμεσα προστατευόμενες περιοχές περιλαμβάνονται στις παρακάτω οδηγίες και συμβάσεις:

- Η *Κοινοτική Οδηγία 92/43* στοχεύει στη λήψη μέτρων για τη διατήρηση συγκεκριμένων ειδών άγριας χλωρίδας και πανίδας και τύπων οικοτόπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της δημιουργίας του συνεκτικού Οικολογικού Δικτύου ΦΥΣΗ 2000 και της εφαρμογής ειδικών μέτρων προστασίας για τα απειλούμενα είδη (ΚΥΑ εναρμόνισης 33318/3028/28-12-1998).
- Η *Κοινοτική Οδηγία 79/409* αφορά μέτρα για τη διατήρηση των απειλούμενων ειδών άγριας ορνιθοπανίδας και τη δημιουργία Περιοχών Ειδικής Προστασίας που διασφαλίζουν τους βιοτόπους τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΚΥΑ εναρμόνισης 414985/29-11-1985).
- Η *Σύμβαση της Ουάσιγκτον* (1973) προβλέπει την υποχρέωση τήρησης μέτρων για το διεθνές εμπόριο των ειδών άγριας χλωρίδας και πανίδας που απειλούνται με εξαφάνιση, τα οποία και εφαρμόζονται κύρια από τις τελωνειακές αρχές.
- Η *Σύμβαση Ramsar* (1975) προβλέπει τη γενική υποχρέωση της χώρας για τη διατήρηση και τη συνετή χρήση των υγροτόπων και την ειδικότερη διαφύλαξη των οικολογικών χαρακτηριστικών εκείνων που έχουν ενταχθεί στον Κατάλογο των Υγροτόπων διεθνούς σημασίας της Σύμβασης. Η Ελλάδα έχει εντάξει 11 υγρότοπους στην εν λόγω Σύμβαση.
- Η *Σύμβαση της Βέρνης* (1983) προβλέπει υποχρεώσεις προστασίας της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης, βάσει καταλόγων ειδών χλωρίδας και πανίδας και μηχανισμού παρακολούθησης της εφαρμογής τους.
- Η *Σύμβαση της Βόννης* (1984), την οποία εφαρμόζει η χώρα μας ως Κράτος - Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προβλέπει υποχρεώσεις προστασίας συγκεκριμένων μεταναστευτικών ειδών της πανίδας και τη δυνατότητα συνάψεων Συμφωνιών για τα είδη αυτά μεταξύ διαφόρων χωρών.
- Η *Σύμβαση για τη διατήρηση της Βιολογικής Ποικιλότητας* (1992) προβλέπει μηχανισμούς για την επίτευξη του στόχου διατήρησης της βιολογικής ποικιλότητας σε παγκόσμιο επίπεδο και την υποχρέωση να διαμορφώνει κάθε χώρα Εθνική Στρατηγική για το θέμα αυτό. Η Ελλάδα προέβη στην κύρωση της Σύμβασης στις 15-4-94 (Ν. 2204/ΦΕΚ 501Α)
- Σύμβαση για την προστασία της Μεσογείου από τη ρύπανση (Σύμβαση της Βαρκελώνης), 1976 και Πρωτόκολλο περί των Ειδικά Προστατευόμενων Μεσογειακών Περιοχών, 1982.

- Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 1975.
- Πρόγραμμα της UNESCO για τον Άνθρωπο και τη Βιόσφαιρα, 1970.
- Ευρωπαϊκό δίκτυο Βιογενετικών Πάρκων, 1976.

Από την αξιολόγηση των παραπάνω συμβάσεων και οδηγιών προκύπτει ότι οι δεσμεύσεις, όπως απορρέουν από τις Κοινοτικές Οδηγίες, καλύπτουν στο επίπεδο των περιοχών και τις κατευθύνσεις και δεσμεύσεις, που προκύπτουν από τις διεθνείς συμβάσεις.

3.1.2 Τουρισμός

Η Ελλάδα, ως μέλος της Ε.Ε., υιοθέτησε την "Agenda 21" στη Συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992. Αν και οι αποφάσεις που ελήφθησαν εκεί δεν ήταν δεσμευτικές, η "Agenda 21" περιελάμβανε μια σειρά από στόχους για αειφόρο ανάπτυξη. Ένας από αυτούς τους στόχους αναφέρεται στην προστασία παράκτιων περιοχών και ως εκ τούτου συνδέεται άμεσα με την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών αυτών.

Η **Συνθήκη του Μάαστριχ** που υπογράφηκε στις 7 Φεβρουάριου 1992, είχε ως κύριο στόχο την "προώθηση της αειφόρου και σεβόμενης το περιβάλλον ανάπτυξης" (άρθρο 2). Ακόμη, το άρθρο 130P ορίζει ότι "οι απαιτήσεις περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενσωματωθούν στη θέσπιση και την εφαρμογή άλλων κοινοτικών πολιτικών". Η συνθήκη αποδίδει επίσης μεγάλη σημασία στην αρχή της επικουρικότητας (άρθρο 3B) και δηλώνει ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στους πολίτες (άρθρο A).

Υιοθετημένο το 1992, το "Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη" (**5ο Πρόγραμμα Δράσης** για το περιβάλλον) αποτελεί μια περισσότερο εξειδικευμένη στρατηγική για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης. Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο, "τα κράτη - μέλη ενθαρρύνονται να έχουν μία ολοκληρωμένη προσέγγιση, με πλήρη συναίσθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από τα αρχικά στάδια του σχεδιασμού προγραμμάτων". Ειδικοί στόχοι και μέτρα αφορούν πέντε σημαντικούς τομείς της οικονομίας, ένας εκ των οποίων είναι και ο τουρισμός.

Οι σπουδαιότεροι στόχοι για την επίτευξη αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης επικεντρώνονται:

- στον τύπο του τουρισμού (καλύτερη διαχείριση του μαζικού τουρισμού, διαφοροποίηση του τουρισμού),
- στη συμπεριφορά των τουριστών (ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης, καλύτερη κατανομή των διακοπών, προώθηση/ βελτίωση των μαζικών μέσων μεταφοράς κλπ.), και,
- στην ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών (περιβαλλοντική συνείδηση όσων ασχολούνται με την διαχείριση τουριστικών περιοχών, του τοπικού πληθυσμού και των τουριστικών υπηρεσιών, προώθηση νέων μορφών τουρισμού φιλικών προς το περιβάλλον).

Τα βασικότερα μέσα, που προτείνονται για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι:

- * επεξεργασία εθνικών και περιφερειακών ολοκληρωμένων σχεδίων τουριστικής διαχείρισης,

- * αυστηρές προδιαγραφές για τις νέες κατασκευές,
- * έλεγχος των χρήσεων γης,
- * αυστηρή εφαρμογή κανόνων ποιότητας περιβάλλοντος,
- * δημιουργία ζωνών προστασίας γύρω από ευαίσθητες οικολογικά περιοχές,
- * ανάπτυξη και προώθηση νέου κώδικα συμπεριφοράς για ευαισθητοποιημένους στα περιβαλλοντικά ζητήματα τουρίστες,
- * επαγγελματική κατάρτιση,
- * πρότυπα έργα,
- * ενημερωτικά δελτία.

Μερικοί γενικοί στόχοι σκιαγραφούμενοι στο "5ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον" σχετικοί με τον τουρισμό, περιλαμβάνουν την αρχή της πρόληψης, την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει", την αρχή της επικουρικότητας, την οικονομική αποτελεσματικότητα και την νομοθετική αποτελεσματικότητα.

Το "**Κοινοτικό Σχέδιο Δράσης για τον Τουρισμό**" (Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1991) προέβλεπε έναν προϋπολογισμό ύψους 18 εκατομμυρίων ECU για την περίοδο 1992-1995, για τη χρηματοδότηση:

- πρωτοβουλιών, που αποβλέπουν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τουριστών και των υπηρεσιών σχετικών με τον τουρισμό και το περιβάλλον (έχει καθιερωθεί μάλιστα ένα Ευρωπαϊκό βραβείο για τον σκοπό αυτό),
- πιλοτικών προγραμμάτων, που αποσκοπούν στην εναρμόνιση της τουριστικής ανάπτυξης και στην προστασία της φύσης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, και,
- δράσεων για την ανάπτυξη και προώθηση ήπιων μορφών τουρισμού.

Η αλληλεπίδραση τουρισμού και περιβάλλοντος αποτέλεσε την πιο σημαντική πτυχή του Κοινοτικού Σχεδίου Δράσης για τον Τουρισμό. Είναι το πρώτο σχέδιο δράσης για τον τομέα αυτό, που αναγνωρίζει την ανάγκη τουριστικής ανάπτυξης εναρμονισμένης με το φυσικό περιβάλλον, καθώς και την ανάγκη ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Τέλος, η **Πράσινη Βίβλος για τον Τουρισμό** (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1991) επιδιώκει μία Κοινοτική τουριστική πολιτική, βασισμένη στις ακόλουθες αρχές:

- * βελτίωση της ποιότητας του τουρισμού,
- * διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, και
- * ενσωμάτωση της αρχής της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης, με έμφαση στις πολιτιστικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις του τουρισμού.

Αν και το κείμενο έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα, η Πράσινη Βίβλος για τον Τουρισμό αποτελεί το πρώτο επίσημο Κοινοτικό έγγραφο για τον τουρισμό, που αναγνωρίζει τις αρχές του 5ου Σχεδίου Δράσης για το Περιβάλλον, σχετικά με την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη.

3.2 Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα

3.2.1 Εθνικό θεσμικό πλαίσιο για την προστασία/ διαχείριση του περιβάλλοντος

Νόμος 1650/86: «Για την προστασία του περιβάλλοντος»

Στο Νόμο 1650/ 86, άρθρα 18, 19, 20 και 21 περιλαμβάνονται οι κατηγορίες καθώς και οι διαδικασίες κήρυξης και διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

«Η φύση και το τοπίο προστατεύονται και διατηρούνται, ώστε να διασφαλίζονται οι φυσικές διεργασίες, η αποδοτικότητα των φυσικών πόρων, η ισορροπία και η εξέλιξη των οικοσυστημάτων, καθώς και η ποικιλομορφία, η ιδιαιτερότητα ή μοναδικότητά τους.

Χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, μεμονωμένα στοιχεία ή σύνολα της φύσης και του τοπίου, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενα προστασίας και διατήρησης λόγω της οικολογικής, γεωμορφολογικής, βιολογικής, επιστημονικής ή αισθητικής σημασίας τους.

Οι περιοχές, τα στοιχεία ή τα σύνολα της προηγούμενης παραγράφου μπορούν να χαρακτηρίζονται,, ως:

- *Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης*
- *Περιοχές προστασίας της φύσης*
- *Εθνικά πάρκα*
- *Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου*
- *Περιοχές οικοανάπτυξης*

Ως περιοχές προστασίας της φύσης χαρακτηρίζονται εκτάσεις μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής αξίας. Στις περιοχές αυτές προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση που είναι δυνατό να μεταβάλλει ή να αλλοιώσει τη φυσική κατάσταση, σύνθεση ή εξέλιξή του. Κατ' εξαίρεση μπορούν να επιτρέπονται, σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις του οικείου κανονισμού, η εκτέλεση εργασιών, ερευνών και η άσκηση ασχολιών και δραστηριοτήτων, κυρίως παραδοσιακών, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τους σκοπούς προστασίας.

Ως εθνικά πάρκα χαρακτηρίζονται εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες ή έχουν ελάχιστα επηρεαστεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στις οποίες διατηρείται μεγάλος αριθμός και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων.

Όταν το εθνικό πάρκο ή μεγάλο τμήμα του καταλαμβάνει θαλάσσια περιοχή ή εκτάσεις δασικού χαρακτήρα μπορεί να χαρακτηρίζεται ειδικότερα ως θαλάσσιο ή ως εθνικός δρυμός αντίστοιχα. Ο χαρακτηρισμός περιοχών ως Εθνικών Πάρκων αποσκοπεί στη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας ευρύτερων περιοχών της χώρας με παράλληλη παροχή στο κοινό δυνατοτήτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και φυσιολατρικών δραστηριοτήτων. Για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα, ώστε οι περιοχές αυτές να προστατεύονται επαρκώς τόσο από φυσικές αιτίες υποβάθμισης, όσο και από ανθρώπινες ενέργειες, επεμβάσεις και δραστηριότητες.

Ως προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί χαρακτηρίζονται λειτουργικά τμήματα της φύσης ή μεμονωμένα δημιουργήματά της, που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία ή συμβάλλουν στη διατήρηση των φυσικών διεργασιών και στην προστασία φυσικών πόρων, όπως δένδρα, συστάδες δένδρων και θάμνων, προστατευτική βλάστηση, παρόχθια και παράκτια βλάστηση, φυσικοί φράκτες, καταρράχτες, πηγές, φαράγγια, θίνες, ύφαλοι, σπηλιές, βράχοι, απολιθωμένα δάση, δένδρα ή τμήματά τους, παλαιοντολογικά ευρήματα, κοραλλιογενείς και γεωμορφολογικοί σχηματισμοί. Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί που έχουν μνημειακό χαρακτήρα χαρακτηρίζονται ειδικότερα ως διατηρητέα μνημεία της φύσης.

Ως προστατευόμενα τοπία χαρακτηρίζονται περιοχές μεγάλης αισθητικής ή πολιτιστικής αξίας και εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων, λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους. Στα προστατευόμενα τοπία μπορεί να δίνονται με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους, ειδικότερες ονομασίες, όπως αισθητικό δάσος, τοπίο άγριας φύσης, τοπίο αγροτικό, αστικό ή βιομηχανικό.

Ως προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου χαρακτηρίζονται τμήματα ή συστατικά στοιχεία του τοπίου που έχουν ιδιαίτερη αισθητική ή πολιτιστική αξία ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων, λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους, όπως αλύδια, παραδοσιακές καλλιέργειες, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινοι φράκτες και αναβαθμίδες, προστατευτικές φυτείες, κρήνες.

Ενέργειες ή δραστηριότητες που μπορούν να επιφέρουν καταστροφή, φθορά ή αλλοίωση των προστατευόμενων φυσικών σχηματισμών, των προστατευόμενων τοπίων ή στοιχείων του τοπίου απαγορεύονται, σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις των οικείων κανονισμών.

Ως περιοχές οικοανάπτυξης χαρακτηρίζονται εκτεταμένες περιοχές που μπορούν να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς, εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον, λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών και παράλληλα προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες για ανάπτυξη δραστηριοτήτων που εναρμονίζονται με την προστασία της φύσης και του τοπίου. Στις περιοχές αυτές επιδιώκεται:

α) Η προστασία και η βελτίωση των ιδιαίτερων φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών τους.

β) Η ενίσχυση των παραδοσιακών ασχολιών και δραστηριοτήτων που μπορεί να επιτευχθεί και με την ανανέωση και τον εκσυγχρονισμό των μεθόδων και των συνθηκών της τοπικής οικονομίας. Στις περιοχές οικοανάπτυξης μπορούν να ασκούνται μικρής κλίμακας παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες προσαρμόζονται στο φυσικό περιβάλλον και στην τοπική αρχιτεκτονική. Ιδιαίτερα ενθαρρύνεται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού με χρησιμοποίηση αγροτικών κατοικιών, ξενώνων, κάμπινγκ και άλλων κατασκευών. Βιομηχανικές δραστηριότητες είναι δυνατό να επιτρέπονται, εφόσον ευνοούν την οικονομική αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών και δεν προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος ασυμβίβαστη με το χαρακτήρα των περιοχών αυτών.

γ) Η εκπαίδευση και η μύηση του κοινού στους τρόπους και στις μεθόδους αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπινων δραστηριοτήτων και φυσικών διεργασιών.

δ) Η ανάπαυση και η αναψυχή του κοινού.

Οι παραπάνω στόχοι πραγματοποιούνται με βάση ειδικά σχέδια ανάπτυξης και διαχείρισης».

Για την κήρυξη μιας προστατευόμενης περιοχής απαιτείται η τεκμηρίωση της σημαντικότητας της προστατευόμενης περιοχής, ο καθορισμός των επιμέρους ζωνών για τη διατήρηση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος και τα μέσα θεσμοθέτησης των ορίων και των όρων.

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν. 1650/86:

Παράγραφος 1: «Ο χαρακτηρισμός περιοχών, στοιχείων ή συνόλων της φύσης και του τοπίου, σύμφωνα με τα άρθρα 18 και 19 και ο καθορισμός των ορίων τους και των τυχόν ζωνών προστασίας τους γίνονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας (Ανάπτυξης) και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού ύστερα από γνώμη του Νομαρχιακού Συμβουλίου σε εφαρμογή περιφερειακού ή νομαρχιακού ή ειδικού χωροταξικού σχεδίου ή γενικού πολεοδομικού σχεδίου ή ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης. Σε κάθε περίπτωση η σύνταξη ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης είναι απαραίτητη για την τεκμηρίωση της σημασίας του προστατευτέου αντικειμένου και τη σκοπιμότητα των προτεινόμενων μέτρων προστασίας. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού καθορίζεται η διαδικασία κατάρτισης και έγκρισης των ειδικών αυτών περιβαλλοντικών μελετών και το περιεχόμενό τους».

Επίσης στην παράγραφο 6 του άρθρου 21 του Ν. 1650/86 αναφέρεται: «Για περιοχές, στοιχεία ή σύνολα της φύσης και του τοπίου, για τα οποία έχει αρχίσει η διαδικασία χαρακτηρισμού τους και ωστόσο εκδοθεί το προεδρικό διάταγμα, που προβλέπεται στην παράγρ. 1, μπορεί να καθορίζονται, με κοινή απόφαση των Υπουργών Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού, απαγορεύσεις, όροι και περιορισμοί για επεμβάσεις και δραστηριότητες που είναι δυνατό να έχουν βλαπτικά αποτελέσματα για τις παραπάνω περιοχές, στοιχεία ή σύνολα. Η ισχύς της υπουργικής αυτής απόφασης δεν μπορεί να υπερβαίνει τα δύο έτη. Αν συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι, η προθεσμία αυτή μπορεί να παρατείνεται, με όμοια υπουργική απόφαση, για ένα ακόμη έτος.».

Σύμφωνα με την παραπάνω παράγραφο η Κοινή Υπουργική Απόφαση αποτελεί μεταβατικό εργαλείο για την προστασία μιας περιοχής και δεν αντικαθιστά το Π.Δ. Ως μεταβατικό εργαλείο δεν είναι σκόπιμο να καλύπτει όλα τα θέματα προστασίας, αλλά μόνον επεμβάσεις και δραστηριότητες που άμεσα δύναται να έχουν βλαπτικά αποτελέσματα. Στη λογική αυτή είναι δυνατόν (και σκόπιμο σε κάποιες περιπτώσεις) η κοινή υπουργική απόφαση να αφορά μόνον μία δραστηριότητα.

Νόμος 2742/99: «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»

Με το ν. 2742/ 1999 άρθρα 15, 16 και 17 τίθεται το βασικό πλαίσιο για την οργάνωση, διοίκηση και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Με το άρθρο 15 προβλέπεται η σύσταση Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών ως ΝΠΔ εποπτευόμενα από το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Ένας από τους σκοπούς των Φορέων Διαχείρισης είναι: «η προώθηση, υποστήριξη, οργάνωση και εφαρμογή οικότουριστικών προγραμμάτων, η έκδοση αδειών ξενάγησης και η χορήγηση αδειών επιστημονικής έρευνας και τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων εντός των ορίων των προστατευόμενων αντικειμένων, σύμφωνα με τους ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις που καθορίζονται στα προεδρικά διατάγματα των παραγράφων 1 και 2 του ν. 1650/86 και στον κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας του προστατευόμενου αντικειμένου. Η χορήγηση σήματος ποιότητας και συνεργασίας σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εντός των προστατευόμενων αντικειμένων, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται στον κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής».

Επίσης στο άρθρο 17 του ίδιου νόμου προστίθενται αρμοδιότητες στην Επιτροπή Φύση 2000 οι οποίες σχετίζονται και με το σχεδιασμό και την ανάπτυξη οικότουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές. Συγκεκριμένα αναφέρεται:

Η Επιτροπή «ΦΥΣΗ 2000» που έχει συσταθεί με το άρθρο 5 της ΚΥΑ 33318/3028/28.12.1998 (ΦΕΚ 1289 Β'), ενεργεί και ως Εθνική Επιτροπή Προστατευόμενων Περιοχών με σκοπό το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών προγραμματισμού, οργάνωσης και λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Διοίκησης και Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών.

Για την εκπλήρωση του σκοπού αυτού η Επιτροπή ασκεί επιπλέον και τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

α. Παρακολουθεί και αξιολογεί τα προγράμματα, τις δράσεις και τις ενέργειες όλων των αρμόδιων Υπουργείων, υπηρεσιών και των νομικών προσώπων του ευρύτερου δημόσιου τομέα που αφορούν τις προστατευόμενες περιοχές, τα είδη, τους οικότοπους και γενικότερα το φυσικό περιβάλλον.

β. Καταγράφει, ταξινομεί και αξιολογεί το έργο και τις δραστηριότητες των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων αντικειμένων που συνιστώνται κατά το άρθρο 15 του νόμου 2742/99 και διατυπώνει προτάσεις προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων για την αποτελεσματική λειτουργία και βελτίωση της δράσης τους.

γ. Επεξεργάζεται πρότυπα για την κατάρτιση των κανονισμών διοίκησης και λειτουργίας και των σχεδίων διαχείρισης που αναφέρονται στο άρθρο 18, παρ. 5 του ν. 1650/86, καθώς και τα κριτήρια αξιολόγησής τους.

δ. Γνωμοδοτεί προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και άλλους αρμόδιους Υπουργούς για τον τρόπο ετήσιας κατανομής προς τους φορείς διαχείρισης του άρθρου 15 των εθνικών πόρων, καθώς και των πόρων που προέρχονται από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.), το Ταμείο Συνοχής ή άλλα κοινοτικά διαρθρωτικά μέτρα και προγράμματα.

ε. Γνωμοδοτεί για κάθε άλλο θέμα που παραπέμπεται σε αυτήν από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων σχετικά με τη δράση, τη λειτουργία και τον έλεγχο των φορέων διαχείρισης του άρθρου 15 του ν. 2742/99.

Νόμος 3044/2002: «Μεταφορά συντελεστή δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων»

Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Ν. 3044/2002, ιδρύονται 25 Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών. Αναλυτικά:

1. Φορέας Διαχείρισης δέλτα Έβρου
2. Φορέας Διαχείρισης δάσους Δαδιάς
3. Φορέας Διαχείρισης λίμνης Κερκίνης
4. Φορέας Διαχείρισης λ/θ Μεσολογγίου
5. Φορέας Διαχείρισης δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα
6. Φορέας Διαχείρισης λιμνών Κορώνειας – Βόλβης
7. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου – Β. Σποράδων
8. Φορέας Διαχείρισης δέλτα Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας
9. Φορέας Διαχείρισης όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μουστου
10. Φορέας Διαχείρισης λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων
11. Φορέας Διαχείρισης υγροτόπων Αμβρακικού
12. Φορέας Διαχείρισης υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς
13. Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου – Αώου και Πίνδου
14. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
15. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Αίνου
16. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
17. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς
18. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού
19. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας
20. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης
21. Φορέας Διαχείρισης Στενών και εκβολών Καλαμά και Αχέροντα
22. Φορέας Διαχείρισης Χελμού – Βουραϊκού
23. Φορέας Διαχείρισης οροσειράς Ροδόπης
24. Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου – Σαρίας
25. Φορέας Διαχείρισης Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσο Βελεστίνου

Με βάση το θεσμικό πλαίσιο και τον υπάρχοντα σχεδιασμό από το ΥΠΕΧΩΔΕ για τη λειτουργία των παραπάνω Φορέων απαιτείται:

1. Η σύνταξη και έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη συγκρότηση των Διοικητικών Συμβουλίων.
2. Η σύνταξη και έκδοση Υπουργικής Απόφασης Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ για τα μέλη κάθε Διοικητικού Συμβουλίου.

Οι παραπάνω ενέργειες έχουν ολοκληρωθεί για τους όλους τους παραπάνω Φορείς Διαχείρισης.

Σημειώνεται πως με Προεδρικό Διάταγμα έχουν συσταθεί δύο (2) ακόμη Φορείς Διαχείρισης:

- Οργανισμός Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου
- Οργανισμός Εθνικού Πάρκου Σχοινιά – Μαραθώνα

Δασική Νομοθεσία και προστατευόμενες περιοχές

Το 1937 με την έκδοση του Α.Ν. 856/1937 προβλεπόταν η ίδρυση σ' ολόκληρη τη χώρα (εκτός από τα νησιά) μέχρι πέντε Εθνικών Δρυμών, ως περιοχών με ειδικό καθεστώς προστασίας που αποσκοπούν στην «προστασία της χλωρίδας, βελτίωση και αύξηση της πανίδας, διατήρηση των γεωμορφολογικών σχηματισμών, προστασία των φυσικών καλλονών, ανάπτυξη του τουρισμού και διενέργεια επιστημονικών (ιδιαίτερα φυτογεωγραφικών) και δασικών ερευνών».

Το 1969 ο Νόμος 856/1937 ενσωματώθηκε στο Δασικό Κώδικα (Ν.Δ. 86/1969, άρθρα 79, 80, 81) και όπως τροποποιήθηκε αργότερα με το Ν.Δ. 996/1971 (Φ.Ε.Κ. 192Α) και ισχύει σήμερα, προβλέπει εκτός των Εθνικών Δρυμών, τη δυνατότητα θέσπισης δύο ακόμα κατηγοριών προστατευόμενων περιοχών: τα Αισθητικά Δάση και τα Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης. Οι επιμέρους περιοχές, στις τρεις παραπάνω κατηγορίες, κηρύσσονται με Προεδρικό Διάταγμα μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, εκτός από τα μεμονωμένα δένδρα ή συστάδες δένδρων που κηρύσσονται ως Μνημεία της Φύσης με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Αρμόδιες για την προστασία και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών που κηρύσσονται σύμφωνα με το Ν.Δ. 996/1971, είναι οι περιφερειακές δασικές αρχές στον τόπο που βρίσκονται, σε συνεργασία με το αντίστοιχο Τμήμα της Κεντρικής υπηρεσίας του Υπουργείου Γεωργίας.

Σχέδιο Διαχείρισης - Κανονισμός Διοίκησης και Λειτουργίας

Σύμφωνα με την μελέτη «Προδιαγραφές και πρότυπα μελετών προστατευόμενων περιοχών και φορέων διαχείρισης» (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2001):

- Στο Σχέδιο Διαχείρισης περιλαμβάνονται και εξειδικεύονται οι στόχοι που σχετίζονται με τη διακίνηση των επισκεπτών στην προστατευόμενη περιοχή.
- Στον Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής εξειδικεύονται οι γενικοί όροι και οι περιορισμοί και ρυθμίζονται αναλυτικά τα ζητήματα που σχετίζονται με τα οικοτουριστικά έργα, την αδειοδότηση και οργάνωση ξεναγήσεων, την περιβαλλοντική ερμηνεία, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού κλπ.

3.2.2 Εθνικό θεσμικό πλαίσιο για τον τουρισμό

Η πολιτική για τον τουρισμό προωθείται στην Ελλάδα μέσα από ποικίλους νόμους, προεδρικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις, που αφορούν θέματα όπως οι αρμοδιότητες των φορέων, οι προδιαγραφές για τις τουριστικές εγκαταστάσεις και τα κίνητρα για την τουριστική ανάπτυξη.

Τα πιο σημαντικά στοιχεία του θεσμικού πλαισίου, που σχετίζονται με το αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι:

Νόμος 797/86: Καθορισμός «Περιοχών Ελέγχου Τουριστικής Ανάπτυξης»

Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο νόμο, χαρακτηρίστηκαν "Περιοχές Ελέγχου Τουριστικής Ανάπτυξης", οι περιοχές με μεγάλη συγκέντρωση ξενοδοχειακών μονάδων. Σε αυτές τις περιοχές επιτρέπεται η ανέγερση ξενοδοχείων μόνο Α΄ κατηγορίας.

Μικρά τμήματα αυτών των περιοχών χαρακτηρίστηκαν ως "Κορεσμένες Τουριστικές Περιοχές". Σ΄ αυτές δεν επιτρέπεται η ανέγερση ξενοδοχείων οποιασδήποτε κατηγορίας. Μέχρι στιγμής έχουν καθοριστεί 19 τέτοιες περιοχές για όλη την Ελλάδα (με εξαίρεση αυτές που βρίσκονται στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη), οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται μέσα σε πόλεις.

Νόμος 2160/93: Ρυθμίσεις για τον τουρισμό και άλλες διατάξεις

Με αυτό το νόμο καθορίζονται ρητά οι αρμοδιότητες του ΕΟΤ, καθώς και το καθεστώς διοίκησης του. Άλλα άρθρα αφορούν στις διατάξεις για τις τουριστικές επιχειρήσεις, στο πλαίσιο λειτουργίας του Ελληνικού Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου, στην ίδρυση, λειτουργία και έλεγχο των καζίνων, καθώς και στην κατασκευή και λειτουργία μαρίνων.

Ν. 3010/2002 «Εναρμόνιση του Ν. 1650/86 με τις Οδηγίες 97/11 ΕΕ και 96/61/ΕΕ, διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα και άλλες διατάξεις»

Ο συγκεκριμένος νόμος αντικαθιστά τα άρθρα 3, 4 και 5 του Ν. 1650/86, στο τμήμα που σχετίζεται με την προστασία του περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες. Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο νόμο, τα δημόσια ή ιδιωτικά έργα κατατάσσονται σε τρεις κύριες κατηγορίες, ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον:

Κατηγορία Α: Περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες που λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της έκτασής τους είναι πιθανό να προκαλέσουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Στα έργα και στις δραστηριότητες της κατηγορίας αυτής επιβάλλονται κατά περίπτωση, με την έγκριση περιβαλλοντικών όρων, εκτός από τους γενικούς όρους και τις προδιαγραφές, ειδικοί όροι και περιορισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος.

Κατηγορία Β: Περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες τα οποία, χωρίς να προκαλούν σοβαρές επιπτώσεις πρέπει να υποβάλλονται για την προστασία του περιβάλλοντος σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς που προβλέπονται από κανονιστικές διατάξεις.

Κατηγορία Γ: Περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες που προκαλούν μικρές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Οι τουριστικές εγκαταστάσεις ανάλογα το μέγεθος, τη δυναμικότητα και την περιοχή στην οποία πρόκειται να εγκατασταθούν ανήκουν στις κατηγορίες Α και Β, σύμφωνα με τις εξειδικεύσεις που αναφέρονται στην Η.Π 15393/2332/5-9-2002.

Για τα έργα που εντάσσονται στην κατηγορία Α, για την έκδοση απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για έργα και δραστηριότητες, απαιτείται υποβολή Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.

Για τα έργα και τις δραστηριότητες της κατηγορίας Β, απαιτείται η υποβολή είτε περιβαλλοντικής έκθεσης, με την οποία τεκμηριώνεται η συμμόρφωση με τις διατάξεις που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, είτε προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση και αξιολόγηση που προβλέπεται στην κοινή υπουργική απόφαση της περ. Α΄ της παρ. 10.

Αναπτυξιακοί Νόμοι 1892/90 & 2234/94 (κωδικοποιημένοι στο Π.Δ. 546/95)

Αυτοί οι νόμοι αναφέρονται σε αναπτυξιακά κίνητρα για:

1. Ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας ανώτερης από «Γ», με τον όρο, ότι στην ευρύτερη περιοχή υπάρχει μικρός αριθμός ξενοδοχείων. Ωστόσο, δεν διευκρινίζεται ποιος αριθμός ξενοδοχείων θεωρείται "μικρός".
2. Επέκταση και ανακαίνιση ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας ανώτερης από "Δ".
3. Δημιουργία "Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης".
4. Ανάπτυξη "Ειδικής Τουριστικής Υποδομής", όπως μαρίνες, αίθουσες συνεδριάσεων, γήπεδα γκολφ, ιαματικές πηγές, κέντρα θαλασσοθεραπείας, χιονοδρομικά κέντρα.
5. Αποκατάσταση παραδοσιακών κτιρίων και μετατροπή τους σε ξενοδοχεία.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί πως είναι η πρώτη φορά στην Ελλάδα, που αναπτυξιακοί νόμοι (Νόμοι 1892/90 και 2234/94) καθιερώνουν κίνητρα για τουριστικά έργα, εκτός από την ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων. Καθώς αυτοί οι νόμοι αποτελούν το έναυσμα για την επερχόμενη τουριστική ανάπτυξη, είναι σημαντικό η εφαρμογή τους να εναρμονίζεται με την έννοια της αειφορίας. Η ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων πρέπει να ενθαρρύνεται μόνο σε περιοχές, οι οποίες δεν έχουν υπερβεί την τουριστική φέρουσα ικανότητά τους. Για τον καθορισμό της τουριστικής φέρουσας ικανότητας μίας περιοχής, θα πρέπει να προηγείται περιβαλλοντική μελέτη, όπου θα υπολογίζεται η οικολογική φέρουσα ικανότητα.

Αναλυτικά ο Αναπτυξιακός Νόμος 2601/98, παρουσιάζεται στο Παράρτημα Ι.

Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής

Σύμφωνα με την παρ. 13 του άρθρου 1 του Ν. 2160/93: Στην έδρα κάθε νομού συνιστάται Επιτροπή Τουριστικής Προβολής, σκοπός της οποίας είναι ο καταρτισμός προγραμμάτων τουριστικής προβολής της περιοχής στο εσωτερικό και το εξωτερικό, καθώς και η εκτέλεσή τους, ύστερα από έγκριση του ΕΟΤ. Η Επιτροπή τουριστικής προβολής συγκροτείται με απόφαση του νομάρχη, είναι επταμελής και αποτελείται από εκπροσώπους της Δημόσιας Διοίκησης, των ΟΤΑ και των τουριστικών παραγωγικών τάξεων.

3.2.3 Συμπεράσματα

Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα κρίνεται σε γενικό επίπεδο επαρκές. Οι ελλείψεις που παρουσιάζονται σε σχέση με τον οικοτουρισμό αφορούν κυρίως:

- Την οργάνωση ενός συστήματος προώθησης και παρακολούθησης της ανάπτυξης του οικοτουρισμού που όμως έχει και προγραμματικό χαρακτήρα.
- Την θέσπιση κριτηρίων ελέγχου της ποιότητας προσφερόμενων οικοτουριστικών υπηρεσιών που όμως δύναται να αντιμετωπιστούν και μέσω της εφαρμογής και λειτουργίας υπαρχόντων διαδικασιών και μηχανισμών (π.χ. περιβαλλοντικής πιστοποίησης, σύμφωνα ποιότητας σε τοπικό επίπεδο κ.λπ.).
- Την κατηγοριοποίηση των προστατευόμενων περιοχών με βάση κριτήρια προστασίας και όχι με κριτήρια διαχείρισης και στόχων διαχείρισης (που αποτελεί σήμερα τη διεθνή τάση). Η αδυναμία αυτή όμως δύναται να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά από την εφαρμογή των απαραίτητων Σχεδίων Διαχείρισης και τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης.
- Την ανάγκη εξειδίκευσης των ζητημάτων ανάπτυξης και διαχείρισης του οικοτουρισμού στα Σχέδια Διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμη, όπως αναφέρεται και στο κεφάλαιο 2.5.4., η **εκπόνηση Ειδικών Σχεδίων Διαχείρισης και Ανάπτυξης του Οικοτουρισμού**. Επίσης θα ήταν σκόπιμο η εκπόνηση των σχεδίων αυτών να αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε μια προστατευόμενη περιοχή.
- Την απουσία κατηγορίας προστασίας στο ν. 1650/ 86 που να αφορά συγκεκριμένα την προστασία των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, την αιεφόρο χρήση των φυσικών πόρων και να είναι μεγάλης έκτασης εκτός από την κατηγορία του Εθνικού Πάρκου (η κατηγορία αυτή είναι σημαντική διότι κατά κανόνα οι περιοχές ανάπτυξης του οικοτουρισμού θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλες).

4. ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ - ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

4.1 Αρμόδιοι φορείς σχεδιασμού και χρηματοδότησης

Οι φορείς που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα με τον οικοτουρισμό και διαμορφώνουν σήμερα το οικοτουριστικό προϊόν της χώρας είναι δημόσιοι και ιδιωτικοί.

Σε κεντρικό επίπεδο οι φορείς διαμόρφωσης του οικοτουριστικού προϊόντος είναι η Γενική Γραμματεία Τουρισμού του Υπουργείου Ανάπτυξης, η οποία είναι και ο φορέας προγραμματισμού και σχεδιασμού της τουριστικής πολιτικής της χώρας, το ΥΠΕΧΩΔΕ, το Υπουργείο Γεωργίας και το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών. Πιο συγκεκριμένα ο ρόλος και η εμπλοκή του καθενός από τους παραπάνω στα θέματα του οικοτουρισμού έχει ως εξής:

Υπουργείο Ανάπτυξης – Γενική Γραμματεία Τουρισμού

Το ΥΠΑΝ-ΓΓΤ μέσω των αρμόδιων υπηρεσιών του, μεταξύ άλλων, είναι ο αρμόδιος φορέας για τη χάραξη της τουριστικής πολιτικής και το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης καθώς και της τουριστικής εκπαίδευσης ειδικά σε ότι αφορά στην επαγγελματική κατάρτιση σε ειδικότητες του τουριστικού τομέα. Έχει ως κύριο σκοπό το συντονισμό των ενεργειών των συναρμόδιων φορέων για την εξυπηρέτηση των τουριστικών σκοπών (Υπ. Παιδείας και ΟΕΚ) καθώς και τη συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες των Περιφερειών, του ΕΟΤ και των άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό για τη βελτίωση της ποιότητας του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος (υποδομή, υπηρεσίες). Τέλος μέσω του Γραφείου Επιχειρησιακών Προγραμμάτων έχει την ευθύνη για την κατάρτιση επιχειρησιακών προγραμμάτων για θέματα τουρισμού.

Επίσης είναι ο αρμόδιος φορέας για την υπαγωγή των επιχειρήσεων σε τουριστικές και τον εννοιολογικό προσδιορισμό και άλλων επιχειρήσεων ως τουριστικών καταλυμάτων και γενικά ως τουριστικών επιχειρήσεων.

Υπουργείο Ανάπτυξης - ΕΟΤ

Ο ΕΟΤ έχει ως αποστολή την οργάνωση, ανάπτυξη και προώθηση του τουρισμού στην Ελλάδα με την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων της χώρας.

Βασικός ρόλος του ΕΟΤ είναι αφενός η υλοποίηση μέρους της τουριστικής πολιτικής που χαράσσει η ΓΓΤ αφετέρου η κατάρτιση και έγκριση προγραμμάτων προβολής περιοχών της χώρας.

Υ.Π.Ε.ΧΩ.Δ.Ε.

Η σχέση του περιβάλλοντος με τον οικοτουρισμό, έχει αναλυθεί εμπεριστατωμένα σε προηγούμενα κεφάλαια, και επικεντρώνεται κυρίως στη θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών με βάση το Ν. 1650/86 στις οποίες και μπορεί να αναπτυχθεί ο οικοτουρισμός, στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των απαραίτητων υποδομών εντός των περιοχών για την πε-

ραιτέρω προστασία και ανάπτυξή τους και τέλος στη σύσταση των Φορέων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών σύμφωνα με τον Ν. 2742/99.

Υπουργείο Γεωργίας

Αντικείμενο του Υπ. Γεωργίας, μεταξύ άλλων, είναι η ανάπτυξη της υπαίθρου με δραστηριότητες διαφορετικές από αυτές του πρωτογενή τομέα. Για το σκοπό αυτό στο σχεδιασμό του προβλέπει δράσεις ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως π.χ. αγροτουρισμός, οικοτουρισμός κλπ. για την ενδυνάμωση του τοπικού εισοδήματος αγροτικών περιοχών και τον αναπροσανατολισμό της ανάπτυξης της υπαίθρου με βάση ολοκληρωμένα σχέδια ανάπτυξης.

Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών

Διαμορφώνει τη δημοσιονομική πολιτική, υλοποιεί τη δημοσιονομική διαχείριση του κράτους και καταρτίζει τα χρηματοδοτικά προγράμματα του δημοσίου. Επίσης αντικείμενο του είναι η εφαρμογή των διατάξεων του Αναπτυξιακού νόμου για την παροχή ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων με σκοπό την Οικονομική και Περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας.

Σε περιφερειακό επίπεδο οι φορείς που σχετίζονται με την ανάπτυξη του οικοτουρισμού είναι οι 13 περιφέρειες της χώρας, ενώ σε τοπικό επίπεδο οι Α΄βάθμια και Β΄βάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Όσον αφορά στον ιδιωτικό τομέα η ανάπτυξη του οικοτουρισμού περιορίζεται σε επενδύσεις κυρίως σε καταλύματα και ελάχιστα σε διαμόρφωση ήπιων υποδομών σε ιδιωτικά δάση ή άλλες ιδιόκτητες εκτάσεις.

Η πολιτική ανάπτυξης και υλοποίησης του οικοτουρισμού ανά εμπλεκόμενο φορέα ασκείται μέσω των περιφερειακών και τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Μέσω των προγραμμάτων αυτών πραγματοποιείται και ο συνδυασμός των εθνικών στρατηγικών και κατευθύνσεων αφού μέχρι τώρα δεν υπάρχει ένα συντονιστικό όργανο οριζόντιας παρακολούθησης των τομεακών πολιτικών.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στη 2^η Συνεδρίαση της Διυπουργικής Επιτροπής για την «Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου» μέσω της ανάπτυξης του τουρισμού, η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων υπουργείων αναδείχθηκε ως μείζον πρόβλημα.

Η αντιμετώπιση της αλληλοεπικάλυψης των επιμέρους έργων και δράσεων στα ΠΕΠ και τα λοιπά τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα εξασφαλίζεται σε επίπεδο έργου μέσω της τήρησης του ΟΠΣ και των διαδικασιών συντονισμού, που προβλέπονται στην οργάνωση και λειτουργία των διαχειριστικών αρχών. Όμως η διαδικασία αυτή δεν εξασφαλίζει τον ορθολογικό προγραμματισμό και τη συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων.

4.2 Αρμόδιοι φορείς εφαρμογής και υλοποίησης

4.2.1 Εθνική Επιτροπή οικότουρισμού

Στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Έτους Οικότουρισμού (2002) συστάθηκε στη χώρα μας, η Επιτροπή για το Έτος Οικότουρισμού (Υπουργική Απόφαση Τ/516/18-1-2002) με αντικείμενο να σχεδιάσει και να υλοποιήσει έργα σε εθνικό επίπεδο και η οποία μετά το τέλος του 2002 θα αποτελέσει μόνιμη επιτροπή του Εθνικού Συμβουλίου Τουρισμού.

Η Επιτροπή αποτελείται από:

- Τον Υφυπουργό Τουρισμού (πρόεδρος της Επιτροπής)
- Εκπρόσωπο του Υπουργείου Ανάπτυξης - Γενική Γραμματεία Τουρισμού,
- Εκπρόσωπο του Υπουργείου Ανάπτυξης – Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού,
- Εκπρόσωπο του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων,
- Εκπρόσωπο του Υπουργείου Γεωργίας,
- Εκπρόσωπο του Ελληνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης,
- Εκπρόσωπο καθηγητή του Πανεπιστημίου Αιγαίου,
- Εκπρόσωπο του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας (Μη Κυβερνητική Περιβαλλοντική Οργάνωση),
- Εκπρόσωπο του WWF (Μη Κυβερνητική Περιβαλλοντική Οργάνωση),
- Εκπρόσωπο της Εταιρείας Mom (Μη Κυβερνητική Περιβαλλοντική Οργάνωση),
- Εκπρόσωπο της ΗΑΤΤΑ (Σύνδεσμος των εν Ελλάδα τουριστικών και ταξιδιωτικών γραφείων),
- Εκπρόσωπο του Σωματείου Ελλήνων Οδηγών Βουνού,
- Ειδικούς επιστήμονες – εμπειρογνώμονες – συμβούλους

Μέσω της δομής και της σύνθεσης της Επιτροπής:

- Εξασφαλίζεται η εκπροσώπηση όλων των συναρμόδιων υπουργείων, παραγωγικών φορέων και παραγόντων που δραστηριοποιούνται στους τομείς του τουρισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος.
- Διευκολύνεται η χάραξη μιας κοινής εθνικής στρατηγικής για τον οικότουρισμό, η οποία θα συμπορεύεται και θα τροφοδοτείται από επιμέρους εθνικές στρατηγικές (π.χ. τουρισμός, φυσικό περιβάλλον).
- Εξασφαλίζεται και προωθείται η συνεργασία του κεντρικού κράτους με τους παραγωγικούς φορείς.
- Εξασφαλίζεται η συνεργασία με τις Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές οργανώσεις.

4.2.2 Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών

Η έννοια του οικότουρισμού (βάσει του ορισμού) συνδέεται **άμεσα** με τη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών. Ο Νόμος 2742/ 1999 άρθρα 15, 16 και 17 θέτει το βασικό πλαίσιο για την οργάνωση, διοίκηση και λειτουργία των προστατευόμενων περιοχών.

Η διοίκηση των προστατευόμενων περιοχών προσδιορίζεται από τα κάτωθι οργανωτικά σχήματα:

α. Σύσταση Φορέα Διαχείρισης ως ΝΠΙΔ για μια περιοχή (παράγραφος 1α του άρθρου 15 του Ν. 2742/99).

β. Σύσταση κοινού Φορέα Διαχείρισης ως ΝΠΙΔ για περισσότερες περιοχές μιας γεωγραφικής ή διοικητικής ενότητας (παράγραφος 1β του άρθρου 15 του Ν. 2742/99).

γ. Ανάθεση σε ΝΠΙΔ μέσω ΠΔ ή σε ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα μέσω Σύμβασης Διαχείρισης (παράγραφος 1γ του άρθρου 15 του Ν. 2742/99) (Στην περίπτωση που δεν έχουν συσταθεί φορείς διαχείρισης ή δεν έχει υπαχθεί η διαχείριση του προστατευόμενου αντικείμενου σε υφιστάμενο φορέα διαχείρισης ή δεν έχει λειτουργήσει ακόμα ο φορέας που έχει συσταθεί).

Οργανωτικό σχήμα 1: Έχει συσταθεί¹⁵ Φορέας Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής (περίπτωση α ή β).

Η διαχείριση και η παρακολούθηση της εφαρμογής των οικοτουριστικών προγραμμάτων αποτελούν αυτεπάγγελα αντικείμενο του Φορέα Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής.

Σύμφωνα με το ν. 2742/99, ένας από τους σκοπούς των Φορέων Διαχείρισης είναι: «η πρόωθηση, υποστήριξη, οργάνωση και εφαρμογή οικοτουριστικών προγραμμάτων, η έκδοση αδειών ξενάγησης και η χορήγηση αδειών επιστημονικής έρευνας και τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων εντός των ορίων των προστατευόμενων αντικειμένων, σύμφωνα με τους ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις που καθορίζονται στα προεδρικά διατάγματα των παραγράφων 1 και 2 του ν. 1650/86 και στον κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας του προστατευόμενου αντικείμενου. Η χορήγηση σήματος ποιότητας και συνεργασίας σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εντός των προστατευόμενων αντικειμένων, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται στον κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής».

Οργανωτικό σχήμα 2: Ανάθεση σε ΝΠΙΔ μέσω ΠΔ ή σε ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα μέσω Σύμβασης Διαχείρισης (περίπτωση γ)

Η διαχείριση και η παρακολούθηση της εφαρμογής των οικοτουριστικών προγραμμάτων αποτελεί αντικείμενο του φορέα που έχει αναλάβει (μέσω ΠΔ ή Σύμβασης Διαχείρισης) τη διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής και σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής, όπως αυτός προβλέπεται στο ν. 2742/ 1999.

4.2.3 Συμπεράσματα

Η σύσταση της **Εθνικής Επιτροπής Οικοτουρισμού** αποτελεί στο σχεδιασμό ένα σημαντικό βήμα. Όμως η μέχρι σήμερα λειτουργία της δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματική. Εκτιμάται ότι, παρά τις όποιες δυσκολίες υπάρχουν στο συντονισμό και την κοινή έκφραση όλων των

¹⁵ Ήδη έχουν συσταθεί 27 Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

φορέων που συμμετέχουν, η επιτροπή αυτή θα έπρεπε να ενισχυθεί και στη λογική αυτή θα ήταν σημαντική η ύπαρξη μιας **τεχνικής γραμματείας** που θα την υποστήριζε επιχειρησιακά. Επίσης εκτιμάται ότι η Εθνική Επιτροπή Οικότουρισμού μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει ένα συντονιστικό ρόλο και να αποτελέσει το φορέα που **σε κεντρικό επίπεδο θα έχει ως αρμοδιότητα την εισήγηση του πλαισίου του στρατηγικού σχεδιασμού και της πολιτικής για την ανάπτυξη του οικότουρισμού στην Ελλάδα.**

Οι **Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών** αποτελούν μια κομβική δομή στην ανάπτυξη του οικότουρισμού και ως εκ τούτου είναι αναγκαίο να υποστηριχθεί η λειτουργία τους και για την προώθηση του οικότουρισμού.

Στο πλαίσιο αυτό θα έπρεπε να προσεγγιστεί το ζήτημα της βιωσιμότητας των φορέων αυτών όχι με λογικές ιδιωτικής οικονομίας αλλά στη βάση μιας δημόσιας πολιτικής την οποία οι φορείς αυτοί καλούνται να υλοποιήσουν. Οι Φορείς Διαχείρισης παρέχουν προς το ελληνικό κράτος συγκεκριμένες υπηρεσίες, οι οποίες υπαγορεύονται από το εθνικό θεσμικό πλαίσιο και τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας και κατά συνέπεια πρέπει να υπάρξει μια ανταποδοτική λειτουργία για την παροχή των υπηρεσιών αυτών. Δεν πρόκειται κατά συνέπεια για επιχορήγηση της λειτουργίας τους αλλά για την αμοιβή για τις υπηρεσίες που παρέχουν.

Η ενεργοποίηση των **Συμβάσεων Διαχείρισης**, όπως προβλέπεται στο άρθρο 15 του ν. 2742/99 θα πρέπει να γίνει άμεσα διότι αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για τη διαχείριση περιοχών στις οποίες δεν έχει συσταθεί Φορέας Διαχείρισης. Στην περίπτωση αυτή οι Συμβάσεις Διαχείρισης δύναται να περιλάβουν και το πλαίσιο για την οικότουριστική προώθηση των επί μέρους περιοχών.

4.3 Χρηματοδοτικά μέσα

Τα κύρια χρηματοδοτικά μέσα για τον οικότουρισμό είναι τα παρακάτω προγράμματα:

- ✓ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» - Υπουργείο Ανάπτυξης
- ✓ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον III (ΕΠΠΕΡ III) – Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.
- ✓ Αγροτική Ανάπτυξη & Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006 – Υπ. Γεωργίας
- ✓ Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER+ - Υπ. Γεωργίας
- ✓ Ε.Π. Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης – Υπ. Παιδείας
- ✓ Ε.Π. Απασχόληση & Επαγγελματική Κατάρτιση – Υπ. Εργασίας
- ✓ Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)
- ✓ Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg III
- ✓ Αναπτυξιακός Νόμος 2601/98

Η καταγραφή των μέτρων ανά Πρόγραμμα αναλύεται στο Παράρτημα I στο οποίο περιλαμβάνονται τα μέτρα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα (συμπληρωματικά) με τον οικότουρισμό. Τα μέτρα αυτά παρουσιάζονται συνοπτικά στον παρακάτω πίνακα.

Τομεακά προγράμματα και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΜΕΤΡΟ	ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ	
ΕΠ. Ανταγωνιστικότητα	2.2	Αναβάθμιση Καταλυμάτων & Ενίσχυση Μικρομεσαίων Τουριστικών Επιχειρήσεων	
	2.5	Τεχνολογικός εκσυγχρονισμός επιχειρήσεων	
	5.2	Ολοκληρωμένες δράσεις εναλλακτικού τουρισμού - Τουριστικά Αγκυροβόλια	
	5.3	Τουριστική προβολή-μείωση εποχικότητας	
ΕΠ.Περιβάλλον	8.1	Προστασία και διαχείριση βιοτόπων – οικοτόπων, προστασία ειδών, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	
Αγροτική Ανάπτυξη & Ανασυγκρότηση της Υ-παίθρου 2000-2006	7.5	Ανακαίνιση και Ανάπτυξη Χωριών – Προστασία και Διατήρηση της Αγροτικής Κληρονομιάς	
	7.6	Διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη γεωργία, για να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων ή απόκτησης εναλλακτικών εισοδημάτων	
	7.9	Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων	
Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER+	1.2	«Ενισχύσεις σε επενδύσεις – Στήριξη στην επιχειρηματικότητα»	
	1.4	«Προστασία – ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»	
Εκπαίδευση & Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση	2.6	Προγράμματα προστασίας περιβάλλοντος και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	
Απασχόληση και επαγγελματική κατάρτιση	1.5	Ανάπτυξη των δεξιοτήτων & προώθηση της απασχόλησης ανέργων στους τομείς φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.	
INTERREG III-A	Ελλάδα - Κύπρος	3.2	Προστασία, ανάδειξη και διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος
		3.3	Ανάδειξη και προβολή πολιτιστικών και τουριστικών πόρων
	Ελλάδα - Βουλγαρία	2.1	Ενίσχυση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων
		3.2	Προστασία, ανάδειξη και διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος
	Ελλάδα - Αλβανία	3.3	Ανάδειξη και προβολή πολιτιστικών και τουριστικών πόρων
		2.3	Συνεργασία για την αναβάθμιση και προστασία περιβαλλοντικών πόρων
	Ελλάδα - ΠΓΔΜ	2.2	Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού/Ανάδειξη και προβολή πολιτιστικών και τουριστικών πόρων
		3.3	Προστασία και ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος

Περιφερειακά Προγράμματα

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΜΕΤΡΟ	ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ
ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου	2.3	Προστασία φυσικού περιβάλλοντος
	3.3	Ενισχύσεις τουριστικής υποδομής
	3.4	Πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτιστικός τουρισμός
	3.5	Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού - καινοτόμες δράσεις
ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου	1.2	Πολιτισμός
	1.3	Περιβάλλον
	3.1	Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις
	4.1	Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις
	4.2	Προστασία και αξιοποίηση δασών
	4.6	Ενίσχυση της διαφοροποίησης των αγροτικών δραστηριοτήτων
	4.7	Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών και προστασία-διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς
	4.8	Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, τη διατήρηση του τοπίου καθώς και με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΜΕΤΡΟ	ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ
ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας	2.2	Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος
	3.5	Αναβάθμιση της τουριστικής υποδομής κυρίως για την υποστήριξη ειδικών μορφών τουρισμού
	3.6	Εκσυγχρονισμός των υποδομών για την ανάπτυξη της πολιτιστικής δραστηριότητας
	3.7	Παροχή κινήτρων για αύξηση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων
	6.6	Προστασία περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, τη διατήρηση τοπίου, καθώς και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων
	6.7	Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε αγροτικές περιοχές και προστασία του αγροτικού περιβάλλοντος
ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας	3.3	Ανάδειξη - αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της παράδοσης και του σύγχρονου πολιτισμού στις αστικές περιοχές
	3.6	Βελτίωση αστικών υποδομών και υπηρεσιών "Ολοκληρωμένης παρέμβασης και ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ"
	4.2	Στήριξη - ενίσχυση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων και προώθηση τοπικών προϊόντων
	4.5	Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών και δραστηριοτήτων
	5.4	Δάση – δασοπονία
	5.6	Προστασία περιβάλλοντος
	5.7	Ενθάρρυνση τουριστικών - τοπικών βιοτεχνικών και άλλων δραστηριοτήτων
	6.2	Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος
	6.3	Προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς
	6.4	Αξιοποίηση τοπικών πόρων
	6.5	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης ειδικών περιοχών με συγκροτημένες και αλληλοσυμπληρούμενες δράσεις
ΠΕΠ Αττικής	1.3	Ανάδειξη και προβολή τουριστικών, αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων και ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας και των καινοτόμων δράσεων
	1.5	Κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις
	2.3	Αναπλάσεις αστικών και παράκτιων περιοχών – ενίσχυση πρασίνου και χώρων αναψυχής – προστασία και ανάδειξη βιοτόπων και περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους
ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδος	2.1	Πολιτισμός
	2.2	Τουρισμός
	2.3	Ανάδειξη Αρχαίας Ολυμπίας
	4.3	Περιβάλλον
	5.2	Ανάπτυξη και Βελτίωση των δεξιοτήτων του Ανθρώπινου Δυναμικού
	6α.6	Προστασία του Περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη δασοκομία, τη γεωργία, την υγιεινή και καλή διαβίωση των ζώων
	6α.9	Ενίσχυση Ανθρώπινου Δυναμικού της Υπαίθρου
	6β.1	Ανάπτυξη Ορεινών και Ημιορεινών περιοχών, βελτίωση του Οικιστικού Ιστού σε οικισμούς της υπαίθρου
	6β.2	Στήριξη της επιχειρηματικότητας σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές
ΠΕΠ Θεσσαλίας	1.5	Ενίσχυση-εκσυγχρονισμός τουριστικών καταλυμάτων
	1.6	Βελτίωση ανταγωνιστικότητας τουριστικών ΜΜΕ
	2Α.6	Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος
	2Β.2	Ειδικές δράσεις ανάπτυξης της υπαίθρου - ΕΚΤ
	2Β.3	Διαχείριση φυσικών και πολιτιστικών πόρων, οικισμών της θεσσαλικής υπαίθρου
	2Β.4	Προστασία και διαχείριση δασών
	2Β.7	Διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για την προώθηση της πολυδραστηριότητας και συγκράτησης του πληθυσμού της υπαίθρου
	2Β.8	Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων
	2Β.10	Ανάπτυξη και βελτίωση υποδομών αγροτικού τομέα υπαίθρου
	3.4	Ανάδειξη-αξιοποίηση τουριστικών και πολιτιστικών κέντρων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΜΕΤΡΟ	ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ
ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας	1.8	Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη Δασοκομία, τη Γεωργία, την διατήρηση του τοπίου καθώς και την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων
	1.9	Ανακαίνιση χωριών
	1.10	Ενθάρρυνση τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων
	2.2	Αξιοποίηση φυσικών πόρων
	2.3	Δράσεις ανάπτυξης Πολιτιστικού Τουρισμού
	2.4	Ανάδειξη και προβολή τουριστικών πόρων - αναβάθμιση βελτίωση Τουριστικής υποδομής.
	4.4	Ενίσχυση και εκσυγχρονισμός τουριστικών καταλυμάτων
ΠΕΠ Ηπείρου	3.2	Ενίσχυση των υποδομών και της επιχειρηματικότητας, ανταγωνιστικότητας στον τριτογενή τομέα – Αξιοποίηση των φυσικών πόρων
	3.4	Μηχανισμοί υποστήριξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος
	4.4	Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την γεωργία, την δασοκομία, την διατήρηση του τοπίου καθώς και τις συνθήκες εκτροφής ζώων
	4.6	Ανακαίνιση και ανάπτυξη των οικισμών, προστασία και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς
	4.7	Στήριξη της επιχειρηματικότητας στις ορεινές περιοχές, καινοτόμες δράσεις
	4.8	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης περιοχών της υπαίθρου με συγκροτημένες και συνεκτικές δράσεις
	5.2	Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
ΠΕΠ Κρήτης	1.4	Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού
	2.4	Ανάπτυξη και ανάδειξη της πολιτιστικής – ιστορικής κληρονομιάς
	5.3	Προστασία περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, τη διατήρηση του τοπίου καθώς και τη βελτίωση συνθηκών διαβίωσης των ζώων
	5.6	Υποδομές ορεινών κέντρων ανάπτυξης και δυνατότητες πρόσβασης των εσωτερικών ζωνών στα ορεινά κέντρα στα πλαίσια του μέτρου 5.5 (ολοκληρωμένα σχέδια)
	5.7	Υποδομές ορεινών κέντρων ανάπτυξης και δυνατότητες πρόσβασης των εσωτερικών ζωνών στα ορεινά κέντρα
	5.9	Εκτακτική ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού
	6.2	Ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων
ΠΕΠ Ιονίων Νήσων	1.1	Τουριστικές υποδομές
	1.2	Ίδιωτικές τουριστικές υποδομές και αύξηση της ανταγωνιστικότητας τουριστικών Μ.Μ.Ε.
	1.3	Τουριστική προβολή
	1.4	Πολιτιστικές υποδομές και Υπηρεσίες
	4.3	Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την δασοκομία, γεωργία και διατήρηση του τοπίου. Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων
	4.10	Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων
	5.1	Ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων
	6.4	Υποδομές τουρισμού
ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης	1.8	Προστασία του Περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την δασοκομία & κτηνοτροφία
	1.12	Στήριξη Τουριστικών & Τοπικών Δραστηριοτήτων (βιοτεχνικών κλπ)
	1.16	Συμπλήρωση & ενίσχυση υποδομών νησιωτικών & περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών
	2.7	Ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων (υποδομές, επιχειρηματικές δραστηριότητες, προώθηση-προβολή)
	2.8	Υποδομές πολιτισμού
	5.6	Ανάπτυξη και προσαρμοστικότητα Ανθρώπινου δυναμικού

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΜΕΤΡΟ	ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ
ΠΕΠ Πελοποννήσου	2.1.3	Προστασία / Αναβάθμιση δασών και ανάδειξη περιοχών φυσικού κάλλους & οικοσυστημάτων
	2.1.7	Ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην ορεινή & μειονεκτική ενδοχώρα
	2.2.4	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Ανάπτυξης ειδικών μειονεκτικών αγροτικών περιοχών
	3.1	Ανάπτυξη ιδιωτικών τουριστικών υποδομών
	3.2	Προστασία, ανάδειξη, αξιοποίηση Αρχαιολογικών χώρων, Βυζαντινών Μνημείων, Πολιτιστικών Πόρων & Μνημείων φυσικού κάλλους (σπήλαια)
	3.3	Εφαρμογή καινοτομικών δράσεων για τον εκσυγχρονισμό, την αναδιοργάνωση & την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών ΜΜΕ
	3.4	Μηχανισμοί υποστήριξης & προβολής του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας
	4.3	Ανασυγκρότηση - Αναβάθμιση - Αντισεισμική προστασία αστικών & ημιαστικών κέντρων
	5.1	Ανάπτυξη / Βελτίωση των Δεξιοτήτων του Ανθρώπινου Δυναμικού για την υλοποίηση και χρήση / λειτουργία των έργων του ΠΕΠ, καθώς και προώθηση της Απασχόλησης

4.4 Συμπεράσματα

Με βάση την παραπάνω ανάλυση τρία είναι τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν:

Α) Η πληθώρα των φορέων που ασχολούνται με τον τουρισμό αποδεικνύει ότι υπάρχει έντονος πολυκερματισμός στον τομέα αυτό χωρίς να προσδιορίζεται ένας ενιαίος στόχος.

Β) Ειδικά για τον οικοτουρισμό υπάρχει ελάχιστη προσέγγιση, χωρίς κατεύθυνση και συγκεκριμένο στόχο. Μόνο στο Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα» υπάρχει ειδική δράση για έργα οικοτουρισμού που είναι όμως περιορισμένα.

Γ) Δεν υπάρχει καμία πράξη για χρηματοδότηση δομών διαχείρισης οικοτουρισμού και παρακολούθησης των επιπτώσεων από την εφαρμογή του. Μόνον στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον περιλαμβάνονται κάποιες πράξεις ο προϋπολογισμός των οποίων κρίνεται ως ανεπαρκής για την κάλυψη των αναγκών. Ιδιαίτερα η χρηματοδότηση της αρχικής λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης κρίνεται ως ανεπαρκής και σε καμία περίπτωση δε διασφαλίζονται οι αναγκαίοι πόροι.

5. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό διατυπώνονται και τεκμηριώνονται τα κριτήρια, τα οποία θα πρέπει να εφαρμόζονται προκειμένου να επιλέγονται και να αξιολογούνται οι περιοχές στις οποίες θα αναπτύσσονται οικοτουριστικά προγράμματα.

Στόχος είναι η διαμόρφωση ενός ενιαίου πλαισίου οργάνωσης και ανάπτυξης των οικοτουριστικών προγραμμάτων σε εθνικό επίπεδο, ώστε:

- να επιτελούνται οι σκοποί προστασίας και διατήρησης των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών,
- να εξασφαλίζεται η επιτυχία και η βιωσιμότητα του εγχειρήματος,
- να υπάρχουν οφέλη (οικονομικά και κοινωνικά) για την τοπική κοινωνία,
- να διατηρείται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας κάθε περιοχής,
- να διασφαλίζεται η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τα όσα έχουν αναφερθεί στα προηγούμενα κεφάλαια, ο οικοτουρισμός δύναται να αναπτυχθεί **μόνο** σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος (π.χ. εθνικά πάρκα, περιοχές του δικτύου NATURA 2000, άλλες προστατευόμενες περιοχές) για τις οποίες υπάρχει θεσμοθετημένο πλαίσιο διοίκησης και λειτουργίας.

Στο σχεδιασμό της οικοτουριστικής ανάπτυξης κάθε προστατευόμενης περιοχής θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

- οι δεσμεύσεις που προκύπτουν για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας (σε συνάρτηση με τις κοινοτικές και διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας),
- το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο προστασίας,
- οι υφιστάμενες δομές υποστήριξης των οικοτουριστικών προγραμμάτων,
- τα ιδιαίτερα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά,
- οι συγκεκριμένες δυνατότητες ανάδειξης και αξιοποίησης,
- η επάρκεια και ποιότητα των υποδομών διακίνησης, διαμονής και σίτισης των επισκεπτών,
- η ανταπόκριση των εμπλεκόμενων τοπικών φορέων και του τοπικού πληθυσμού.

Σε εφαρμογή των παραπάνω και σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία προτείνονται οι εξής κύριες κατηγορίες κριτηρίων:

- Κριτήρια επιλογής περιοχών
- Κριτήρια οικοτουριστικής ανάπτυξης
- Θεσμικά και κανονιστικά κριτήρια
- Κριτήρια αξιολόγησης οικοτουριστικών δράσεων

5.1 Κριτήρια επιλογής περιοχών

5.1.1 Περιβαλλοντικά κριτήρια

- Σε ποια από τις ακόλουθες κατηγορίες ανήκει η περιοχή;
α) Περιοχή του δικτύου NATURA 2000 (εθνικός κατάλογος), β) Εθνικός Δρυμός, γ) Εθνικό Πάρκο, δ) Περιοχή Ramsar, ε) Μνημείο της Φύσης, στ) Αισθητικό δάσος, ζ) Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (κηρυγμένο), η) Άλλος σημαντικός χαρακτηρισμός.
- Ποια είναι η σημαντικότητα /η αξία της περιοχής σ' ότι αφορά τους τύπους οικοτόπων;
- Ποια είναι η σημαντικότητα /η αξία της περιοχής σ' ότι αφορά τη χλωρίδα;
- Ποια είναι η σημαντικότητα /η αξία της περιοχής σ' ότι αφορά την πανίδα;
- Υπάρχουν στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος που προσδίδουν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην περιοχή;
- Τα σημαντικά/ αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής θα μπορούσαν να προσελκύσουν ή είναι ελκυστικά για τους επισκέπτες;
- Υπάρχουν αξιόλογα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς;
- Τα αξιόλογα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς θα μπορούσαν να προσελκύσουν ή είναι ελκυστικά για τους επισκέπτες;
- Υπάρχουν αξιόλογα στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού (παραδοσιακές δραστηριότητες, τέχνες, έθιμα κλπ) που διατηρούνται και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ενδιαφέροντος για τον επισκέπτη;
- Με βάση τα αξιόλογα στοιχεία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και τον γενικότερο χαρακτήρα της προστατευόμενης περιοχής, σε ποιες ομάδες επισκεπτών κυρίως απευθύνονται τα οικοτουριστικά προγράμματα;

5.1.2 Κοινωνικά κριτήρια

- Υπάρχει θετικό κλίμα στην τοπική κοινωνία προς την κατεύθυνση της προστασίας;
- Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού αναμένεται να συμβάλλει θετικά προς την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας;
- Υπάρχει κατάλληλο και επαρκές ανθρώπινο δυναμικό που θα μπορούσε να υποστηρίξει με παράλληλες δράσεις την οικοτουριστική ανάπτυξη (π.χ. ιδιωτικές επενδύσεις για τη διαμονή και σίτιση των επισκεπτών);
- Έχουν πραγματοποιηθεί δράσεις ενημέρωσης (ημερίδες, ανοικτές συζητήσεις κλπ) για το σχεδιαζόμενο πρόγραμμα στην περιοχή;
- Οι τοπικοί φορείς (τοπικές αρχές, τουριστικοί επαγγελματίες, χρήστες) προτίθενται να υποστηρίξουν το σχεδιαζόμενο πρόγραμμα και σε τι βαθμό;
- Υπάρχει συνεργασία των τοπικών φορέων με τον φορέα διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής;
- Υπάρχουν τοπικές «συγκρούσεις», οι οποίες μπορεί να αποβούν επιζήμιες για το σχεδιαζόμενο πρόγραμμα; Αν ναι, με ποιο τρόπο προβλέπεται να αντιμετωπιστούν;

5.1.3 Οικονομικά κριτήρια

- Ποιες είναι οι κύριες παραγωγικές δραστηριότητες στην περιοχή;
- Ο οικονομικός χαρακτήρας της περιοχής συμβαδίζει με τις βασικές αρχές και τις προϋποθέσεις ανάπτυξης του οικότουρισμού;
- Υπάρχουν στην περιοχή περιορισμοί των οικονομικών δραστηριοτήτων, εξαιτίας του καθεστώτος προστασίας, ώστε να λειτουργήσει ο οικότουρισμός ως εναλλακτική λύση;
- Σε τι βαθμό έχει ανάγκη η τοπική οικονομία από τόνωση, ώστε να προσδοκάται ότι ο οικότουρισμός θα βοηθήσει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση;
- Υπάρχουν τοπικοί συνεταιρισμοί ή άλλες ομάδες των οποίων οι δραστηριότητες προσδοκάται ότι θα ενισχυθούν με τον οικότουρισμό;

5.2 Κριτήρια οικότουριστικής αξιοποίησης

- Ποια είναι η υφιστάμενη τουριστική κίνηση στην προστατευόμενη περιοχή;
- Ποιες είναι οι κυριότερες κατηγορίες επισκεπτών;
- Υπάρχουν συγκεκριμένες χρονικές περιόδους (π.χ. καλοκαίρι) που εμφανίζεται μεγαλύτερη τουριστική κίνηση;
- Έχουν εντοπιστεί θέσεις, στις οποίες παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση επισκεπτών (μεγάλος αριθμός επισκεπτών την ίδια στιγμή);
- Υπάρχουν συγκεκριμένες περιοχές που αναμένεται να τροφοδοτήσουν με επισκέπτες την προστατευόμενη περιοχή;
- Ποιες είναι οι υφιστάμενες μορφές τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή;
- Είναι εύκολη η πρόσβαση στην περιοχή;
- Επαρκεί το δίκτυο των μεταφορών;
- Υπάρχει σχεδιασμός για την υλοποίηση έργων στην περιοχή που δεν είναι συμβατά με την ανάπτυξη του οικότουρισμού;
- Σε τι βαθμό και πώς έχει αναπτυχθεί η περιοχή;
- Το δομημένο περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής συμβαδίζει με τις αρχές του οικότουρισμού;
- Υπάρχουν υποδομές πληροφόρησης (Κέντρα Πληροφόρησης, Περίπτερα Πληροφόρησης, διαδρομές ερμηνείας περιβάλλοντος κλπ);
- Υπάρχουν οργανωμένα προγράμματα επίσκεψης (για ομάδες, μεμονωμένους επισκέπτες);
- Υπάρχει κατάλληλη σήμανση;
- Υπάρχουν υποδομές διαμονής/ εστίασης επισκεπτών (ποιοτική και ποσοτική προσέγγιση);
- Υπάρχουν άλλες «ανέσεις» (τηλεφωνικοί θάλαμοι, κάδοι σκουπιδιών κλπ) ικανές να καλύπτουν τις ανάγκες των επισκεπτών εντός της προστατευόμενης περιοχής;

5.3 Θεσμικά και κανονιστικά κριτήρια

- Έχει εκπονηθεί ή εκπονείται Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη;
- Υπάρχει θεσμοθετημένο καθεστώς προστασίας (έχει εκδοθεί Προεδρικό Διάταγμα προστασίας της περιοχής);
- Υπάρχει άλλου τύπου καθεστώς προστασίας (π.χ. Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου) και κατά πόσο εφαρμόζεται;
- Υπάρχει Φορέας διαχείρισης;
- Έχει εκπονηθεί το σχέδιο διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής;
- Έχει εκπονηθεί ο κανονισμός διοίκησης και λειτουργίας;
- Σύμφωνα με τη θεσμοθετημένη (ή προς θεσμοθέτηση) ζωνοποίηση και τους όρους προστασίας, επιτρέπεται η διακίνηση επισκεπτών (και η υλοποίηση των αντίστοιχων έργων) σε όλη την περιοχή;

5.4 Κριτήρια αξιολόγησης οικοτουριστικών δράσεων

- Έχει εκπονηθεί σχέδιο διαχείρισης επισκεπτών για την περιοχή;
- Οι φορείς υλοποίησης των οικοτουριστικών προγραμμάτων έχουν επαρκή εμπειρία στην υλοποίηση αντίστοιχων προγραμμάτων;
- Η λειτουργία των υποδομών πληροφόρησης καλύπτει τις απαιτήσεις του σχεδιαζόμενου οικοτουριστικού προγράμματος (προσωπικό, οργάνωση υποδομών, επάρκεια πληροφόρησης);
- Οι επισκέπτες ενημερώνονται επαρκώς για τους όρους που διέπουν την προστατευόμενη περιοχή και τη συμπεριφορά που θα πρέπει εκείνοι να έχουν κατά τη διάρκεια περιήγησής τους;
- Με ποιους τρόπους ελέγχεται η κίνηση των επισκεπτών εντός της προστατευόμενης περιοχής;
- Απασχολείται προσωπικό για την επόπτευση/ φύλαξη της περιοχής;
- Τηρούνται οι κανόνες ασφάλειας για τους επισκέπτες;
- Με ποιους τρόπους προβλέπεται να αντιμετωπιστούν οι οχλήσεις που πιθανόν να προκληθούν από τους επισκέπτες;
- Με ποιους τρόπους ενημερώνεται ο φορέας διαχείρισης για τον αντίκτυπο που έχουν τα συγκεκριμένα προγράμματα στους επισκέπτες;
- Με ποιο τρόπο ελέγχονται οι προσφερόμενες υπηρεσίες και ποιος τοπικός φορέας είναι αρμόδιος γι' αυτό;
- Με ποιους τρόπους ή μέσα προβάλλονται τα οικοτουριστικά προγράμματα;

5.5 Επιλογή οικοτουριστικών περιοχών – προορισμών

Αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου είναι ο προσδιορισμός των περιοχών, οι οποίες δύναται να αποτελέσουν οικοτουριστικούς προορισμούς. Οι οικοτουριστικές αυτές περιοχές θα αποτελέσουν μέλη ενός άτυπου και **πilotικού Δικτύου Οικοτουριστικών Προορισμών** στην Ελλάδα.

Λόγω του pilotικού χαρακτήρα του Δικτύου, επιλέγονται περιοχές οι οποίες εμφανίζουν συγκεκριμένα «πλεονεκτήματα» και «ωριμότητα» για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων. Αυτό σημαίνει ότι, αντικείμενο της αναζήτησης είναι η επιλογή περιοχών, στις οποίες -συγκριτικά με άλλες- δύναται σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα να υλοποιηθούν οικοτουριστικά προγράμματα, σύμφωνα με τους γενικότερους όρους που περιγράφηκαν στο κεφάλαιο 2.

5.5.1 Παρουσίαση μεθοδολογίας

Για τον προσδιορισμό των περιοχών χρησιμοποιούνται ορισμένα από τα κυριότερα κριτήρια, που παρουσιάστηκαν στα κεφάλαια 5.1 – 5.2 και 5.3., ως εξής¹⁶:

□ Βήμα 1^ο

Κριτήρια επιλογής περιοχών

Περιβαλλοντικά κριτήρια

- Σε ποια από τις ακόλουθες κατηγορίες ανήκει η περιοχή;
α) Περιοχή του δικτύου NATURA 2000 (εθνικός κατάλογος), β) Εθνικός Δρυμός, γ) Εθνικό Πάρκο, δ) Περιοχή Ramsar, ε) Μνημείο της Φύσης, στ) Αισθητικό δάσος, ζ) Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (κηρυγμένο), η) Άλλος σημαντικός χαρακτηρισμός που προκύπτει από διεθνείς συμβάσεις.
- Ποια είναι η σημαντικότητα /η αξία της περιοχής σ' ότι αφορά τους τύπους οικοτόπων;
- Ποια είναι η σημαντικότητα /η αξία της περιοχής σ' ότι αφορά τη χλωρίδα;
- Ποια είναι η σημαντικότητα /η αξία της περιοχής σ' ότι αφορά την πανίδα;
- Υπάρχουν στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος που προσδίδουν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην περιοχή;

Κοινωνικά κριτήρια

Χρησιμοποιείται ως αρχικό κριτήριο η ενημέρωση που έχει γίνει σε τοπικό επίπεδο για τη σκοπιμότητα της διατήρησης των προστατευόμενων περιοχών.

Η αποδοχή της προστασίας σε αυτήν τη φάση δεν εκτιμάται ότι αποτελεί επαρκές κριτήριο διότι η όλη διαδικασία είναι ακόμη στην αρχή και σε αρκετές περιπτώσεις οι αντιδράσεις οφείλονται σε ελλιπή πληροφόρηση. Άλλωστε, σε αυτήν τη φάση, η υποστήριξη της ανάπτυξης του οικοτουρισμού αποτελεί αντισταθμιστικό όφελος για τις επί μέρους περιοχές.

¹⁶ Τα κριτήρια αναφέρονται σύμφωνα με τη βαρύτητα που παρουσιάζουν στη συγκεκριμένη προσέγγιση.

Τέλος η ύπαρξη του απαραίτητου ανθρώπινου δυναμικού δε χρησιμοποιείται ως κριτήριο διότι σε όλες τις περιοχές εκτιμάται ότι απαιτείται υποστήριξη της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού.

Οικονομικά κριτήρια

Τα οικονομικά κριτήρια σχετίζονται κυρίως με τον τρόπο σχεδιασμού της οικοτουριστικής ανάπτυξης και τις προτεραιότητες που θα τεθούν και για το λόγο αυτό σε αυτήν τη φάση δεν χρησιμοποιούνται ως κριτήρια. Επίσης, θεωρήθηκε ότι σ' αυτή τη φάση δεν διαφοροποιούν το τελικό αποτέλεσμα.

□ Βήμα 2ο

Θεσμικά και κανονιστικά κριτήρια

- Έχει εκπονηθεί ή εκπονείται Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη;
- Υπάρχει Φορέας Διαχείρισης;

Κριτήρια οικοτουριστικής αξιοποίησης

- Ποια είναι η υφιστάμενη τουριστική κίνηση στην προστατευόμενη περιοχή;
- Υπάρχουν συγκεκριμένες περιοχές που αναμένεται να τροφοδοτήσουν με επισκέπτες την προστατευόμενη περιοχή;
- Είναι εύκολη η πρόσβαση στην περιοχή;

Παρατήρηση:

Τα κριτήρια αξιολόγησης οικοτουριστικών δράσεων χρησιμοποιούνται στο επόμενο κεφάλαιο για τη διατύπωση των στόχων που τίθενται για τις οικοτουριστικές περιοχές – προορισμούς (κεφ. 5.5), δεδομένου ότι δεν σχετίζονται με τις περιοχές αλλά με τα υλοποιούμενα έργα και προγράμματα.

5.5.2 Εφαρμογή των κριτηρίων – Αποτελέσματα

Αποτελέσματα 1ου Βήματος

Οι αξιόλογες φυσικές περιοχές στην Ελλάδα περιλαμβάνονται στη συντριπτική τους πλειοψηφία τους στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών «NATURA 2000».

Υπό το πρίσμα αυτό, για τον προσδιορισμό των οικοτουριστικών περιοχών – προορισμών του πιλοτικού δικτύου, εξετάζονται σ' αυτή τη φάση, αποκλειστικά οι περιοχές του δικτύου «NATURA 2000».

Οι περιοχές αυτές στο σύνολό τους περιλαμβάνουν αξιόλογα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος (τύποι οικοτόπων, γλωρίδα, πανίδα).

Ο κατάλογος των περιοχών του δικτύου «NATURA 2000» δίνεται στο Παράρτημα II.

Αποτελέσματα 2ου Βήματος

Όλες οι προστατευόμενες περιοχές, όμως δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες και τις ίδιες προοπτικές ανάπτυξης οικοτουριστικών δραστηριοτήτων. Για το λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να ομαδοποιηθούν σε ενότητες περιοχών, οι οποίες παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά με βάση τα κριτήρια που παρουσιάστηκαν στο 2^ο Βήμα.

Έτσι, οι προστατευόμενες περιοχές κατηγοριοποιούνται σε τρεις (3) βασικές ενότητες, ως εξής:

Ενότητα 1. Περιλαμβάνει περιοχές, που καλύπτουν τα θεσμικά κριτήρια στις οποίες:

- έχει συσταθεί Φορέας Διαχείρισης και
- έχει εκπονηθεί Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη

Ενότητα 2. Περιλαμβάνει περιοχές, που καλύπτουν τα κριτήρια οικότουριστικής αξιοποίησης και οι οποίες:

- εμφανίζουν σημαντική κίνηση επισκεπτών και απαιτείται άμεσα η διαχείριση της κίνησης αυτής,
- βρίσκονται κοντά σε μεγάλο αστικό κέντρο ή σε τουριστικές περιοχές.
- είναι εύκολα προσβάσιμες στους επισκέπτες.

Ενότητα 3. Περιλαμβάνει τις υπόλοιπες περιοχές του δικτύου NATURA 2000, οι οποίες δεν καλύπτουν σε σημαντικό βαθμό τις ως άνω αναφερόμενες απαιτήσεις.

Τα προαναφερόμενα αποτελέσματα παρουσιάζονται αναλυτικά στους πίνακες του Παραρτήματος II, και συνοπτικά στον παρακάτω πίνακα, καθώς και στον χάρτη.

Με βάση την κατηγοριοποίηση αυτή θα προσεγγιστούν στα επόμενα κεφάλαια οι στόχοι και οι προοπτικές για τις οικότουριστικές περιοχές της Ενότητας 1 και 2 (πιλοτική εφαρμογή του δικτύου οικότουριστικών διαδρομών στην Ελλάδα).

Συνοπτικά, οι προτεινόμενες οικότουριστικές περιοχές – προορισμοί κατά ενότητα είναι:

Ενότητα 1

1. Δάσος Δαδιάς – Σουφλί
2. Δέλτα Έβρου
3. Δέλτα Νέστου και λιμνοθάλασσες Κεραμωτής - Λίμνες Βιστωνίς - Ισμαρίς - Λιμνοθάλασσες Πόρτο Λάγος, Αλυκή, Πτελέα, Ξηρόλιμνη, Καρατζά
4. Οροσειρά Κεντρικής Ροδόπης
5. Λίμνες Βόλβη και Λαγκαδά
6. Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα - Αλυκές Κίτρους
7. Εθνικός Δρυμός Ολύμπου – όρος Όλυμπος
8. Λίμνη Κερκίνη - Κρούσια - Κορυφές Όρους Μπέλες, Άγκιστρο - Χαρωπό
9. Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου
10. Εθνικός Δρυμός Πρεσπών
11. Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου - Βόρειων Σποράδων, Αν. Σκόπελος
12. Κάρλα – Μαυροβούνι – Κεφαλόβρυσο Βελεστίνου
13. Αμβρακικός κόλπος
14. Στενά και Δέλτα Καλαμά, έλος Καλοδικίου - Εκβολές και στενά Αχέροντα

15. Λίμνη Παμβώτιδα Ιωαννίνων
16. Δέλτα Αχελώου, λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού, εκβολές Εύηνου, νήσοι Εχινάδες, νήσος Πεταλάς
17. Όρος Χελμός, ύδατα Στυγγός και φαράγγι Βουραϊκού
18. Λιμνοθάλασσα Καλόγριας, λιμνοθάλασσα Κοτύχι, δάσος Στροφυλιάς και έλος Λάμιας, Άραξος
19. Εθνικό θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου
20. Εθνικός Δρυμός Αίνου
21. Εθνικός Δρυμός Παρνασσού – Δάσος Τιθορέας – Νοτιοανατολικός Παρνασσός
22. Εθνικός Δρυμός Οίτης
23. Εθνικό Πάρκο Σχοινιάς - Μαραθώνας
24. Όρος Πάρνηθα – Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας
25. Οικολογικό πάρκο Πάρνωνα – Μουστου
26. Βόρεια Κάρπαθος και Σαρία
27. Λευκά Όρη – Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς

Ενότητα 2

1. Λιμνοθάλασσα Επανωμής
2. Περιοχή λίμνης Ταυρωπού – Άγραφα
3. Όρος Πήλιο και παράκτια ζώνη
4. Ασπροπόταμος – Κόζιακας
5. Αντιχάσια όρη – Μετέωρα
6. Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρως, λίμνη Καϊάφα, Κυπαρισσιακός κόλπος, Ολυμπία, Οροπέδιο Φολόης
7. Περιοχή φαραγγιού Δημοσάρη (όρος Όχη – κάμπος Καρύστου - ακρωτήριο Καφηρεύς)
8. Σούνιο - Νησίδα Πάτροκλου
9. Όρος Ταΰγετος
10. Λιμνοθάλασσα Πύλου (Διβάρι) και νήσος Σφακτηρία
11. Όρος Γιούχτας – φαράγγι Αγ. Ειρήνης

5.5.3 Ειδικότεροι στόχοι για τις οικοτουριστικές περιοχές

Προκειμένου να καταδειχθούν τα έργα που θα πρέπει άμεσα να υλοποιηθούν στις οικοτουριστικές περιοχές, απαιτήθηκε να ερευνηθεί η υφιστάμενη κατάσταση, κυρίως μέσα από προγράμματα που έχουν υλοποιηθεί στις εν λόγω περιοχές μέχρι σήμερα.

Εξετάστηκαν τα κάτωθι προγράμματα (για τις προγραμματικές περιόδους του Α' και Β' ΚΠΣ):

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον» (ΥΠΕΧΩΔΕ)
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Τουρισμός - Πολιτισμός» (Υπ. Ανάπτυξης)
- Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)

- Κοινοτικές πρωτοβουλίες Leader I και Leader II

Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται στους πίνακες του Παραρτήματος III.

Με βάση τα έργα που έχουν υλοποιηθεί καθώς και τα αναφερόμενα στο κεφάλαιο 2 για τις απαραίτητες υποδομές και δράσεις, διατυπώνονται παρακάτω οι προτεραιότητες σε επίπεδο έργων και δράσεων για τις δύο ενότητες των περιοχών.

Περιοχές Ενότητας 1:

- Εκπόνηση Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού
- Εκπόνηση Σχεδίου Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής
- Εκπόνηση και θεσμοθέτηση Κανονισμού Διοίκησης και Λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής
- Υποστήριξη της λειτουργίας του Φορέα Διαχείρισης
- Οργάνωση/ συμπλήρωση των υποδομών πληροφόρησης
- Υποστήριξη της λειτουργίας των υποδομών πληροφόρησης
- Κατάρτιση προσωπικού
- Ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας (παραγωγικοί φορείς, ιδιώτες) για τον οικότουρισμό και τις δυνατότητες συμμετοχής τους.
- Σχεδιασμός και εφαρμογή συστήματος παρακολούθησης επιπτώσεων από την τουριστική κίνηση

Ειδικότερα για τις κάτωθι περιοχές προτείνεται άμεσα να δημιουργηθούν υποδομές πληροφόρησης (Κέντρα και περίπτερα πληροφόρησης):

1. Όρος Χελμός, ύδατα Στυγγός και φαράγγι Βουραϊκού
2. Εθνικός Δρυμός Παρνασσού – Δάσος Τιθορέας – Νοτιοανατολικός Παρνασσός
3. Εθνικός Δρυμός Οίτης
4. Εθνικό Πάρκο Σχοινιάς – Μαραθώνα
5. Σούνιο - Νησίδα Πάτροκλου
6. Βόρεια Κάρπαθος και Σαρία

Σημειώνεται ότι στις κάτωθι περιοχές δεν υπάρχουν υποδομές πληροφόρησης, αλλά έχουν προγραμματιστεί να δημιουργηθούν μέσω του Επιχειρησιακού Πρόγραμμα «Περιβάλλον» (ΥΠΕΧΩΔΕ):

- Εθνικός Δρυμός Ολύμπου – όρος Όλυμπος
- Κάρλα – Μαυροβούνι – Κεφαλόβρυσο Βελεστίου
- Εθνικό θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου
- Εθνικός Δρυμός Αίνου
- Οικολογικό πάρκο Πάρνωνα – Μουστου
- Λίμνη Ιωαννίνων

Περιοχές Ενότητας 2:

- Θεσμοθέτηση Φορέα διαχείρισης ή άλλης διοικητικής δομής σύμφωνα με τον ν. 2742/99
- Εκπόνηση Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού
- Εκπόνηση Σχεδίου Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής
- Εκπόνηση και θεσμοθέτηση Κανονισμού Διοίκησης και Λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής
- Υποστήριξη της λειτουργίας του Φορέα Διαχείρισης ή άλλης διοικητικής δομής σύμφωνα με τον ν. 2742/99
- Οργάνωση/ συμπλήρωση των υποδομών πληροφόρησης
- Υποστήριξη της λειτουργίας των υποδομών πληροφόρησης
- Κατάρτιση προσωπικού
- Ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας (παραγωγικοί φορείς, ιδιώτες) για τον οικότουρισμό και τις δυνατότητες συμμετοχής τους.
- Σχεδιασμός και εφαρμογή συστήματος παρακολούθησης επιπτώσεων από την τουριστική κίνηση

Ειδικότερα για τις κάτωθι περιοχές προτείνεται άμεσα να δημιουργηθούν υποδομές πληροφόρησης (Κέντρα και περίπτερα πληροφόρησης):

1. Λιμνοθάλασσα Επανωμής
2. Περιοχή λίμνης Ταυρωπού – Άγραφα
3. Όρος Πήλιο και παράκτια ζώνη
4. Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρως, λίμνη Καϊάφα, Κυπαρισσιακός κόλπος, Ολυμπία, Οροπέδιο Φολόης
5. Σούνιο - Νησίδα Πάτροκλου

Σημειώνεται ότι στην περιοχή Όρος Γιούχτας – φαράγγι Αγ. Ειρήνης δεν υπάρχουν υποδομές πληροφόρησης, αλλά έχουν προγραμματιστεί να δημιουργηθούν μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον» (ΥΠΕΧΩΔΕ).

Επίσης για τις κάτωθι περιοχές προτείνεται η άμεση εκπόνηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης:

1. Λιμνοθάλασσα Επανωμής
2. Άγραφα
3. Όρος Πήλιο και παράκτια ζώνη
4. Ολυμπία, Οροπέδιο Φολόης
5. Όρος Ταΰγετος (στο τμήμα της περιοχής που ανήκει στο νομό Μεσσηνίας).

ΣΧΕΔΙΑ ΔΡΑΣΗΣ

Στα επόμενα κεφάλαια περιλαμβάνονται τα προτεινόμενα σχέδια δράσης τα οποία αφορούν:

- στην οργάνωση και αξιοποίηση δομών και μηχανισμών αξιοποίησης και ανάπτυξης οικότουρισμού,
- στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την προώθηση της απασχόλησης στον οικότουρισμό,
- στο σχεδιασμό και την οργάνωση των ενεργειών ενημέρωσης – προβολής,
- στον ιδιωτικό τομέα,
- στις προδιαγραφές και τα πρότυπα ποιότητας φορέων διαχείρισης, οικότουριστικών διαδρομών και υποδομών,
- στην ανάλυση των χρηματοδοτικών μέσων και των επιχειρησιακών προγραμμάτων,
- στο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο.

6. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στο παρόν κεφάλαιο, παρουσιάζεται η πρόταση για την οργανωτική δομή μέσω της οποίας θα διασφαλίζεται η οργάνωση, διαχείριση και παρακολούθηση της εφαρμογής των οικότουριστικών προγραμμάτων σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η αναζήτηση της κατάλληλης οργανωτικής δομής πραγματοποιήθηκε, με βάση τα κάτωθι κριτήρια:

- Αξιοποίηση των υφιστάμενων διοικητικών δομών.
- Αποφυγή δημιουργίας ενός νέου φορέα.
- Συμμετοχή φορέων που σχετίζονται με τα ζητήματα προστασίας/ διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.
- Συμμετοχή φορέων που σχετίζονται με τα ζητήματα του τουρισμού.
- Αξιοποίηση (συμμετοχή) υφιστάμενων δομών σε περιφερειακό/ τοπικό επίπεδο.
- Εξασφάλιση της ευελιξίας και της βιωσιμότητας του σχήματος.
- Προώθηση της συνεργασίας με τους ιδιώτες.

6.1 Επιλογή οργανωτικού σχήματος σε κεντρικό επίπεδο

Όπως αναφέρεται στο κεφάλαιο 4.2.1. έχει συσταθεί στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Έτους Οικοτουρισμού (2002), η Επιτροπή για το Έτος Οικοτουρισμού με αντικείμενο να σχεδιάσει και να υλοποιήσει έργα σε εθνικό επίπεδο και η οποία μετά το τέλος του 2002 θα αποτελέσει μόνιμη επιτροπή του Εθνικού Συμβουλίου Τουρισμού.

Στο κεφάλαιο 4.2.3. εκτιμάται ότι, η Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει ένα συντονιστικό ρόλο και να αποτελέσει το φορέα που **σε κεντρικό επίπεδο θα έχει ως αρμοδιότητα την εισήγηση του πλαισίου του στρατηγικού σχεδιασμού και της πολιτικής για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού στην Ελλάδα.**

Για την υλοποίηση της συγκεκριμένης πρότασης προτείνονται οι κάτωθι ενέργειες:

Αναδιαμόρφωση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Οικοτουρισμού

Αναγκαία είναι η συμπλήρωση ή/ και η αναδιαμόρφωση των αντικειμένων και των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής, ώστε να ανταποκριθεί στο νέο ρόλο της. Η συμπλήρωση των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής θεσμοθετείται μέσω Υπουργικής Απόφασης, σχέδιο της οποίας δίνεται στο κεφάλαιο 12.1.

Τεχνική Υποστήριξη

Απαραίτητη κρίνεται η σύσταση Τεχνικής Γραμματείας Οικοτουρισμού, η οποία θα αναλάβει την υποστήριξη της Επιτροπής Οικοτουρισμού σε τεχνικό, επιστημονικό και διοικητικό επίπεδο. Τα ειδικότερα αντικείμενα της υποστήριξης είναι:

- Η υποστήριξη της λειτουργίας και των διοικητικών διαδικασιών της Επιτροπής Οικοτουρισμού.
- Η διατύπωση και εξειδίκευση των διαχειριστικών στόχων που προκύπτουν από τον εθνικό σχεδιασμό για τον οικοτουρισμό.
- Η ενημέρωση των περιφερειακών-τοπικών φορέων και των ιδιωτών για τους διαχειριστικούς στόχους και το πλαίσιο ανάπτυξης του οικοτουρισμού (με βάση τις αποφάσεις της Επιτροπής).
- Η συνεργασία με τους περιφερειακούς-τοπικούς φορείς, ο εντοπισμός των προβλημάτων που εκείνοι αντιμετωπίζουν και η ενημέρωση της Επιτροπής.
- Η αποτελεσματική και διαρκής αξιολόγηση του όλου εγχειρήματος και η ενημέρωση της Επιτροπής για την πορεία του.
- Η διοργάνωση ενημερωτικών ημερίδων και σεμιναρίων.

Για την κάλυψη των αναγκών της τεχνικής υποστήριξης, προτείνεται η ανάθεση της τεχνικής γραμματείας σε Δ/ση ή τμήμα της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού και την κατά περίπτωση συμμετοχή σε αυτήν εμπειρογνομώνων με αντίστοιχη αμοιβή ή ανάθεση του αντικειμένου, έπειτα από προκήρυξη (ως έργου παροχής υπηρεσιών), σε ανάδοχο που θα επιλεγεί για συγκεκριμένο χρόνο.

Εκτιμάται ότι και στην περίπτωση ανάθεσης της τεχνικής γραμματείας στο υπηρεσιακό επίπεδο είναι σκόπιμη η ύπαρξη συμβούλου για την υποστήριξη της συγκεκριμένης υπηρεσίας. Τα αντικείμενα του συμβούλου προκύπτουν από τα επιμέρους σχέδια δράσης.

Ο καθορισμός των αρμοδιοτήτων της Τεχνικής Γραμματείας Οικοτουρισμού θα γίνει μέσω Υπουργικής Απόφασης του Υπ. Ανάπτυξης, σχέδιο της οποίας δίνεται στο κεφάλαιο 12.2.

6.2 Επιλογή οργανωτικού σχήματος σε περιφερειακό/ τοπικό επίπεδο

Στο κεφάλαιο 4.2.3. καταγράφεται ότι οι **Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών** αποτελούν μια κομβική δομή στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού και ως εκ τούτου είναι αναγκαίο να υποστηριχθεί η βιώσιμη λειτουργία τους και στο πλαίσιο της προώθησης του οικοτουρισμού.

Η οργάνωση και υποστήριξη της βιώσιμης λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης αποτελεί επίσης έναν από τους άξονες για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού όπως αυτοί διατυπώνονται στο κεφάλαιο 2.5.

Κατά συνέπεια οι Φορείς Διαχείρισης αποτελούν την προτεινόμενη περιφερειακή/ τοπική δομή για την προώθηση του οικοτουρισμού.

Στο πλαίσιο αυτό είναι απαραίτητος ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός **προγράμματος υποστήριξης** των φορέων αυτών, το οποίο θα αφορά κυρίως τον οικοτουρισμό. Φορέας σχεδιασμού και χρηματοδότησης του προγράμματος προτείνεται να είναι η Γενική Γραμματεία Τουρισμού.

Για την υλοποίηση του προγράμματος κρίνεται απαραίτητη η **συνεργασία της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού με τη Γενική Γραμματεία Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ** ώστε να υπάρχει συμπληρωματικότητα και συνέργια με το σχεδιασμό που ήδη υλοποιείται. Παράλληλα είναι σκόπιμο να υπάρξει **συνεργασία της Εθνικής Επιτροπής Οικοτουρισμού με την Επιτροπή Φύση 2000** που έχει συσταθεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ στο πλαίσιο των υποχρεώσεων που περιλαμβάνονται στην Οδηγία 92/ 43/ ΕΕ.

Το πρόγραμμα που προτείνεται, περιλαμβάνει δράσεις που τέμνουν όλα τα υπόλοιπα προτεινόμενα σχέδια δράσης όπου και παρουσιάζονται αναλυτικά. Συνοπτικά οι δράσεις αυτές είναι:

- Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού φορέων διαχείρισης
- Δράσεις ενημέρωσης και προβολή περιοχών με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης.
- Προώθηση Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του οικοτουρισμού – Σύνταξη οδηγού εκπόνησης και προτύπων
- Ένταξη του προγράμματος στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και καθορισμός ως δικαιούχων φορέων και των Φορέων Διαχείρισης.

7. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

7.1 Η κατάρτιση στο πλαίσιο του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα

Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός πηγών χρηματοδότησης για θέματα κατάρτισης στον τομέα του τουρισμού. Βασικό παράγοντα για το σωστό σχεδιασμό στον τομέα της κατάρτισης αποτελεί η συνεργασία της δράσης των φορέων προγραμματισμού μεταξύ τους. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στον κάθετο συντονισμό (κεντρικοί με περιφερειακούς φορείς) αλλά και στον οριζόντιο συντονισμό των κεντρικών φορέων χωρίς να υποτιμάται και η οριζόντια συνεργασία μεταξύ ανεπτυγμένων και λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και πληροφοριών σχετικά με τις νέες μορφές τουρισμού, τις τάσεις και τις προοπτικές τους.

Σκοπός της διαδικασίας του συντονισμού είναι ο ενιαίος προγραμματισμός του προσανατολισμού της τουριστικής κατάρτισης σε θέματα αιχμής που μέχρι σήμερα δεν είχαν καλυφθεί από κανένα επιχειρησιακό πρόγραμμα αλλά σαφώς προκύπτουν από τις νέες, έντονα διεθνοποιημένες, συνθήκες της παγκόσμιας τουριστικής οικονομίας.

Η Γ.Γ.Τ., ως φορέας σχεδιασμού και προγραμματισμού της τουριστικής πολιτικής, πρέπει να αναλάβει το ρόλο του συντονιστή ώστε να αποφευχθεί η υποστήριξη των υφιστάμενων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και να ενισχυθεί η αναβάθμιση της παρεχόμενης τουριστικής εκπαίδευσης με νέες ειδικότητες που αφορούν στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Βασικό εργαλείο για την προώθηση των παραπάνω θεμάτων είναι το Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα» και συγκεκριμένα το μέτρο 8.1. «Εκπαίδευση και κατάρτιση στον τομέα του τουρισμού» με πεδίο παρέμβασης την επαγγελματική κατάρτιση τουριστικού προσανατολισμού. Ενδεικτικά αναφέρονται οι δράσεις του μέτρου στις οποίες η Γ.Γ.Τ θα πρέπει να έχει ενεργή συμμετοχή τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην υλοποίησή τους:

Ανάπτυξη δικτύων Εθνικών και Διεθνικών συνεργασιών

Η λειτουργία του μόνιμου forum ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών σχετικά με την τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση που προβλέπεται στο συμπλήρωμα προγραμματισμού αποτελεί μια σημαντική καινοτομία για τον τομέα του τουρισμού που έχει άμεση σχέση με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού όπως π.χ. προοπτικές και τάσεις στα τουριστικά επαγγέλματα και στις ανάγκες εκπαίδευσης και κατάρτισης (case studies βέλτιστων πρακτικών, νέες ειδικότητες με βάση συνεχή έρευνα αγοράς για το ελληνικό τουριστικό προϊόν, προτάσεις θεσμικού περιεχομένου για τις διαδικασίες πιστοποίησης, διαμόρφωση νέων τουριστικών προϊόντων με βάση τις διεθνείς εξελίξεις κ.ο.κ.).

Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης- Πιλοτικές εφαρμογές

Είναι σημαντικό να ληφθεί μέριμνα ώστε στην αναμόρφωση και στον εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών να συμπεριληφθούν μαθήματα για ειδικότητες που σχετίζονται με

τον οικοτουρισμό. Η μελέτη για την αναδιάρθρωση και αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης που εκπονήθηκε για λογαριασμό του ΟΤΕΚ κατέδειξε ότι για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός, απαιτούνται πρόσθετες επαγγελματικές εξειδικεύσεις πέραν αυτών που μπορεί να προσφέρονται από τον παραδοσιακό τουρισμό.

Συνεπώς είναι σημαντικό, κατά την προκήρυξη από τη ΓΓΤ, να γίνει σαφές ότι οι ειδικότητες αυτές αντιστοιχούν σε πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Διασύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην καταγραφή των ειδικοτήτων του τουριστικού τομέα για τις οποίες υπάρχει προκύπτουσα ή αυξανόμενη ζήτηση ώστε να μπορούν να συνδεθούν ρεαλιστικά τα προγράμματα κατάρτισης με την αγορά εργασίας.

Προγράμματα κατάρτισης στα πλαίσια ολοκληρωμένων σχεδίων εξυπηρέτησης των στόχων της τουριστικής πολιτικής, όπως αυτοί αναφέρονται στο ΕΠΑΝ

Στο πλαίσιο της δράσης προβλέπεται η ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης σε μείζονος σημασίας παρεμβάσεις στα πλαίσια δικτύων τουριστικού ενδιαφέροντος. Στην ανάπτυξη και υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών η ΓΓΤ θα πρέπει να αναλάβει συντονιστικό ρόλο μεταξύ των αρμόδιων φορέων (ΟΤΕΚ και ΕΟΤ) και των εκπροσώπων των κοινωνικών εταίρων.

Κατάρτιση εργαζομένων σε επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα

Είναι σαφές ότι η κατάρτιση εργαζομένων είναι απαραίτητη γενικώς σε όλες τις επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα ώστε να υπάρχει βελτίωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος και εμπλουτισμός του με την υιοθέτηση νέων δράσεων.

Ειδικά για τον οικοτουρισμό, ωστόσο, η ανάγκη αυτή είναι πιο επιτακτική δεδομένου ότι αποτελεί μια νέα μορφή τουρισμού, άγνωστη σε αυτούς που ασχολούνται με τον τουριστικό τομέα, η οποία αναμένεται να αναπτυχθεί πολύ σύντομα. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι, λοιπόν, η ανάπτυξη αυτή να είναι οργανωμένη σωστά από την αρχή ώστε να προληφθούν πιθανές επιπτώσεις από την εφαρμογή της.

Ιδιαίτερη προσπάθεια θα πρέπει να καταβληθεί για την ευαισθητοποίηση των επιχειρηματιών να χρησιμοποιούν εκπαιδευμένο προσωπικό, με παράλληλη ενημέρωση για τα κίνητρα και τα οφέλη που αφενός προκύπτουν από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού και που αφετέρου θεσπίζονται στις τουριστικές επιχειρήσεις που διευκολύνουν και ενισχύουν την κατάρτιση των απασχολουμένων.

Δράσεις Δημοσιότητας

Σημαντική συμβολή στη δημιουργία ενός ικανού αριθμού στελεχών που θα ασχοληθούν ενεργά με τον οικοτουρισμό είναι η ενημέρωσή τους για τις δυνατότητες που τους παρέχονται και για τα οφέλη που προκύπτουν από την ανάπτυξή του.

Οι παραπάνω δράσεις είναι αναγκαίο να γίνουν ευρύτερα γνωστές στους άμεσα και στους έμμεσα ωφελούμενους που αποτελούν και το σύνολο των απασχολουμένων στον τουριστικό τομέα.

7.2 Κατάρτιση για απόκτηση δεξιοτήτων στον τομέα του οικοτουρισμού

Η κύρια δυναμική δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στον τομέα του οικοτουρισμού αφορά στη διαχείριση και διοίκηση των προστατευόμενων περιοχών και ειδικότερα στη λειτουργία Κέντρων Πληροφόρησης, η διακίνηση και ενημέρωση επισκεπτών, και στους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών.

Για την κάλυψη των εξειδικευμένων θέσεων οι άνεργοι ή εργαζόμενοι είναι επιθυμητό να είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ με τις εξής ειδικότητες: Βιολόγοι, Περιβαλλοντολόγοι, Δασολόγοι, Γεωπόνοι, Μηχανικοί, Χημικοί, Οικονομολόγοι ή άλλη ειδικότητα που είναι σχετική με το αντικείμενο.

Η κάλυψη των λοιπών θέσεων εργασίας μπορεί να γίνει από άνεργους απόφοιτους υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή/και από Άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ).

Τα θέματα κατάρτισης ενδεικτικά μπορεί να είναι:

- Ανάπτυξη και στήριξη του οικοτουρισμού
- Ανάπτυξη οικοτουριστικών προϊόντων
- Οργάνωση και διεξαγωγή οικοτουριστικών προγραμμάτων
- Οργανωμένη ξενάγηση και καταγραφή υλικού για την ανάδειξη και προστασία των τοπικών φυσικών, πολιτιστικών και αρχαιολογικών πόρων
- Σχεδιασμός και υλοποίηση ενεργειών περιβαλλοντικής ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης
- Ανάδειξη περιοχών-προσέλκυση επισκεπτών

7.3 Προώθηση ανέργων στην απασχόληση ενισχύοντας νέες θέσεις εργασίας στον τομέα του οικοτουρισμού

Η διαχείριση και διοίκηση των προστατευόμενων περιοχών εμφανίζει ήδη και θα εμφανίσει πολύ περισσότερο τα επόμενα χρόνια μια σημαντική δυναμική δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στον τομέα του οικοτουρισμού, και ιδιαίτερα στα Κέντρα Πληροφόρησης και στους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (λόγω και της θεσμικής ρύθμισης για τους Φορείς Διαχείρισης στο ν. 2742/99).

Θα πρέπει εδώ να τονιστεί ότι εκτός από τις άμεσες θέσεις εργασίας οι οποίες θα προκύψουν στους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, εκτιμάται ότι επιπρόσθετα θα προκύψουν νέες θέσεις εργασίας στους φορείς, που θα συνεργαστούν για την υλοποίηση των οικοτουριστικών προγραμμάτων (Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις, Επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης, ιδιωτικός τομέας) καθώς επίσης και νέες έμμεσες θέσεις εργασίας, που θα σχετίζονται με την ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών, την ανάπτυξη συμβατών με την προστασία της φύσης δραστηριοτήτων (αναψυχή, ήπιες μορφές τουρισμού κ.ά.).

Νέες θέσεις εργασίας για τον οικοτουρισμό αναμένεται να δημιουργηθούν και στον ιδιωτικό τομέα, ιδιαίτερα σε τουριστικά γραφεία και tour operators που θα ασχοληθούν με την προώθηση του οικοτουρισμού (π.χ. εξειδικευμένο προσωπικό για τη διαμόρφωση του προσφερόμενου οικοτουριστικού προϊόντος, προώθηση και πώληση μέσω του διαδικτύου σε εξειδικευμένους πελάτες, κλπ).

Η προώθηση στην απασχόληση θα ενθαρρυνθεί με την υλοποίηση προγραμμάτων επιχορήγησης ιδιωτικών επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα για την πρόσληψη ανέργων από 18-50 ετών σε νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού όπως αναφέρονται παραπάνω.

7.4 Συμπεράσματα

Η ΓΓΤ ως φορέας σχεδιασμού, προγραμματισμού και χρηματοδότησης της τουριστικής πολιτικής καλείται να αναλάβει συντονιστικό ρόλο μεταξύ των κεντρικών φορέων που εμπλέκονται με τον τουρισμό, της τοπικής αυτοδιοίκησης, την Επιτροπή οικοτουρισμού, τον ΕΟΤ, τους Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, τον ΟΤΕΚ αλλά και με τους συλλογικούς φορείς που υλοποιούν την τουριστική πολιτική (π.χ. ενώσεις ξενοδόχων, tour operators κλπ.).

Κύριοι στόχοι της παραπάνω ενέργειας πρέπει να είναι οι εξής:

- Ταξινόμηση και περιγραφή απαιτούμενων ειδικοτήτων επαγγελματιών
- Παραγωγή πρότυπων εκπαιδευτικών πακέτων ή αναμόρφωση προγραμμάτων σπουδών
- Παρακολούθηση αναγκών αγοράς εργασίας
- Ανάπτυξη και πιστοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης
- Ανάπτυξη συστήματος πιστοποίησης δεξιοτήτων εργαζομένων και ανέργων
- Προώθηση στην απασχόληση ανέργων
- Προβολή, δημοσιότητα και διάχυση της πληροφορίας για τα αποτελέσματα δράσεων ή πολιτικών

Είναι, λοιπόν, σημαντικό να επιλεγεί ή να δημιουργηθεί ένας ειδικός μηχανισμός (π.χ. διεύθυνση, τμήμα κλπ.) στο εσωτερικό της ΓΓΤ που θα αναλάβει το συντονιστικό αυτό ρόλο για την υλοποίηση των παραπάνω θεμάτων.

Πέρα από το συντονισμό των φορέων που προαναφέρθηκαν και τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν ο μηχανισμός αυτός θα είναι υπεύθυνος και για την εξειδίκευση και διαχείριση των θεμάτων που άπτονται του οικοτουρισμού. Συγκεκριμένα προτείνεται να είναι υπεύθυνος για:

- ✓ τη διαδικασία συντονισμού με τα υπόλοιπα επιχειρησιακά προγράμματα για τα θέματα οικοτουρισμού και ΕΚΤ ή άλλων θεμάτων. Για το λόγο αυτό η ΓΓΤ θα πρέπει να ζητήσει από την Ειδική Υπηρεσία ΟΠΣ και διαμέσου της Ειδικής Υπηρεσίας Συντονισμού ΕΚΤ τη διαμόρφωση ενός ηλεκτρονικού και αυτοματοποιημένου τρόπου για το συντονισμό όπου θα χρησιμοποιούνται λέξεις κλειδιά. Με τον τρόπο αυτό η ΓΓΤ, ως φορέας σχεδιασμού, θα μπορεί να είναι ενήμερη ανά πάσα στιγμή για το ποια προγράμματα υλοποιούνται από τα διάφορα επιχειρησιακά προγράμματα ή ανά γεωγραφική περιφέρεια κλπ. και

συνεπώς να εξασφαλίζει τις συνέργιες και τις οικονομίες κλίμακας στα προγράμματα που υλοποιούνται.

- ✓ τη βέλτιστη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών πόρων που προσφέρονται από το ΕΠΑΝ για τουριστική κατάρτιση και εκπαίδευση,
- ✓ την εξειδίκευση, αν κρίνεται απαραίτητο, του συμπληρώματος προγραμματισμού
- ✓ τη διαμόρφωση κατευθύνσεων για την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών ανάλογα με τις προτεραιότητες της πολιτικής της
- ✓ τη γνωστοποίηση προς τους ωφελούμενους και τους τελικούς δικαιούχους (επιχειρήσεις) για τις δυνατότητες ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης για τους εργαζόμενους
- ✓ τη συνεργασία με τις περιφέρειες όπου εδρεύουν οι Φορείς Διαχείρισης για το σωστό προγραμματισμό για την αξιοποίηση των πόρων τους
- ✓ τη συνεργασία του Υπ. Παιδείας, του Υπ. Εργασίας και του ΥΠΑΝ για την κατάρτιση των ατόμων που θα στελεχώσουν τους φορείς διαχείρισης και την ενσωμάτωση στην κατάρτισή τους εξειδικευμένων θεμάτων για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

8. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ - ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει δύο διακριτές δράσεις οι οποίες έχουν διαφορετικό περιεχόμενο και απευθύνονται σε διαφορετικές ομάδες στόχους:

α) Ενέργειες ενημέρωσης των τοπικών φορέων για τις δυνατότητες και τις προοπτικές ανάπτυξης του οικοτουρισμού. Στους φορείς αυτούς περιλαμβάνονται τόσο τα διάφορα επίπεδα προγραμματισμού όσο και οι ιδιώτες οι οποίοι καλούνται να επενδύσουν στο συγκεκριμένο τομέα.

β) Ενέργειες προβολής που απευθύνονται στους πελάτες των περιοχών αυτών τόσο εντός Ελλάδας όσο και στο εξωτερικό.

8.1 Ενέργειες ενημέρωσης

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των ενεργειών ενημέρωσης αποτελεί το πρώτο βήμα για την προώθηση του οικοτουρισμού και αρχικά θα πρέπει να απευθύνεται κυρίως στους φορείς προγραμματισμού.

Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμο να σχεδιαστεί ένα πρόγραμμα ενημέρωσης των τοπικών φορέων.

Το πρόγραμμα αυτό θα στηρίζεται στη συνεργασία της Γ.Γ. Τουρισμού με τις περιφερειακές υπηρεσίες τουρισμού και τους Φορείς Διαχείρισης. Σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση θα μπορούσαν να έχουν και οι Αναπτυξιακές Εταιρείες που έχουν αναλάβει την υλοποίηση των προγραμμάτων Leader+.

Το πρόγραμμα αυτό δύναται να ενταχθεί για **χρηματοδότηση στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης.**

Η ενημέρωση των ιδιωτών περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα ενημέρωσης κρίνεται όμως ότι σε πρώτη φάση θα είναι περιορισμένο διότι ακόμη δεν έχουν υπάρξει οι προϋποθέσεις για σημαντική δραστηριοποίηση των ιδιωτών στον τομέα.

Είναι αναγκαίο η ενημέρωση να συνδυαστεί με την ύπαρξη αντίστοιχου προγράμματος χρηματοδότησης ιδιωτικών επενδύσεων για τον οικοτουρισμό.

8.2 Προβολή/ Διαφήμιση περιοχών

Αποτελεί σημαντική παράμετρο για την προώθηση του οικοτουρισμού και θα πρέπει να αντιμετωπιστεί σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Εθνικό επίπεδο

Στο πλαίσιο της ετήσιας διαφήμισης και προβολής του τουρισμού που πραγματοποιείται στις αγορές του εξωτερικού από τον ΕΟΤ δύναται να παρουσιάζονται και να προωθούνται και οι δυνατότητες για τον οικοτουρισμό στην Ελλάδα. Εδώ θα πρέπει όμως να υπάρξει ένας ιδιαίτερα προσεκτικός σχεδιασμός διότι σε αυτήν τη φάση δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η Ελλάδα προσφέρει πλήρη οικοτουριστικά προγράμματα.

Κατά συνέπεια το πρόγραμμα προβολής θα πρέπει να συνδυαστεί άμεσα με τις άλλες ενέργειες οργάνωσης και προώθησης του οικοτουρισμού και μόνον όταν η κατάσταση θα είναι αρκετά ώριμη είναι σκόπιμο να αρχίσει η συνολική προβολή του οικοτουριστικού προϊόντος. Παρ' όλα αυτά σε πρώτη φάση δύναται να υπάρξουν κάποιες προπαρασκευαστικές δράσεις που θα σχετίζονται με την παρουσίαση και μιας άλλης πλευράς του τουρισμού στην Ελλάδα (φύση, τουρισμός στην ύπαιθρο).

Ήδη υλοποιείται από τη Γενική Γραμματεία Τουρισμού το έργο: «Δράσεις Ενημέρωσης και Πληροφόρησης Κοινού για τα Οικοτουριστικά Προγράμματα»

Το Έργο περιλαμβάνει μια σειρά δράσεων, ώστε να προβληθεί το οικοτουριστικό προφίλ των περιοχών που βρίσκονται πλησίον των 6 Ολυμπιακών πόλεων. Συγκεκριμένα οι δράσεις που περιλαμβάνονται είναι:

1. Έκδοση έντυπου υλικού
2. Ανάπτυξη εργαλείων ενημέρωσης, προβολής και προώθησης του οικοτουρισμού με τη χρήση νέων μέσων πληροφόρησης και ειδικότερα:
 - Ανάπτυξη Δικτυακής Πύλης
 - Δημιουργία CD-ROM
 - Δημιουργία Σταθμών Διαδραστικής Πληροφόρησης (Info Kiosks)
3. Εκδηλώσεις ανάδειξης φυσικού περιβάλλοντος και προβολής οικοτουριστικών προγραμμάτων

Το έργο αυτό αποτελεί ένα πρώτο σημαντικό βήμα και θα έπρεπε άμεσα να επεκταθεί και να συμπεριλάβει και τις υπόλοιπες περιοχές από τις προτεινόμενες στο κεφάλαιο 5.5. Συγκεκριμένα τις εξής:

- Δάσος Δαδιάς – Σουφλί
- Δέλτα Έβρου
- Δέλτα Νέστου και λιμνοθάλασσες Κεραμωτής
- Λίμνες Βιστωνίς - Ισμαρίς - Λιμνοθάλασσες Πόρτο Λάγος, Αλυκή, Πτελέα, Ξηρόλιμνη, Καρατζά
- Οροσειρά Κεντρικής Ροδόπης
- Λιμνοθάλασσα Επανωμής
- Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου
- Εθνικός Δρυμός Πρεσπών
- Κάρλα – Μαυροβούνι – Κεφαλόβρυσο Βελεστίου
- Στενά και Δέλτα Καλαμά, έλος Καλοδικίου
- Εκβολές και στενά Αχέροντα
- Λίμνη Παμβώτιδα Ιωαννίνων
- Εθνικός Δρυμός Αίνου
- Εθνικός Δρυμός Παρνασσού – Δάσος Τιθορέας – Νοτιοανατολικός Παρνασσός
- Εθνικός Δρυμός Οίτης
- Εθνικό Πάρκο Σχοινιάς - Μαραθώνα
- Οικολογικό πάρκο Πάρνωνα – Μουστού
- Όρος Ταΰγετος
- Βόρεια Κάρπαθος και Σαρία

Επίσης σημαντικό στοιχείο του έργου αυτού αποτελεί η δικτυακή πύλη για τον οικοτουρισμό. Είναι αναγκαίο η πύλη αυτή να λειτουργήσει και πέραν των ολυμπιακών αγώνων και θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα για τη συντήρηση και διαρκή ενημέρωση. Στο πλαίσιο αυτό είναι

σκόπιμο να προβλεφθούν άμεσα τα σχετικά κονδύλια στο πλαίσιο του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και να ξεκινήσει η διαδικασία διαγωνισμού για την ανάθεση των αντίστοιχων υπηρεσιών.

Περιφερειακό επίπεδο

Σε όλα τα ΠΕΠ περιλαμβάνεται μια πράξη για την τουριστική προβολή της Περιφέρειας. Στο πλαίσιο της πράξης αυτής είναι σκόπιμο να περιληφθεί και το φυσικό περιβάλλον (σε πρώτη φάση) και στη συνέχεια ο οικοτουρισμός.

Για το σκοπό αυτό απαιτείται συνεργασία της ΓΓ Τουρισμού με τις επί μέρους ΓΓ των Περιφερειών.

Τοπικό επίπεδο

Στο τοπικό επίπεδο περιλαμβάνονται δράσεις προβολής/ διαφήμισης που θα υλοποιηθούν από τους Φορείς Διαχείρισης. Οι δράσεις αυτές συνδυάζονται με τις αντίστοιχες δράσεις ενημέρωσης και θα μπορούσαν να αποτελούν ενέργειες της ίδιας κατηγορίας πράξης που θα περιλαμβάνεται στο ΕΠ Ανταγωνιστικότητα με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης.

Συνεργασία με Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής

Στην έδρα κάθε νομού συστήνεται Επιτροπή Τουριστικής Προβολής (Ν. 2160/93), σκοπός της οποίας είναι ο καταρτισμός προγραμμάτων τουριστικής προβολής της περιοχής στο εσωτερικό και το εξωτερικό, καθώς και η εκτέλεσή τους, ύστερα από έγκριση του ΕΟΤ. Η Επιτροπή τουριστικής προβολής συγκροτείται με απόφαση του νομάρχη, είναι επταμελής και αποτελείται από εκπροσώπους της Δημόσιας Διοίκησης, των ΟΤΑ και των τουριστικών παραγωγικών τάξεων.

Θεωρείται απαραίτητη η συνεργασία του φορέα διαχείρισης με την Επιτροπή Τουριστικής Προβολής με σκοπό την κατάρτιση ολοκληρωμένων προγραμμάτων που θα ανταποκρίνονται σε μία κοινή φιλοσοφία προβολής της τουριστικής προσφοράς σε τοπικό επίπεδο.

Δημιουργία Κέντρων Ενημέρωσης

Τα κέντρα ενημέρωσης αποτελούν, όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 2.2.3. σημαντικές υποδομές για την προώθηση και ανάπτυξη του οικοτουρισμού διότι είναι χώροι αναφοράς για τους επισκέπτες και σε αυτά ο επισκέπτης:

- ενημερώνεται για τα οικοτουριστικά προγράμματα της ευρύτερης περιοχής,
- συλλέγει χρήσιμες πληροφορίες για τα ιδιαίτερα στοιχεία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος των προστατευόμενων περιοχών της ευρύτερης περιοχής,
- προμηθεύεται έντυπο και οπτικοακουστικό ενημερωτικό υλικό,
- οργανώνει το πρόγραμμα που τον ενδιαφέρει.

Η κατασκευή Κέντρων Πληροφόρησης σε κάτωθι περιοχές που έχουν προταθεί στο κεφάλαιο 5.5. κρίνεται σκόπιμη:

- Όρος Χελμός, ύδατα Στυγγός και φαράγγι Βουραϊκού

- Εθνικός Δρυμός Παρνασσού – Δάσος Τιθορέας – Νοτιοανατολικός Παρνασσός
- Εθνικός Δρυμός Οίτης
- Εθνικό Πάρκο Σχοινιάς – Μαραθώνα
- Σούνιο - Νησίδα Πάτροκλου
- Βόρεια Κάρπαθος και Σαρία

Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμο να αυξηθεί ο προϋπολογισμός της δράσης 5.2.4. του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα.

Σχεδιασμός ολοκληρωμένων προγραμμάτων επίσκεψης

Η σκοπιμότητα των ολοκληρωμένων προγραμμάτων επίσκεψης αναφέρεται στο κεφάλαιο 2.2.2. και κατά συνέπεια είναι αναγκαία η χρηματοδοτική υποστήριξη της παραγωγής αντίστοιχων προγραμμάτων.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η ένταξη της εκπόνησης των προγραμμάτων αυτών ως επιλέξιμης κατηγορίας πράξης στο ΕΠ Ανταγωνιστικότητα με δικαιούχους φορείς ιδιώτες και Φορείς Διαχείρισης.

9. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

9.1 Περιγραφή φυσικού αντικειμένου

Ο ιδιωτικός τομέας προβλέπεται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επιτυχή ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Η διεθνής εμπειρία, άλλωστε, έχει δείξει ότι η δραστηριοποίηση ιδιωτικών επιχειρήσεων σε περιοχές όπου αναπτύσσεται ο οικοτουρισμός διασφαλίζει και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αφού διαμορφώνεται η συνείδηση ότι η αύξηση του εισοδήματος τους συνδέεται άμεσα με τη σωστή εφαρμογή του οικοτουρισμού.

Ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για τον ιδιωτικό τομέα πρέπει να περιλαμβάνει ενέργειες που αφορούν σε:

9.1.1 Ενημέρωση των τουριστικών δικτύων και τουριστικών επιχειρηματιών

Σημαντικό βήμα για την ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα είναι η ενημέρωση των φορέων που διαμορφώνουν το τουριστικό προϊόν (π.χ. ξενοδόχοι, τουριστικοί πράκτορες, έμποροι και επιχειρηματίες κλπ) όσον αφορά στις δυνατότητες εμπλοκής τους και στα οφέλη που θα έχουν από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Η ενημέρωση θα περιλαμβάνει παρουσίαση των προγραμμάτων επίσκεψης ανά ομάδες επισκεπτών, των δυνατοτήτων δραστηριοποίησης των ιδιωτών, την ανάδειξη των ωφελειών από την προστασία του περιβάλλοντος για τον ιδιώτη και την τοπική οικονομία.

Η ενημέρωση αυτή είναι σκόπιμο να συνδυάζεται με την ύπαρξη ενός χρηματοδοτικού πλαισίου για ιδιωτικές επενδύσεις το οποίο θα περιληφθεί στο Μέτρο 5.2. του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα. Οι ενέργειες ενημέρωσης προτείνεται να υλοποιηθούν από τους εκάστοτε Φορείς Διαχείρισης σε συνεργασία με τη ΓΓ Τουρισμού (βλέπε επίσης Σχέδιο Δράσης Ενημέρωση/ Προβολή).

9.1.2 Υποστήριξη και πιστοποίηση

Πέραν της ενημέρωσης, η τεχνική και συμβουλευτική υποστήριξη των τοπικών επιχειρηματιών και των ιδιωτών γενικότερα αποτελεί, επίσης, ένα βασικό στοιχείο για την επιτυχή ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Η πιστοποίηση αποτελεί έναν τρόπο, έμμεσης ενίσχυσης των ιδιωτών για την ενεργή συμμετοχή τους στον οικοτουρισμό, προσφέροντας μεν μια προστιθέμενη αξία στο τουριστικό τους προϊόν, δίνοντας τους τη δυνατότητα δε να επωφεληθούν από τις λοιπές υπηρεσίες που θα προσφέρει η περιοχή (π.χ. προβολή).

Επίσης με την παροχή εναλλακτικών σεναρίων οικοτουριστικών προγραμμάτων ανά περιοχή δίνεται η δυνατότητα στους ιδιώτες της άμεσης ένταξης του οικοτουριστικού προϊόντος στο βασικό τουριστικό τους προϊόν και η δυνατότητα εμπλουτισμού του και συνδυασμού του με άλλες δραστηριότητες.

Σημαντικό, επίσης, στοιχείο είναι η τεχνική και συμβουλευτική υποστήριξη του έργου των τοπικών φορέων και των ιδιωτών και η συνεργασία τους με την Τεχνική Γραμματεία Οικοτουρισμού και τον κατά περίπτωση Φορέα Διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής σχετικά

με τους διαχειριστικούς στόχους και το πλαίσιο ανάπτυξης του οικοτουρισμού. Η συνεργασία αυτή θα διασφαλίσει το σωστό σχεδιασμό και το συντονισμό των προσφερόμενων υπηρεσιών ώστε η ανάπτυξη του οικοτουρισμού να συσχετίζεται άμεσα με τους διαχειριστικούς στόχους. Στο κεφ. 10 όπου αναλύεται το Σχέδιο Δράσης «Προδιαγραφές και πρότυπα ποιότητας φορέων διαχείρισης οικοτουριστικών διαδρομών και υποδομών» διαμορφώνεται το πλαίσιο και δίνονται οι βασικές αρχές, οι οποίες καθορίζουν το σύστημα πιστοποίησης του οικοτουρισμού.

9.1.3 Χρηματοδότηση

Δεδομένου ότι ο οικοτουρισμός αποτελεί μια νέα μορφή τουρισμού για τον ελληνικό χώρο και ως επιχειρηματικό πεδίο είναι αρκετά ασαφές για τους επιχειρηματίες και τους ιδιώτες, η παροχή κινήτρων αποτελεί έναν από τους ουσιαστικότερους παράγοντες προσέλκυσης μιας οικοτουριστικής επενδυτικής δραστηριότητας.

Θα ήταν θεμιτή, λοιπόν, η επιδότηση ιδιωτών από τον Αναπτυξιακό Νόμο για την υλοποίηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων (π.χ. καταλυμάτων, επιχειρήσεων κλπ.).

Επίσης είναι σκόπιμη ή ένταξη κατηγορίας πράξης για τον ιδιωτικό τομέα στο Μέτρο 5.2. του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα (βλέπε και Σχέδιο Δράσης Χρηματοδοτικά Μέσα και Επιχειρησιακά προγράμματα).

9.1.4 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Για να καλυφθούν ικανοποιητικά οι ανάγκες της οικοτουριστικής αγοράς, που παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες λόγω του μικρού μεγέθους της και της σχετικής συνθετότητας των επαγγελματικών προφίλ των εργαζομένων, απαιτείται ευρεία συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων.

Τα προγράμματα κατάρτισης, στοχεύουν στην ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, ικανού να προσφέρει εξειδικευμένες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού.

Είναι σημαντικό ώστε να υλοποιηθούν με την πιλοτική μορφή της ολοκληρωμένης προσέγγισης σε τοπικό επίπεδο, μέσω «τοπικών συμφωνιών κατάρτισης» με τους τουριστικούς φορείς και τους ΟΤΑ κάθε περιοχής τα οποία θα διαμορφωθούν μέσα από τις εκδηλώσεις ενημέρωσης των αρμοδίων φορέων.

Στο κεφ. 7 όπου αναλύεται το Σχέδιο Δράσης «Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού-προώθηση της απασχόλησης στον οικοτουρισμό» αναφέρονται τρόποι κατάρτισης ανέργων και απόκτησης δεξιοτήτων, τρόποι προώθησης στην απασχόληση κ.λπ.

9.2 Συμπεράσματα

Η ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποτελεί βασική συνιστώσα για την επιτυχία της. Η συμμετοχή του, ωστόσο, τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση του προϋποθέτει τις εξής ενέργειες από τον φορέα προγραμματισμού:

- Ενημέρωση των επιχειρηματιών που ασχολούνται με τον τουρισμό για τις δυνατότητες που τους παρέχονται από τη συμμετοχή τους στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού

- Συμβουλευτική και τεχνική υποστήριξη των ιδιωτών/ επιχειρηματιών καθώς και η πιστοποίηση των προσφερόμενων υπηρεσιών τους.
- Συντονισμός με το ΥΠ.ΟΙΚ.Ο για την επιδότηση ιδιωτών/ επιχειρηματιών μέσω του Αναπτυξιακού Νόμου για την υλοποίηση οικότουριστικών δραστηριοτήτων (π.χ. καταλυμάτων, επιχειρήσεων κλπ.).
- Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε τοπικό επίπεδο, σε συνεργασία με τους τουριστικούς φορείς και τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης της εκάστοτε περιοχής.
- Ένταξη κατηγορίας πράξης για τη χρηματοδότηση ιδιωτικών έργων στο «Επιχειρησιακό Ανταγωνιστικότητα».

10. ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΦΟΡΕΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ, ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

Στο παρόν κεφάλαιο διαμορφώνεται το πλαίσιο και δίνονται οι βασικές αρχές, οι οποίες καθορίζουν το σύστημα πιστοποίησης του οικότουρισμού.

Σύμφωνα με τον ορισμό, ο οικότουρισμός είναι μια μορφή τουριστικής δραστηριότητας, η οποία βασίζεται σε δύο άξονες:

Άξονας 1: Χωρική διάσταση

Ο οικότουρισμός δύναται να αναπτυχθεί **μόνο** σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος (π.χ. εθνικά πάρκα, περιοχές του δικτύου NATURA 2000, άλλες προστατευόμενες περιοχές) για τις οποίες υπάρχει θεσμοθετημένο πλαίσιο διοίκησης και λειτουργίας με βάση το ν. 1650/ 86 (άρθρα 18, 19, 20 και 21), το ν. 2742/ 1999 (άρθρα 15, 16 και 17) και το ν. 3044/2002 (άρθρο 13).

Άξονας 2: Οργάνωση και υλοποίηση

Ο οικότουρισμός υλοποιείται με τρόπο ώστε να μην προκαλούνται οχλήσεις, οι οποίες αντιβαίνουν στους στόχους της προστασίας/ διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και αλλοιώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής. Παράλληλα, οι δραστηριότητες οικότουριστικού χαρακτήρα θα πρέπει να συμβάλλουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, το σύστημα πιστοποίησης του οικότουρισμού αποτελείται από δύο κατηγορίες:

1. πιστοποίηση περιοχών
2. πιστοποίηση υποδομών, δραστηριοτήτων και προγραμμάτων

10.1 Πιστοποίηση οικότουριστικών περιοχών

Για να πιστοποιηθεί μια συγκεκριμένη περιοχή ως «οικότουριστική» θα πρέπει απαραίτητα να έχει:

- α. θεσμοθετημένο πλαίσιο προστασίας
- β. θεσμοθετημένο πλαίσιο διοίκησης και λειτουργίας.

Η θεσμοθέτηση της προστασίας και της διοίκησης και λειτουργίας μιας περιοχής στην Ελλάδα περιλαμβάνει τέσσερα στάδια:

- 1: Τεκμηρίωση αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος
- 2: Κήρυξη προστατευόμενης περιοχής
- 3: Θεσμοθέτηση πλαισίου διοίκησης και λειτουργίας
- 4: Τεκμηρίωση της συμβατότητας ανάπτυξης του οικότουρισμού

Προκειμένου για θεσμοθετημένες προστατευόμενες περιοχές, ακολουθούνται τα στάδια 3 και 4 ενώ για τις υπόλοιπες περιοχές ακολουθούνται και τα τέσσερα στάδια.

Για κάθε μια από αυτές τις κατηγορίες τίθενται συγκεκριμένοι στόχοι προστασίας και διαχείρισης, οι οποίοι καθορίζουν και τις επιτρεπόμενες χρήσεις και δραστηριότητες.

Τα παραπάνω στοιχεία λαμβάνονται υπόψη κατά την εκπόνηση του Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού. Τονίζεται ότι **μια περιοχή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως οικότουριστική, εάν προηγουμένως δεν έχει εκπονηθεί το Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού.**

Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να διευκρινιστεί η απαραίτητη και ουσιαστική συμμετοχή του φορέα διαχείρισης στην διαδικασία πιστοποίησης περιοχών οικότουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, δεν δύναται να πιστοποιηθεί μια περιοχή οικότουρισμού εάν δεν έχει συσταθεί ο φορέας διαχείρισης (ή δεν έχει καθοριστεί άλλο διοικητικό σύστημα σύμφωνα με το άρθρο 15 του ν. 2742/ 1999). Ο φορέας διαχείρισης θα μπορεί να διαπιστευτεί από το ΕΣΥΔ. Εναλλακτικά πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα πιστοποίησης ενός κεντρικού φορέα από τον ΕΣΥΔ ο οποίος στη συνέχεια θα έχει τη δυνατότητα πιστοποίησης των φορέων διαχείρισης.

10.2 Σήμα ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού

Η πιστοποίηση παρέχεται μέσω σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού. Με το σήμα πιστοποιείται η ικανοποιητική ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, η οποία είναι συμβατή με τους όρους και τις προϋποθέσεις ανάπτυξης του οικότουρισμού.

Παρακάτω αναλύονται οι προδιαγραφές και τα κριτήρια που θα πρέπει να πληρούνται για τη χορήγηση σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού (κεφ. 10.2.1.). Στη συνέχεια παρουσιάζεται συγκεκριμένη πρόταση χορήγησης σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού (10.2.2.) και τέλος παρουσιάζεται η διαδικασία εφαρμογής της (10.2.3.)

Προτείνουμε το σήμα ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού (συμπεριλαμβανομένου δραστηριοτήτων και προγραμμάτων) να δίνεται σε ιδιώτες ή άλλους φορείς είτε από τον διαπιστευμένο φορέα διαχείρισης είτε από τον φορέα πιστοποίησης μέσω του φορέα διαχείρισης. Ο φορέας διαχείρισης (εάν δεν είναι διαπιστευμένος) θα πρέπει να πιστοποιήσει τις υπηρεσίες, προγράμματα και δραστηριότητες που διεξάγει στον κεντρικό φορέα πιστοποίησης, προκειμένου να πάρει σήμα ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού.

10.2.1 Προδιαγραφές και κριτήρια για τη χορήγηση σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού

Παρουσιάζονται στη συνέχεια, τα γενικά κριτήρια, τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνονται στο σύστημα πιστοποίησης που θα εφαρμόζεται προκειμένου να χορηγηθεί σήμα ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού.

Για την ολοκλήρωση του συστήματος πιστοποίησης υπηρεσιών οικότουρισμού, απαιτείται η σύνταξη ειδικών ποιοτικών προδιαγραφών, η οποία αποτελεί αντικείμενο που θα υλοποιήσει συγκεκριμένος φορέας σε οριζόντιο - εθνικό επίπεδο (είναι σκόπιμο να αποτελείο αντικείμενο του συμβούλου που προτείνεται στο κεφάλαιο 6.1.).

Τονίζεται ότι, οι ειδικές προδιαγραφές θα πρέπει στη συνέχεια να εξειδικευτούν, με γνώμονα τα ειδικότερα χαρακτηριστικά κάθε προστατευόμενης περιοχής, από το φορέα που έχει ανα-

λάβει τη διαχείρισή της, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία και διατήρηση των προστατευτέων αντικειμένων. **Οι εξειδικευμένες, ανά προστατευόμενη περιοχή, ειδικές προδιαγραφές ενσωματώνεται στον Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής.**

Πιστοποίηση υποδομών διαμονής

Οι υποδομές διαμονής πιστοποιούνται ως «οικοτουριστικές» όταν:

α) βρίσκονται εντός περιοχής που έχει πιστοποιηθεί ως οικοτουριστική [έπειτα από εκπόνηση Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του οικοτουρισμού].

β) πληρούν τις τεχνικές προδιαγραφές για την αδειοδότηση λειτουργίας από τον Ε.Ο.Τ.

γ) καλύπτουν τις προδιαγραφές, όπως αυτές έχουν διατυπωθεί από τον φορέα πιστοποίησης και τις ειδικές προδιαγραφές που ισχύουν για την συγκεκριμένη προστατευόμενη περιοχή.

Πιστοποίηση υποδομών εστίασης

Οι υποδομές εστίασης πιστοποιούνται ως οικοτουριστικές όταν:

α) βρίσκονται εντός της περιοχής που έχει πιστοποιηθεί ως οικοτουριστική [έπειτα από εκπόνηση Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του οικοτουρισμού].

β) πληρούν τις τεχνικές προδιαγραφές για την αδειοδότηση λειτουργίας από τον Ε.Ο.Τ.

γ) καλύπτουν τις προδιαγραφές, όπως αυτές έχουν διατυπωθεί από τον φορέα πιστοποίησης και τις ειδικές προδιαγραφές που ισχύουν για την συγκεκριμένη προστατευόμενη περιοχή.

Πιστοποίηση υποδομών ενημέρωσης επισκεπτών

Πρόκειται για την πιστοποίηση:

- των Κέντρων και των Περιπτέρων Πληροφόρησης,
- των διαδρομών ερμηνείας περιβάλλοντος (μονοπάτια, παρατηρητήρια, θέσεις θέας, σήμανση – πινακίδες κλπ).

Για να πιστοποιηθεί μια υποδομή ως «οικοτουριστική» θα πρέπει να καλύπτει τα κάτωθι κριτήρια:

- Βρίσκεται εντός περιοχής που έχει πιστοποιηθεί ως οικοτουριστική.
- Η λειτουργία της καλύπτει τις ανάγκες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού.
- Υπάρχει μόνιμο προσωπικό για τη λειτουργία των υποδομών (Κέντρα και Περίπτερα Πληροφόρησης) και τη ξενάγηση των επισκεπτών.
- Τηρείται ο κανονισμός λειτουργίας τους.
- Υπάρχει επάρκεια στην πληροφόρηση (θεματολογία, τρόπος απόδοσης της πληροφορίας).

- Οι επισκέπτες ενημερώνονται επαρκώς για τους όρους που διέπουν την προστατευόμενη περιοχή και τη συμπεριφορά που θα πρέπει εκείνοι να έχουν κατά τη διάρκεια περιήγησής τους.
- Τηρούνται οι κανόνες ασφάλειας και υγιεινής για τους επισκέπτες.
- Υπάρχει επαρκής και κατάλληλη σήμανση.
- Ελέγχεται επαρκώς η κίνηση των επισκεπτών εντός της προστατευόμενης περιοχής.
- Απασχολείται προσωπικό για την επόπτευση/ φύλαξη της περιοχής (σε μόνιμη ή εποχιακή βάση).
- Υπάρχουν υποδομές εξυπηρέτησης επισκεπτών (χώροι στάθμευσης, παγκάκια, υποδομές πόσιμου νερού κλπ).
- Υπάρχουν υποδομές (όπου αυτό είναι εφικτό) που εξυπηρετούν την πρόσβαση και διακίνηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Πιστοποίηση προγραμμάτων και δραστηριοτήτων

Πρόκειται για την πιστοποίηση προγραμμάτων και δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται εντός της προστατευόμενης περιοχής. Τα προγράμματα και οι δραστηριότητες θα πρέπει να καλύπτουν τα κάτωθι κριτήρια:

- Υλοποιούνται κυρίως εντός περιοχής που έχει πιστοποιηθεί ως οικοτουριστική.
- Τα προγράμματα και οι δραστηριότητες συμβάλλουν στην προώθηση της ανάγκης προστασίας/ διατήρησης των προστατευόμενων αντικειμένων της περιοχής.
- Η υλοποίηση των προγραμμάτων συμβάλλει στην τόνωση της τοπικής κοινωνίας.
- Οι επισκέπτες που συμμετέχουν σε οργανωμένα προγράμματα χρησιμοποιούν για τη διαμονή και εστίασή κυρίως τις πιστοποιημένες οικοτουριστικές υποδομές (εφόσον υφίστανται).
- Για την υλοποίηση των προγραμμάτων και των δραστηριοτήτων αξιοποιείται το ανθρώπινο δυναμικό της περιοχής.
- Με την υλοποίηση των προγραμμάτων και των δραστηριοτήτων επιτυγχάνεται ο στόχος της περιβαλλοντικής ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης των συμμετεχόντων.

10.2.2 Πρόταση χορήγησης σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικοτουρισμού

Παρακάτω προτείνονται δύο σενάρια:

- το ένα αφορά στην ύπαρξη ενός ενιαίου σήματος με κοινές εθνικές προδιαγραφές και απαιτεί διαπίστευση των φορέων πιστοποίησης μέσω των διαδικασιών του ΕΣΥΔ (Εθνικού Συστήματος Διαπίστευσης)

- το δεύτερο αφορά στην ύπαρξη τοπικού σήματος το οποίο απορρέει από τις αρμοδιότητες των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών σύμφωνα με το ν. 2742/1999.

Το Σήμα Ποιότητας Υπηρεσιών Οικοτουρισμού είναι προαιρετικό για τους επιχειρηματίες, χορηγείται κατόπιν αιτήσεώς τους και εφόσον πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στο προηγούμενο κεφάλαιο.

A. Εθνικό Σήμα Ποιότητας Υπηρεσιών Οικοτουρισμού

Το Εθνικό Σήμα Ποιότητας Οικοτουρισμού δίνεται, από φορείς διαπιστευμένους από το ΕΣΥΔ, σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και με βάση τις ειδικές ποιοτικές προδιαγραφές (βλ. κεφάλαιο 10.2.1).

Το Εθνικό Σήμα δίνεται:

- Από τον φορέα πιστοποίησης, έπειτα από διαπίστευση που λαμβάνει από το ΕΣΥΔ
- Από το Φορέα διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής, στην περίπτωση που έχει λάβει σχετική διαπίστευση από το ΕΣΥΔ.

B. Τοπικό Σήμα Ποιότητας Οικοτουρισμού

Για την χορήγηση του τοπικού σήματος ποιότητας οικοτουρισμού δεν απαιτείται η ύπαρξη διαπιστευμένου φορέα από το ΕΣΥΔ.

Ο φορέας διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής εξειδικεύει τις ειδικές προδιαγραφές σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και καταρτίζει ένα τοπικό σύστημα πιστοποίησης. Το τοπικό σύστημα πιστοποίησης περιγράφεται αναλυτικά και ενσωματώνεται στον οικείο Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας.

Για την πιστοποίηση υπηρεσιών οικοτουρισμού:

A. Για το Εθνικό Σήμα Ποιότητας Υπηρεσιών Οικοτουρισμού, οι ιδιώτες ετοιμάζουν τους απαραίτητους φακέλους και τους υποβάλλουν προς εξέταση:

- είτε στον φορέα πιστοποίησης,
- είτε στο φορέα διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής (στην περίπτωση που είναι διαπιστευμένος).

Ο φορέας πιστοποίησης ή ο φορέας διαχείρισης εξετάζει τους φακέλους και αποφασίζει για την πιστοποίηση ή μη των υποβαλλόντων.

B. Για το Τοπικό Σήμα Ποιότητας Οικοτουρισμού, οι ιδιώτες ετοιμάζουν τους απαραίτητους φακέλους και τους υποβάλλουν προς εξέταση στο φορέα διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής. Ο φορέας διαχείρισης εξετάζει τους φακέλους και αποφασίζει για την πιστοποίηση ή μη των υποβαλλόντων.

Σε κάθε περίπτωση, για τις πιστοποιημένες υποδομές, ο φορέας διαχείρισης αποστέλλει τα βασικά στοιχεία πιστοποίησής τους στον φορέα πιστοποίησης, ο οποίος έχει την ευθύνη τή-

ρησης ενός κεντρικού αρχείου. Αντίστοιχα ο κεντρικός φορέας πιστοποίησης ενημερώνει τον εκάστοτε αρμόδιο Φορέα Διαχείρισης.

10.3 Διαδικασία εφαρμογής του σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικοτουρισμού

Η διαδικασία για την εφαρμογή του σήματος ποιότητας οικοτουρισμού περιλαμβάνει, με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, τα παρακάτω βήματα:

Εθνικό σήμα ποιότητας οικοτουρισμού

Βήμα 1^ο. Διαδικασία διαβούλευσης με τους αρμόδιους φορείς που εμπλέκονται στον οικοτουρισμό στη χώρα μας και με βάση αυτή τη διαβούλευση την οριστικοποίηση των ειδικών προδιαγραφών.

Βήμα 2^ο. Προτυποποίηση των προδιαγραφών και σχεδιασμός των κανονισμών πιστοποίησης.

Βήμα 3^ο. Σχεδιασμός και εφαρμογή του συστήματος πιστοποίησης στο φορέα πιστοποίησης.

Βήμα 4^ο. Ίδρυση και λειτουργία ή επιλογή υπάρχοντος φορέα που θα λειτουργήσει ως φορέας πιστοποίησης

Βήμα 5^ο. Πιλοτική εφαρμογή της πιστοποίησης σε μία οικοτουριστική περιοχή.

Βήμα 6^ο. Σχεδιασμός φακέλου διαπίστευσης από τον υποψήφιο φορέα πιστοποίησης και υποβολή στον Ελληνικό Σύστημα Διαπίστευσης ΕΣΥΔ για διαπίστευση του φορέα ως φορέα πιστοποίησης.

Βήμα 7^ο. Ενσωμάτωση της διαδικασίας, με τους ειδικότερους όρους που ισχύουν για κάθε προστατευόμενη περιοχή στον οικείο Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας.

Βήμα 8^ο. Λειτουργία του Φορέα πιστοποίησης για την πιστοποίηση και απονομή του ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Βήμα 9^ο. Παρακολούθηση και τήρηση αρχείου σε κεντρικό επίπεδο (στον Φορέα πιστοποίησης), όπου αποστέλλονται τα βασικά στοιχεία κάθε πιστοποιημένης επιχείρησης ή δραστηριότητας.

Τοπικό σήμα ποιότητας οικοτουρισμού

Βήμα 1^ο. Προτυποποίηση των προδιαγραφών και σχεδιασμός των προτύπων κανονισμών πιστοποίησης.

Βήμα 2^ο. Σχεδιασμός, εξειδίκευση και εφαρμογή του συστήματος πιστοποίησης σε τοπικό επίπεδο (υλοποιείται από τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών).

Βήμα 3^ο. Ενσωμάτωση της διαδικασίας, με τους ειδικότερους όρους που ισχύουν για κάθε προστατευόμενη περιοχή στον οικείο Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας.

Βήμα 4^ο. Λειτουργία του Φορέα πιστοποίησης για την πιστοποίηση και απονομή του ΤΟΠΙΚΟΥ ΣΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (από τον εκάστοτε Φορέα Διαχείρισης).

Βήμα 5^ο. Παρακολούθηση, τήρηση αρχείου και αποστολή των βασικών στοιχείων κάθε πιστοποιημένης επιχείρησης ή δραστηριότητας με σκοπό την τήρηση ενός κεντρικού αρχείου αναφοράς (την ευθύνη τήρησης του αρχείου προτείνεται να έχει ο φορέας πιστοποίησης).

Συμπερασματικά:

Προτείνεται σε πρώτη φάση να εφαρμοστεί η διαδικασία χορήγησης του **τοπικού σήματος ποιότητας** πιλοτικά σε επιλεγμένες περιοχές στις οποίες λειτουργεί Φορέας Διαχείρισης. Στη συνέχεια να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα της εφαρμογής και να επεκταθεί στις υπόλοιπες περιοχές ή στην περίπτωση που θεωρηθεί αναγκαίο, να προχωρήσει η εφαρμογή του Εθνικού Σήματος Ποιότητας.

Για την προώθηση του Τοπικού Σήματος Ποιότητας είναι απαραίτητες οι εξής ενέργειες:

- Σύνταξη γενικών προδιαγραφών.
- Εξειδίκευση σε τοπικό επίπεδο από τους Φορείς Διαχείρισης (στο κεφ. 11 προτείνεται η ένταξη χωριστής κατηγορίας πράξης στο «Επιχειρησιακό Ανταγωνιστικότητα» για την πιλοτική εφαρμογή σε επιλεγμένες περιοχές).

11. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

11.1 Ένταξη της ανάπτυξης του οικοτουρισμού στα επιχειρησιακά προγράμματα

Τα Περιφερειακά και Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα για την περίοδο 2000-2006 δε συντάχτηκαν ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες για την ορθή ανάπτυξη του οικοτουρισμού, ελλείψει σχεδιασμού. Με εξαίρεση το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του Υπουργείου Ανάπτυξης, στο οποίο περιλαμβάνεται διακριτή δράση για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού (Δράση 5.2.4), στα υπόλοιπα προγράμματα η ανάπτυξη ανάλογων δραστηριοτήτων και έργων περιλαμβάνεται ή ταυτίζεται με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και κυρίως με τον αγροτουρισμό ή περνάει μέσα από την προστασία και διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Μπορεί, παρ' όλ' αυτά, να θεωρηθεί ότι κάποιες ανάγκες (π.χ. υποδομές, προβολή, ενέργειες ενημέρωσης, διαχείριση και παρακολούθηση κλπ) για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού καλύπτονται σε κάποιο βαθμό, αλλά αποσπασματικά, από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα ενώ συμπληρώνονται, σε εθνικό επίπεδο, από τα Τομεακά Επιχειρησιακά όπως περιγράφηκαν στο κεφάλαιο 4.

Ωστόσο, η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων αυτών δε γίνεται στη βάση κάποιου συνολικού σχεδιασμού, στοιχείο που αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο 2.5. της παρούσας μελέτης, ο σχεδιασμός του πλαισίου ανάπτυξης οικοτουριστικών προγραμμάτων προϋποθέτει τη διάγνωση της εκάστοτε περιοχής ώστε να διαπιστωθεί εάν διαθέτει τα απαραίτητα χαρακτηριστικά προσέλκυσης επισκεπτών ή την ικανοποίηση των κριτηρίων επιλογής των περιοχών και δράσεων όπως περιγράφηκαν στο κεφάλαιο 5.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε μια περιοχή πρέπει να στοιχειοθετείται μέσα από εξειδικευμένο σχεδιασμό ώστε να υλοποιηθεί με θετικά αποτελέσματα σε όλους τους τομείς.

Οι συμπληρώσεις και εξειδικεύσεις του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα και των περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων αναλύονται παρακάτω.

11.1.1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα

1. Ορισμός ως τελικών δικαιούχων των Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στα μέτρα του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον οικοτουρισμό (ιδιαίτερα δε στο Μέτρο 5.2.)
2. Ένταξη νέων επιλέξιμων κατηγοριών πράξεων στο παραπάνω Μέτρο και συγκεκριμένα:

- Ενέργειες ιδιωτών (ενδεικτικές κατηγορίες πράξεων: Κατασκευή διαδρομών ερμηνείας περιβάλλοντος, υποδομών ενημέρωσης επισκεπτών, εκπόνηση ολοκληρωμένων οικοτουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης)
 - Ενέργειες ενημέρωσης και προβολής (με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης)
 - Εκπόνηση Περιφερειακών σχεδίων ανάπτυξης και υποστήριξης του οικοτουρισμού και Ειδικών Σχεδίων Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικοτουρισμού.
 - Εκπόνηση ολοκληρωμένων οικοτουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης (με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης).
 - Πιλοτικές εφαρμογές τοπικού συστήματος πιστοποίησης οικοτουριστικών υποδομών και προγραμμάτων.
3. Αύξηση του προϋπολογισμού του Μέτρου για τη χρηματοδότηση των επί πλέον έργων

11.1.2 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

1. Ο ορισμός ως τελικών δικαιούχων των Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στα μέτρα των επιχειρησιακών προγραμμάτων που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον οικοτουρισμό.
2. Η δημιουργία διακριτής δράσης στα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, η οποία θα εξειδικευτεί **στη βάση ολοκληρωμένου σχεδιασμού** για την περιφέρεια, δεδομένου ότι κάθε περιφέρεια διαθέτει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό αυτό.

Ο σχεδιασμός θα υλοποιείται ανά περιφέρεια εφαρμογής οικοτουριστικών προγραμμάτων (**Περιφερειακός σχεδιασμός ανάπτυξης και υποστήριξης του οικοτουρισμού**) με την εκπόνηση της αντίστοιχης μελέτης. Η μελέτη αυτή θα καταδεικνύει αφενός την ικανότητα των προστατευόμενων περιοχών να υποδεχτούν μια τέτοια ανάπτυξη αφετέρου την σκοπιμότητα, την αποτελεσματικότητα, και κυρίως τις προϋποθέσεις εφαρμογής των προγραμμάτων αυτών (π.χ. διαχείριση-διακίνηση επισκεπτών, προσδιορισμός της ζήτησης και των αναγκών και προσδοκιών των τουριστών κλπ.).

Ο παραπάνω σχεδιασμός θα έχει ως στόχο την άμεση εξειδίκευση της διακριτής δράσης με παράλληλο στόχο και την άμεση ενεργοποίησή της, καθώς επίσης και προτάσεις για τις αναγκαίες συμπληρώσεις άλλων μέτρων των προγραμμάτων που θεωρούνται υποστηρικτικές (π.χ. ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, κλπ.). Ο σχεδιασμός μπορεί να υλοποιηθεί από το Μέτρο της Τεχνικής Βοήθειας των ΠΕΠ.

Ενδεικτικά από το σχέδιο μπορεί να προκύπτουν:

- ❖ Οι επιλέξιμες περιοχές
- ❖ Οι κατηγορίες επιλέξιμων δράσεων και έργων ή ακόμα και προτάσεις συγκεκριμένων έργων και δράσεων για τις επιλέξιμες περιοχές
- ❖ Οι δικαιούχοι φορείς
- ❖ Οι προϋποθέσεις εφαρμογής

❖ Οι δείκτες πραγματοποίησης, αποτελέσματος και επιπτώσεων

Ο σχεδιασμός θα περιλαμβάνει τόσο προτάσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ όσο και από το ΕΚΤ.

3. Επιπλέον το παραπάνω σχέδιο θα μπορούσε να περιλαμβάνει υπό τη μορφή ενός ολοκληρωμένου επιχειρησιακού σχεδίου για την περιοχή και τις δράσεις και τα έργα που μπορούν να υλοποιηθούν και μέσω άλλων προγραμμάτων/ πρωτοβουλιών (π.χ. προτάσεις για τους φορείς, τους τρόπους υλοποίησης, τον προϋπολογισμό κλπ.) όπως είναι η ΚτΠ, το INTERREG κλπ.

11.2 Διαδικασία και χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

Η διαδικασία και η χρονική αλληλουχία των ενεργειών που πρέπει να υλοποιηθούν είναι οι εξής:

1. Η λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης και η εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης και των Κανονισμών Διοίκησης & Λειτουργίας των προστατευόμενων περιοχών όπως προβλέπονται στο Ν. 2742/99.
2. Η εκπόνηση του «Περιφερειακού σχεδιασμού ανάπτυξης και υποστήριξης του οικότουρισμού» ανά περιφέρεια το οποίο θα τροφοδοτήσει με πληροφορία το «Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του οικότουρισμού» της προστατευόμενης περιοχής. Είναι δυνατό να προβλεφθεί ώστε ένα πρώτο παραδοτέο του παραπάνω σχεδίου να είναι η εξειδίκευση του περιεχομένου της διακριτής δράσης για την ανάπτυξη του οικότουρισμού.
3. Ταυτόχρονα με τα παραπάνω προτείνεται η **ενεργοποίηση της διαδικασίας τροποποίησης των συμπληρωμάτων προγραμματισμού του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και των ΠΕΠ**. Αντικείμενο αυτής θα είναι η ένταξη διακριτής δράσης για την ανάπτυξη οικότουρισμού με τελικούς δικαιούχους και τους Φορείς Διαχείρισης. Η δράση αυτή στη συνέχεια θα εξειδικευτεί περαιτέρω με συγκεκριμένες πράξεις από το «Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του οικότουρισμού». Στο ίδιο σχέδιο θα εξειδικευτούν και τα λοιπά υποστηρικτικά μέτρα, που αφορούν στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού με προτάσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες και στη ζήτηση της κάθε περιοχής.

11.3 Προϋπολογισμός και χρηματοδότηση

Ο επί πλέον προϋπολογισμός για το Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα εκτιμάται ως εξής:

Κατηγορία πράξης	Αριθμός έργων	Τιμή μονάδας	% Χρηματοδ.	Σύνολο
Ενέργειες ιδιωτών	10	500.000	50	2.500.000
Ενέργειες ενημέρωσης και προβολής	10	70.000	100	700.000
Εκπόνηση Περιφερειακών σχεδίων ανάπτυξης και υποστήριξης του τουρισμού	4	90.000	100	360.000
Εκπόνηση Ειδικών Σχεδίων Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Τουρισμού	10	70.000	100	700.000
Εκπόνηση ολοκληρωμένων τουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης (Φορείς Διαχείρισης)	10	40.000	100	400.000
Πιλοτικές εφαρμογές τοπικού συστήματος πιστοποίησης τουριστικών υποδομών και προγραμμάτων	10	30.000	100	300.000
Εκπόνηση ολοκληρωμένων τουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης (Ιδιώτες)	5	40.000	50	100.000
Υποδομές ενημέρωσης	4	600.000	100	2.400.000
ΣΥΝΟΛΟ				7.460.000

Η εκτίμηση του αριθμού των έργων έγινε με βάση την αξιολόγηση στο κεφάλαιο 5.5. καθώς και μια γενική εκτίμηση της κατανομής των έργων σε επί μέρους επιχειρησιακά προγράμματα. Επίσης εκτιμήθηκε ότι σε αυτήν τη φάση δε θα είναι εφικτό όλοι οι φορείς διαχείρισης να αναλάβουν την υλοποίηση των προτεινόμενων έργων.

Ο προϋπολογισμός των έργων και δραστηριοτήτων όσο και ο πίνακας χρηματοδότησης των δράσεων στο πλαίσιο των ΠΕΠ θα εξειδικευτούν με την εκπόνηση του Περιφερειακού σχεδιασμού ανάπτυξης και υποστήριξης του τουρισμού.

Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός των τουριστικών προγραμμάτων θα αναφέρεται τόσο σε έργα υποδομών και ενέργειες προβολής όσο και σε δράσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού (π.χ. κατάρτιση ανέργων) ή άλλες συνοδευτικές ενέργειες (π.χ. πιστοποίηση και χορήγηση ειδικού σήματος τουριστικών υποδομών). Για το λόγο αυτό οι πηγές χρηματοδότησης θα είναι κυρίως το ΕΚΤ και το ΕΤΠΑ

Τέλος η υλοποίηση των προτεινόμενων έργων θα γίνεται μόνον στις περιοχές στις οποίες έχει εκπονηθεί το αντίστοιχο **Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Τουρισμού**.

12. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι θεσμικές/ κανονιστικές ρυθμίσεις που απαιτούνται για την υλοποίηση όλων των επιμέρους σχεδίων δράσης.

Οι προτεινόμενες θεσμικές ή κανονιστικές ρυθμίσεις αφορούν:

- Στη συμπλήρωση των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Οικοτουρισμού (βλ. κεφάλαιο 6.1).
- Στη σύσταση της Τεχνικής Γραμματείας Οικοτουρισμού (βλ. κεφ. 6.2).
- Στη διαδικασία εκπόνησης του Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικοτουρισμού.
- Στον καθορισμό κεντρικού φορέα πιστοποίησης οικοτουριστικών περιοχών (βλ. κεφάλαιο 11.1)
- Στον καθορισμό του πλαισίου για την πιστοποίηση υπηρεσιών οικοτουρισμού (βλ. κεφάλαιο 11.2).

Αναλυτικά οι θεσμικές/ κανονιστικές ρυθμίσεις παρουσιάζονται στη συνέχεια.

12.1 Συμπλήρωση αρμοδιοτήτων Επιτροπής Οικοτουρισμού

Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης (ή του αρμόδιου για θέματα τουρισμού Υφυπουργού Ανάπτυξης) συμπληρώνονται οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Οικοτουρισμού ως εξής:

1. Η Επιτροπή για το Έτος του Οικοτουρισμού, που είχε συσταθεί με την Υ.Α. Τ/516/18-1-2002, ενεργεί στο εξής ως Επιτροπή Οικοτουρισμού με σκοπό την υποστήριξη στο στρατηγικό σχεδιασμό και τον καθορισμό του πλαισίου για την ανάπτυξη και εφαρμογή του οικοτουρισμού στην Ελλάδα.

Για την εκπλήρωση του σκοπού αυτού η Επιτροπή ασκεί επιπλέον τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- α. Διαμόρφωση γενικών κατευθύνσεων για την οργάνωση και ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων σε προστατευόμενες περιοχές.
- β. Διαμόρφωση των όρων και προϋποθέσεων για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.
- γ. Διαμόρφωση προτάσεων και εισήγηση προς τους Υπουργούς Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ και τους κατά περίπτωση συναρμόδιους Υπουργούς, σχετικά με την εφαρμογή των όρων οργάνωσης και ανάπτυξης του οικοτουρισμού.
- δ. Γνωμοδότηση στις αποφάσεις των καθ' ύλην αρμόδιων Υπουργών για την εφαρμογή του εθνικού σχεδιασμού για τον οικοτουρισμό.

2. Τα μέλη της Επιτροπής με τους αναπληρωματικούς τους προτείνονται από τους φορείς που εκπροσωπούν και ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης για 3 χρόνια.

3. Η Επιτροπή συγκαλείται με μέριμνα της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού, τακτικά δύο φορές το χρόνο και έκτακτα μετά από Πρόσκληση του Προέδρου της ή εφόσον το ζητήσει το 1/3 από τα μέλη της.
4. Ο τρόπος σύγκλησης των μελών και λήψης των αποφάσεων, καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εκτέλεση του έργου ορίζονται στον οικείο εσωτερικό κανονισμό της επιτροπής, ο οποίος εγκρίνεται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης (ή του αρμόδιου για θέματα τουρισμού Υφυπουργού Ανάπτυξης).
5. Στην Επιτροπή μπορούν να συμμετέχουν επίσης και επιστήμονες που λόγω των εξειδικευμένων γνώσεών τους μπορούν να συνεισφέρουν ουσιαστικά στο έργο της.
6. Οι αμοιβές των μελών της Επιτροπής καθορίζονται κατά τις κείμενες διατάξεις.
7. Η Επιτροπή υποστηρίζεται στο έργο της από τεχνικό σύμβουλο, την Τεχνική Γραμματεία Οικοτουρισμού.

12.2 Σύσταση Τεχνικής Γραμματείας Οικοτουρισμού

Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης (ή του αρμόδιου για θέματα τουρισμού Υφυπουργού Ανάπτυξης) συστήνεται Τεχνική Γραμματεία Οικοτουρισμού με σκοπό την τεχνική υποστήριξη της Επιτροπής Οικοτουρισμού.

Αντικείμενα της Γραμματείας αποτελούν:

- ο Η υποστήριξη της λειτουργίας και των διοικητικών διαδικασιών της Επιτροπής Οικοτουρισμού.
- ο Η διατύπωση και εξειδίκευση των διαχειριστικών στόχων που προκύπτουν από τον εθνικό σχεδιασμό για τον οικοτουρισμό.
- ο Η ενημέρωση των περιφερειακών-τοπικών φορέων και των ιδιωτών για τους διαχειριστικούς στόχους και το πλαίσιο ανάπτυξης του οικοτουρισμού (με βάση τις αποφάσεις της Επιτροπής).
- ο Η συνεργασία με τους περιφερειακούς-τοπικούς φορείς και ο εντοπισμός των προβλημάτων που εκείνοι αντιμετωπίζουν και η ενημέρωση της Επιτροπής.
- ο Η αποτελεσματική και διαρκής αξιολόγηση του όλου εγχειρήματος και η ενημέρωση της Επιτροπής για την πορεία του.
- ο Η διοργάνωση ενημερωτικών ημερίδων και σεμιναρίων.

Η Γραμματεία Οικοτουρισμού ανατίθεται στη Δ/ση(ή στο τμήμα) της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού.

12.3 Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού

Περιγραφή φυσικού αντικειμένου

Έχει καταδειχθεί (κεφάλαιο 2) πως το σημαντικότερο στοιχείο για την οργάνωση και εφαρμογή των οικότουριστικών προγραμμάτων αποτελεί ο σωστός σχεδιασμός και η χωροθέτηση των οικότουριστικών δραστηριοτήτων με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε προστατευόμενης περιοχής.

Βάσει αυτού, απαραίτητο στοιχείο αποτελεί η εκπόνηση ενός Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού για κάθε προστατευόμενη περιοχή. Το ζητούμενο είναι να χωροθετηθούν οι οικότουριστικές δραστηριότητες και να καθοριστεί ο τρόπος υλοποίησής τους, ώστε να μην αντιβαίνουν στις δεσμεύσεις για την προστασία/ διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών.

Στην μελέτη αυτή θα προτείνονται επίσης ονομαστικά οι οικισμοί, εντός των ορίων των οποίων θα μπορούν να πιστοποιούνται οικότουριστικές υποδομές και δραστηριότητες (βλ. σχετικά κεφάλαιο 12). Πρόκειται για οικισμούς εντός ή εκτός των προστατευόμενων περιοχών, οι οποίες σχετίζονται λειτουργικά με τις εν λόγω περιοχές.

Το συγκεκριμένο Σχέδιο θα λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα φυσικά, ανθρωπογενή, αναπτυξιακά γνωρίσματα της προστατευόμενης περιοχής και θα συντάσσεται με κύριο γνώμονα το θεσμικό καθεστώς που αφορά στην προστασία και διαχείρισή της. Παράλληλα, θα τροφοδοτεί με πληροφορία το Σχέδιο διαχείρισης και τον Κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής.

Υπενθυμίζεται ότι:

- Στο Σχέδιο Διαχείρισης περιλαμβάνονται και εξειδικεύονται οι στόχοι που σχετίζονται με τη διακίνηση των επισκεπτών στην προστατευόμενη περιοχή.
- Ο Κανονισμός Διοίκησης και Λειτουργίας αποτελεί το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας μιας προστατευόμενης περιοχής, στο οποίο: α) εξειδικεύονται οι γενικοί όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων, που προσδιορίζονται με τα προεδρικά διατάγματα των παραγράφων 1 και 2, του άρθρου 21, του ν. 1650/86, β) καθορίζονται τα αναγκαία μέτρα οργάνωσης και λειτουργίας, δηλαδή οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία της προστατευόμενης περιοχής σε καθημερινή βάση και οι απαραίτητες διαδικασίες για τον προγραμματισμό των δράσεων του αρμόδιου για τη διαχείριση φορέα.

Οι προδιαγραφές της μελέτης θα πρέπει να ακολουθούν το γενικό πλαίσιο, που θα περιγράφεται στο σχέδιο προδιαγραφών, το οποίο θα συνταχθεί από την Τεχνική Γραμματεία Οικότουρισμού (με την υποστήριξη του συμβούλου που προτείνεται στο κεφάλαιο 6.1.) και στη συνέχεια θα εξειδικεύονται ανάλογα την περιοχή μελέτης. Οι προδιαγραφές θα στέλνονται για έκφραση γνώμης στο ΥΠΕΧΩΔΕ – Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος.

Τα αποτελέσματα και οι προτάσεις του Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού θα ενσωματώνονται στο Σχέδιο Διαχείρισης και στον Κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής (*σημειώνεται ότι το Σχέδιο Διαχείρισης και ο Κανονισμός εγκρίνονται με ΚΥΑ των Υπουργών Ανάπτυξης, ΠΕΧΩΔΕ και Γεωργίας*).

12.4 Καθορισμός κεντρικού φορέα πιστοποίησης οικοτουριστικών περιοχών

Ο Υπουργός Ανάπτυξης:

- 1) καθορίζει τα χαρακτηριστικά του φορέα πιστοποίησης
- 2) προσδιορίζει την διαδικασία ανάθεσης σε συγκεκριμένο φορέα ή την δημιουργία νέου φορέα, ο οποίος θα αναλάβει τον ρόλο του φορέα πιστοποίησης.
- 3) Σχεδιάζει το πρότυπο των οικοτουριστικών περιοχών με βάση το οποίο θα γίνουν πιστοποιήσεις των οικοτουριστικών περιοχών.
- 4) Ο φορέας πιστοποίησης υποβάλλει φάκελο στο ΕΣΥΔ για τα διαπιστευτεί ως φορέας πιστοποίησης για το συγκεκριμένο πρότυπο.
- 5) Ο φορέας πιστοποίησης διαπιστεύεται και ξεκινά την διαδικασία πιστοποίησης
- 6) Συστήνεται ο φορέας διαχείρισης της οικοτουριστικής περιοχής και αναπτύσσει σχετικό σύστημα για την εφαρμογή του προτύπου.
- 7) Ο φορέας διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής (Βάσει Π.Δ) ή ο φορέας που έχει αναλάβει τη διαχείριση της οικοτουριστικής περιοχής, υποβάλλει φάκελο στον φορέα πιστοποίησης για να πιστοποιηθεί με βάση το πρότυπο.
- 8) Ο φορέας πιστοποίησης εξετάζει την αίτηση και αρμόδια στελέχη κάνουν επιθεωρήσεις οπότε και αποφασίζεται η πιστοποίηση ή όχι της περιοχής.
- 9) Πιστοποιείται η οικοτουριστική περιοχή μέσω του φορέα διαχείρισης της περιοχής αυτής.

Χαρακτηριστικά φορέα πιστοποίησης:

Η πιστοποίηση οικοτουριστικών περιοχών θα πρέπει να γίνεται κεντρικά μέσω ενός φορέα που για το σκοπό αυτό θα διαπιστευτεί με βάση τις διαδικασίες του ΕΣΥΔ (Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης). Ο Φορέας αυτός θα πρέπει:

- να είναι ανεξάρτητος και αμερόληπτος
- να έχει ως αντικείμενο την προώθηση του οικοτουρισμού (ή γενικότερα εναλλακτικών μορφών τουρισμού),
- να έχει σχέσεις με τις διαδικασίες πιστοποίησης τουριστικών δραστηριοτήτων.
- να έχει συντάξει προδιαγραφές οικοτουριστικού προϊόντος συμπεριλαμβανομένων των θεματικών δραστηριοτήτων του (π.χ εκπαίδευση επισκεπτών, πολιτιστικές εκδηλώσεις, κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, επιχειρήσεις οικοτουριστικών προγραμμάτων, ράφτιγκ, ιπποτουρισμό, αναρρίχηση, ποδήλατο, τουριστικά γραφεία κ.λ.π).

12.5 Καθορισμός πλαισίου πιστοποίησης υπηρεσιών οικοτουρισμού

Με Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ, ορίζονται οι προδιαγραφές των υπηρεσιών οικοτουρισμού¹⁷, ως εξής:

«Ο φορέας προτυποποίησης (π.χ ΕΛΟΤ) αναλαμβάνει να υλοποιήσει όλες τις ενέργειες που απαιτούνται ώστε να δημιουργηθεί το Σήμα Ποιότητας Υπηρεσιών Οικοτουρισμού (εκπόνηση ειδικών ποιοτικών προδιαγραφών, λογότυπο, σύνταξη ερωτηματολογίου και περιεχομένου του φακέλου που πρέπει να υποβληθεί προς πιστοποίηση, επαφές με τους αρμόδιους για την πιστοποίηση φορείς κλπ).

Το Σήμα Ποιότητας Οικοτουρισμού δίνεται σε υποδομές και προγράμματα, που καλύπτουν τις απαιτήσεις των ειδικών ποιοτικών προδιαγραφών.

Για την πιστοποίηση υπηρεσιών οικοτουρισμού:

Ο φορέας διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής ή ο φορέας που έχει αναλάβει τη διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής με βάση το άρθρο 15 του ν. 2742/ 1999, εξειδικεύει τις ειδικές προδιαγραφές πιστοποίησης υπηρεσιών οικοτουρισμού (υποδομές και προγράμματα), οι οποίες λαμβάνονται υπόψη στο Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικοτουρισμού και ενσωματώνονται στον οικείο Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας.

Για το Σήμα Ποιότητας Οικοτουρισμού, οι ιδιώτες (ή ο φορέας διαχείρισης) ετοιμάζουν τις αιτήσεις τους και τις υποβάλλουν:

- είτε στον φορέα πιστοποίησης
- είτε στο φορέα διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής (στην περίπτωση που είναι πιστοποιημένος).

Ο φορέας πιστοποίησης ή ο φορέας διαχείρισης εξετάζει τις αιτήσεις, πραγματοποιεί επί τόπου επιθεωρήσεις και αποφασίζει για την πιστοποίηση ή μη των υποβαλλόντων.

Στην περίπτωση που την πιστοποίηση διενεργεί ο φορέας διαχείρισης, για τις πιστοποιημένες υποδομές και τα πιστοποιημένα προγράμματα, αποστέλλει τα βασικά στοιχεία πιστοποίησής τους στον φορέα πιστοποίησης, ο οποίος έχει την ευθύνη τήρησης ενός κεντρικού αρχείου. Προτείνεται μάλιστα ο φορέας διαχείρισης να λειτουργεί σαν ενδιάμεσος φορέας- κρίκος στην διαδικασία της πιστοποίησης, όπου είναι εφικτό. Αντίστοιχα ο φορέας πιστοποίησης ενημερώνει τον εκάστοτε αρμόδιο Φορέα Διαχείρισης.

Σημείωση: Ορισμένα από τα παραπάνω σημεία, δύναται να αναφέρονται σε μια Υπουργική Απόφαση (ή Κοινή Υπουργική Απόφαση).

¹⁷ Βλ. σχετικά κεφάλαιο 12.2. Η πρόταση αφορά το Εθνικό Σήμα Ποιότητας Υπηρεσιών Οικοτουρισμού.

12.6 Πρόταση συμπλήρωσης των κατηγοριών προστασίας του ν. 1650/ 86

Στο κεφάλαιο 3.2.3. διαπιστώνεται η απουσία κατηγορίας προστασίας στο ν. 1650/ 86 που να αφορά συγκεκριμένα την προστασία των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων και να είναι μεγάλης έκτασης εκτός από την κατηγορία του Εθνικού Πάρκου. Αναφέρεται επίσης ότι η κατηγορία αυτή είναι σημαντική διότι κατά κανόνα οι περιοχές ανάπτυξης του οικότουρισμού θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλες.

Για την κάλυψη του κενού αυτού είναι σκόπιμο να υπάρξει η αντίστοιχη συμπλήρωση του άρθρου 18 του νόμου 1650/ 86 και να συμπεριληφθεί και η κατηγορία Φυσικό (ή Περιφερειακό) Πάρκο με την εξής διατύπωση (συμπλήρωση στο άρθρο 21):

«Ως Φυσικά Πάρκα χαρακτηρίζονται χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, στις οποίες διατηρούνται αξιόλογα βιολογικά, οικολογικά, γεωμορφολογικά και αισθητικά στοιχεία. Ο χαρακτηρισμός των προστατευομένων αντικειμένων ως φυσικών πάρκων αποσκοπεί στη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και στην αειφορική χρήση των φυσικών οικοσυστημάτων και πόρων. Για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών, λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα ώστε τα οικοσυστήματα και οι φυσικοί πόροι να προστατεύονται επαρκώς τόσο από τις φυσικές αιτίες υποβάθμισης όσο και από ανθρώπινες ενέργειες, επεμβάσεις και δραστηριότητες.

Στα Φυσικά Πάρκα επιτρέπεται να εκτελούνται έργα, να γίνονται έρευνες και να ασκούνται δραστηριότητες με τους όρους και περιορισμούς που καθορίζονται από τα προεδρικά διατάγματα των παρ. 1 και 2 του άρθρου 21. Τα Φυσικά πάρκα είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν και περιοχές των παραγράφων 1, 2, 4 και 5.».

13. ΣΥΝΟΨΗ ΣΧΕΔΙΩΝ ΔΡΑΣΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό συνοψίζονται οι προτεινόμενες ενέργειες των επιμέρους σχεδίων δράσης καθώς και οι προτεινόμενες βασικές ενέργειες με φορέα υλοποίησης το Υπ. Ανάπτυξης (Γενική Γραμματεία Τουρισμού) για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού (σε μορφή πίνακα).

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ: «ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»

- **Επιλογή οργανωτικού σχήματος σε κεντρικό επίπεδο**
 - Αναδιαμόρφωση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Οικοτουρισμού.
 - Τεχνική Υποστήριξη.
- **Επιλογή οργανωτικού σχήματος σε περιφερειακό/ τοπικό επίπεδο**
 - Συνεργασία της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού με τη Γενική Γραμματεία Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ.
 - Συνεργασία της Εθνικής Επιτροπής Οικοτουρισμού με την Επιτροπή Φύση 2000.
 - Πρόγραμμα υποστήριξης των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ: «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ»

- **Κατάρτιση στο πλαίσιο του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα.**
 - Ανάπτυξη δικτύων Εθνικών και Διεθνικών συνεργασιών.
 - Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης- Πιλοτικές εφαρμογές.
 - Διασύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή.
 - Προγράμματα κατάρτισης στα πλαίσια ολοκληρωμένων σχεδίων εξυπηρέτησης των στόχων της τουριστικής πολιτικής, όπως αυτοί αναφέρονται στο ΕΠΑΝ.
 - Κατάρτιση εργαζομένων σε επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα .
 - Δράσεις Δημοσιότητας για την κατάρτιση.
- **Κατάρτιση για απόκτηση δεξιοτήτων στον τομέα του οικοτουρισμού.**
- **Προώθηση ανέργων στην απασχόληση ενισχύοντας νέες θέσεις εργασίας στον τομέα του οικοτουρισμού.**
- **Δημιουργία μηχανισμού (στο πλαίσιο της ΓΓ Τουρισμού) για το συντονισμό της κατάρτισης και την προώθηση στην αγορά εργασίας του οικοτουρισμού.**

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ: «ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ - ΠΡΟΒΟΛΗΣ»

- **Ενέργειες ενημέρωσης φορέων και ιδιωτών με τη συνεργασία ΓΓ Τουρισμού, περιφερειακών υπηρεσιών τουρισμού και των Φορέων Διαχείρισης.**

➤ **Προβολή/ Διαφήμιση περιοχών.**

- Ενσωμάτωση της προώθησης/ διαφήμισης του οικοτουρισμού στα προγράμματα του ΕΟΤ.
- Επέκταση του έργου «Δράσεις Ενημέρωσης και Πληροφόρησης Κοινού για τα Οικοτουριστικά Προγράμματα» .
- Συνεχής ενημέρωση και συντήρηση της δικτυακής πύλης για τον οικοτουρισμό.
- Ενσωμάτωση της προώθησης του οικοτουρισμού στις δράσεις τουριστικής προβολής των ΠΕΠ.
- Δράσεις προβολής/ διαφήμισης σε τοπικό επίπεδο με τη συνεργασία της ΓΓ Τουρισμού, των Φορέων Διαχείρισης και των Νομαρχιακών Επιτροπών Τουριστικής Προβολής.
- Δημιουργία Κέντρων Ενημέρωσης.
- Σχεδιασμός ολοκληρωμένων προγραμμάτων επίσκεψης.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ: «ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ»

- Ενημέρωση των επιχειρηματιών που ασχολούνται με τον τουρισμό για τις δυνατότητες που τους παρέχονται από τη συμμετοχή τους στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού.
- Συμβουλευτική και τεχνική υποστήριξη των ιδιωτών/ επιχειρηματιών καθώς και η πιστοποίηση των προσφερόμενων υπηρεσιών τους.
- Συντονισμός με το ΥΠ.ΟΙΚ.Ο για την επιδότηση ιδιωτών/ επιχειρηματιών μέσω του Αναπτυξιακού Νόμου για την υλοποίηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων (π.χ. καταλυμάτων, επιχειρήσεων κλπ.).
- Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε τοπικό επίπεδο, σε συνεργασία με τους τουριστικούς φορείς και τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης της εκάστοτε περιοχής.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ: «ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΦΟΡΕΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ, ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΩΝ»

➤ **Πιστοποίηση οικοτουριστικών περιοχών.**

➤ **Σήμα ποιότητας υπηρεσιών οικοτουρισμού .**

- Προδιαγραφές και κριτήρια για τη χορήγηση σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικοτουρισμού.
- Πιστοποίηση υποδομών διαμονής.
- Πιστοποίηση υποδομών εστίασης.
- Πιστοποίηση υποδομών ενημέρωσης επισκεπτών.
- Πιστοποίηση προγραμμάτων και δραστηριοτήτων
- Πρόταση χορήγησης σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικοτουρισμού.
 - Α. Εθνικό Σήμα Ποιότητας Υπηρεσιών Οικοτουρισμού.
 - Β. Τοπικό Σήμα Ποιότητας Οικοτουρισμού.

➤ **Διαδικασία εφαρμογής του σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικοτουρισμού.**

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ: «ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ»

- Ένταξη της ανάπτυξης του οικότουρισμού στα επιχειρησιακά προγράμματα.
 - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα.
 - Τροποποίηση Συμπληρώματος Προγραμματισμού του Μέτρου 5.2.
 - Ορισμός ως τελικών δικαιούχων των Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.
 - Ένταξη νέων επιλέξιμων κατηγοριών πράξεων στο παραπάνω Μέτρο.
 - Αύξηση του προϋπολογισμού του Μέτρου για τη χρηματοδότηση των επί πλέον έργων.
 - Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.
 - Συνεργασία της ΓΓ Τουρισμού με τις Γραμματείες των Περιφερειών.
 - Τροποποίηση Συμπληρωμάτων Προγραμματισμού Μέτρων που σχετίζονται με τον Οικότουρισμό.
 - Ορισμός ως τελικών δικαιούχων των Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.
 - Ένταξη διακριτής δράσης στα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα (Περιφερειακός σχεδιασμός ανάπτυξης και υποστήριξης του οικότουρισμού).

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ: «ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ»

- Συμπλήρωση αρμοδιοτήτων Επιτροπής Οικότουρισμού.
- Σύσταση Τεχνικής Γραμματείας Οικότουρισμού.
- Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού.
- Καθορισμός κεντρικού φορέα πιστοποίησης οικότουριστικών περιοχών.
- Καθορισμός πλαισίου για πιστοποίηση υπηρεσιών οικότουρισμού.
- Πρόταση συμπλήρωσης των κατηγοριών προστασίας του ν. 1650/ 86.

Προτεινόμενες βασικές ενέργειες με φορέα υλοποίησης το Υπ. Ανάπτυξης (Γενική Γραμματεία Τουρισμού) για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Ενέργεια	Θεσμικές ρυθμίσεις	Προαπ. ενέργειες	Διάρκ. (μήνες)	Προϋπολογισμός	Χρηματοδότηση
1. Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού	Υπ. Απόφ.	-	3	-	-
2. Τεχνική Γραμματεία	Υπ. Απόφ.	-	3	-	-
3. Υπηρεσίες Συμβούλου	-	2*	6+42	**	ΕΠ.ΑΝ.
4. Περιφερειακός σχεδιασμός ανάπτυξης και υποστήριξης του οικοτουρισμού	-	3*	7	360.000	ΠΕΠ/ ΕΠ.ΑΝ.
5. Τροποποίηση Συμπληρωμάτων Προγραμματισμού	-	3*, 4*	4	-	-
6. Επιλογή περιοχών εφαρμογής πιλοτικών οικοτουριστικών προγραμμάτων	-	4 (εν μέρει)	2	-	-
7. Ειδικά Σχέδια Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικοτουρισμού	*	3,5,6	8	700.000	
8. Πρόγραμμα υποστήριξης των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών					
8.1. Ενέργειες ενημέρωσης και προβολής				700.000	ΕΠ.ΑΝ.
8.2. Εκπόνηση οικοτουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης	-	7	36	400.000	ΕΠ.ΑΝ.
8.3. Πιλοτικές εφαρμογές τοπικού συστήματος πιστοποίησης				300.000	ΕΠ.ΑΝ.
9. Δράσεις ιδιωτών	-	7	36	2.600.000	ΕΠ.ΑΝ.

* Δεν είναι απαραίτητο, ** Ανάλογα με το αντικείμενο

14. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Blangy S., Dubois G and Kouchner F., «Guide de savoir-faire: Ecotourism», Agence Francaise de l'ingenierie touristique, (2002), Paris
2. Blangy S., Dubois G. and Kouchner F. (2002) *Guide de savoir-faire: ECOTOURISME*, Agence Francaise de l'ingenierie touristique, Paris.
3. Brandon K, “Ecotourism and conservation: a review of the issues” (working paper n° 33). World Bank Environment Department.
4. Eagles P. F. J., McCool S. F. and Haynew C.D. (2002) *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*, No. 8 IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
5. European Commision, «Sustainable tourism and NATURA 2000 – Guidelines, initiatives and good practice in Europe», Office for Official Publications of the European Communities (2001).
6. Manning R. E., (2002), *How Much Is Too Much?*, WWF Conference Carrying Capacity and Management in Protected Areas, Athens.
7. Mieczkowski Z., «Environmental Issues of Tourism and Recreation» University Press of America, (1995), Maryland
8. Real Encyclopaedie, τόμος 35, λήμμα “Olympos”. Stuttgart 1939.
9. SANParks «South African National Parks» (2002), Pretoria
10. Simon F. (1999). “Regulating Ecotourism: Regal Frameworks and Market Guidelines” (article).
11. Sofield T. (2002). “*Is the Glass Half-Empty? No, it is Half-Full*”, WWF Conference Carrying Capacity and Management in Protected Areas, Athens.
12. Veal, A. J. «Research Methods for Leisure and Tourism», Leisure Management Series, (1997), UK
13. Wood E. M., «ECOTOURISM: principles, practices & policies for sustainability», UNEP – The International Ecotourism Society (2002).
14. WTTC «Agenda 21 for travel and tourism industry: towards environmentalist sustainable development».
15. WWF «Σχεδιασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού» Υπουργείο Ανάπτυξης- EOT (2000), Αθήνα
16. WWF Πρακτικά συνεδρίου: «Μέθοδοι μέτρησης φέρουσας ικανότητας και διαχείριση επισκεπτών στις προστατευόμενες περιοχές» (2002), Αθήνα
17. Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος & Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ) «Ελλάδα: Η κατάσταση του Περιβάλλοντος» MAP/UNEP (2001), Αθήνα
18. Κομίλης Π., «Οικοτουρισμός: Η εναλλακτική προοπτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης» Εκδόσεις Προπομπός (2001), Αθήνα